यींशय्यांचंदनंसहचंद्रकं ॥ सर्वंविधायकामार्हंजगादवचनंपतिं ॥ ४१ ॥ पतेकुरुष्वभो
गार्हंशयनंपुष्पमंचके ॥ चंदनादिकलेपंचतथाभोगमनेकधा ॥ ४२ ॥ त्वादृशाएवभोगा
र्हानचरामपराङ्मुखाः ॥ सर्वंरामकृपाप्राप्तमुपभुंक्ष्वयथातथम् ॥ ४३ ॥ मत्सदृशीकामि
नीतेचंदनंतापहारकम् ॥ पर्यंकःपुष्परचितः सर्वंरामकृपाभवम् ॥ ४४ ॥ येरामंनभजि
ष्यंतितेनराजठरंस्वयम् ॥ नभर्तुंशक्नुवंत्येववस्त्रभोगादिवर्जिताः ॥ ४५ ॥ इतिब्रुवंतींम
हिलांहर्षितःपतिरब्रवीत् ॥ सर्वंतथ्यंब्रवीषित्वंममरामकृपाभवम् ॥ ४६ ॥ इत्येवंरामभ
द्रस्ययशः श्रुत्वागतश्चरः ॥ तावदन्यस्यवेश्मस्थश्चरोन्यः शुश्रुवेवचः ॥४७॥ काचित्कां
तेनपर्यंकेवीणावादनतत्परा ॥ कांतेनरामसत्कीर्तिंगायमानापतिंजगौ ॥ ४८ ॥ स्वामि
न्वयंधन्यतमायेषांपुर्याःपतिःप्रभुः ॥ श्रीरामःस्वप्रजाःपुत्रानिवपातिचरक्षकः ॥४९॥
योमहत्कर्मदुःसाध्यंकृतवान्सुलभंनतत् ॥ समुद्रंयोनिजग्राहसेतुंतत्रबबंधच ॥ ५०॥ रा
वणंयोरिपुंहत्वालंकांसंभज्यवानरैः ॥ जानकीमाजहारात्रमहदाचारमाचरत् ॥ ५१ ॥ इ

न्नेत्राकामरूपमवोचत ॥ ३० ॥ नाथत्वंतादृशोमह्यंभासियादृग्रघोःपतिः ॥ अत्यंतंसुंद
रतरंवपुर्बिभ्रत्सुकोमलम् ॥ ३१ ॥ पद्मप्रांतंनेत्रयुग्मंवक्षोमोहनविस्तृतम् ॥ भुजौचसां
गदौबिभ्रत्साक्षाद्रामइवासिमे ॥ ३२ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यकांतायाःसुमनोहरम् ॥ उ
वाचनेत्रयोःप्रांतंनर्तयन्कामसुंदरः ॥ ३३ ॥ शृणुकांतेत्वयाप्रोक्तंसाध्व्यातुसुमनोहरम् ॥
पतिव्रतानांतद्योग्यंस्वकांतोराम एवहि ॥ ३४ ॥ परंक्वाहंमंदभाग्यःक्वरामोभाग्यवान्महा
न् ॥ क्वचाहंकीटवत्तुच्छःक्वब्रह्मादिसुरार्चितः ॥ ३५ ॥ खद्योतःक्वनभोरत्नंशलभःक्वनुपा
मरः ॥ गजारिःक्वमृगेंद्रोसौशशकःक्वनुमंदधीः ॥ ३६ ॥ क्वचसाजान्हवीदेवीक्वरथ्याज
लमुत्पथम् ॥ क्वमेरुःसुरसंवासःक्वगुंजापुंजकोल्पकः ॥ ३७ ॥ तथाहंक्वक्वरामोसौयत्पा
दरजसांगना ॥ शिलीभूताक्षणाज्जाताब्रह्ममोहनरूपधृक् ॥ ३८ ॥ इतिवाक्यंप्रब्रुवाणंप
रिरेभेनिजंपतिं ॥ जातकामाद्धतप्रेम्णानर्तितभ्रूधनुर्धरा ॥ ३९ ॥ इत्यादिवाक्यंसंश्रुत्य
गतश्चान्यनिवेशनम् ॥ तावदन्यश्वरोवाक्यंशुश्रावयशसान्वितम् ॥ ४० ॥ काचित्पुष्पम

तेप्रत्यहंरामकथाः शृण्वंतःसुमनोहराः ॥ तद्दिनेगतवंतस्तुधनाढ्यस्यगृहंमहत् ॥ २० ॥
दीपंवीक्ष्यप्रज्वलंतंवचनंवीक्ष्यमानुषम् ॥ स्थितास्तत्रक्षणंचाराःसमशृण्वन्यशोभृशं ॥
॥ २१ ॥ तत्रकाचनवामाक्षीबालकंप्रतिहर्षिता॥स्तनंधयंतंनिजसौवाक्यंतुसुमनोहरं ॥
॥ २२ ॥ पिबपुत्रयथेष्टंत्वंस्तन्यंममनोहरम् ॥पश्चात्तवसुदुष्प्रापंभविष्यतिममात्मज ॥
॥२३॥ एतत्पुर्याःपतीरामोनीलोत्पलदलप्रभः॥ तत्पुरीस्थजनानांतुनभविष्यतिवैजनुः
॥ २४ ॥ जन्माभावात्कथंपानंस्तन्यस्यभुविजायते ॥ तस्मात्पिबमुहुःस्तन्यंदुर्लभंह्यदि
मन्यच्च ॥२५॥ येश्रीरामंस्मरिष्यंतिध्यायंतिचवदंतिये ॥ तेषामपिपयःपानंनभविष्य
तिजातुचित्.॥ २६ ॥ इत्यादिवाक्यंसंश्रुत्यश्रीरामयशसोमृतम् ॥ हर्षिताःप्रययुर्गेहम
न्यद्भाग्यवतोमहत् ॥ २७ ॥ तावदन्यश्वरस्तत्रमनोरममिदंगृहम् ॥ मत्वातिष्ठन्हिरामस्य
क्षणंशुश्रूषयायशः ॥ २८ ॥ तत्रकाचिन्निजंकांतंपर्यंकोपरिसुस्थितम् ॥ तांबूलंचर्वती ॥१६०॥
दत्तंभर्त्रास्नेहेनसुंदरी ॥ २९ ॥ कंकणस्वरशोभाढ्याकर्पूरागरुधूपिता ॥ कांतंवीक्ष्यचल

नकश्चिन्मानसेकांतविषयोह्यतिरिच्यते ॥ ९ ॥ यस्याभवादृशः स्वामीदेवसंस्तुतसत्प
दः॥ तस्याःसर्ववरीवर्तिनाकिंचिदवशिष्यते ॥ १० ॥ त्वमाग्रहात्पृच्छसिमांदोहदंमनसि
स्थितं॥ब्रवीमिपुरतःसत्यंतवस्वामिन्मनोहर॥११॥चिरंजातंमयासत्योलोपामुद्रादिकाः
स्त्रियः॥ दृष्टास्वामिन्मनोद्रष्टुंताउत्सुकतिसुंदरीः ॥१२॥ राज्यंप्राप्तात्वयासार्द्धमनेकसु
खमास्थिता ॥ कृतघ्नाहंकदापीहतानमस्कर्तुमानसा ॥ १३॥ तत्रगत्वातपःकोशान्वस्त्रा
द्यैःपरिपूजये॥रत्नानिचैवभास्वंतिभूषाअपिसमर्पये ॥ १४ ॥ यथामेतोषिताःसत्योद
दत्याशीर्मनोहराः ॥ एषमेदोहदःकांतपरिपूरयमानसः ॥ १५ ॥ इत्थमाकर्ण्यवचनंसीता
याःसुमनोहरम्॥ जगादपरमप्रीतोरामचंद्रःप्रियांप्रति ॥ १६ ॥ धन्यासिजानकीप्रातर्ग
मिष्यसितपोधनान् ॥ प्रेक्ष्यतास्तुकृतार्थात्वमागमिष्यसिमेंतिकम् ॥ १७॥ इतिरामव
चःश्रुत्वापरमांप्रीतिमापसा ॥ प्रातर्ममभवत्यद्धास्तापसीनांसमीक्षणम् ॥१८॥ अथत
त्रिशिरामेणचाराःकीर्तिंनिजांश्रुताम् ॥ प्रेक्षितुंप्रेषितास्तेतुनिशीथेह्यगमन्शनैः ॥१९॥

पद्मपुराणेपा०शेषवात्स्यायनसंवादेरामा०हयबंधनंनामचतुःपंचाशत्तमो० ॥५४॥ ॥
॥ व्यासउवाच ॥ ॥ एतांश्रुत्वाकथांरम्यांलवस्यबलिनोमुनिः॥संशयानःपर्यपृच्छन्ना
गंदशशताननम् ॥ १ ॥ ॥श्रीवात्स्यायनउवाच ॥ ॥ त्वयोक्तंतुपुरारामःसीतामेकाकि
नींवने ॥ रजकस्यदुरुक्त्यासौतत्याजमहिलोलुपः ॥ २ ॥ जानक्यांकसुतौजातौक्वध
धनुर्धरतांगतौ ॥ कथंचशिक्षितौविद्यायोरामहयमाहरत् ॥ ३ ॥ ॥व्यासउवाच ॥ ॥ इ
तिश्रुत्वामुनेर्वाक्यंशेषोनागोमहामतिः ॥ प्रशस्यविप्रंजगदेरामचारित्रमद्भुतम् ॥ ४ ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ रामोराज्यमयोध्यायांभ्रातृभिःसहितोकरोत्॥धर्मेणपालयन्सर्वांक्षि
तिखंडंस्वयास्त्रिया ॥ ५ ॥ सीतादधारतद्वीर्यंमासाःपंचाभवंस्तदा ॥ अत्यंतंशुशुभेदेवीत्र
यींवपुरुषंधरा ॥ ६ ॥ कदाचित्समयेरामःपप्रच्छचविदेहजाम् ॥ कीदृशोदोहदःसाध्विम
यातेसाध्यतेहिसः ॥ ७ ॥ रहस्येवतुसापृष्टात्रपमानापतिंसती ॥ लज्जागद्गदवाग्रामांनिज ॥१५१॥
गादवचोमृतम् ॥ ८ ॥ ॥सीतोवाच ॥ ॥ त्वत्कृपातोमयासर्वंभुक्तंभोक्ष्यामिशोभनं ॥

इत्युक्तंसश्रुतौधृत्वाजगादसद्विजात्मजान् ॥ यूयंबलंनजानीतक्षत्रियाणांद्विजोत्तमाः ॥
॥ २८ ॥ क्षत्रियावीर्यशौंडीर्याद्विजाभोजनशालिनः ॥ तस्माद्यूयंगृहेगत्वाभुंजंतुजननी
कृतम् ॥ २९ ॥ इत्युक्तस्तेभवंस्तूष्णींप्रेक्षंतस्तत्पराक्रमम् ॥ लवस्यमुनिपुत्रास्तेसंतस्थुर्दू
रतोबहिः ॥ ३० ॥ एवंव्यतिकरेवृत्तेसेवकास्तस्यभूपतेः ॥ आयातास्तंहयंबद्धंदृष्ट्वाप्रोचु
स्तदालवम् ॥ ३१ ॥ बबंधकोहयमहोरुष्टःकस्यचधर्मराट् ॥ कोबाणव्रजमध्यस्थःप्राप्य
तेपरमांव्यथाम् ॥ ३२ ॥ तदालवोजगादाशुमयाबद्धोश्वउत्तमः ॥ योमोचयतितस्याशु
रुष्टोभ्राताकुशोमहान् ॥ ३३ ॥ यमःकरिष्यतिकिमुत्वागतोपिस्वयंप्रभुः ॥ नत्वागमि
ष्यतिक्षिप्रंशरवृष्ट्यासुतोषितः ॥ ३४ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यबालो
यमितितेब्रुवन् ॥ समागतामोचयितुंहयंबद्धंतुयेहरेः ॥ ३५ ॥ तान्वैमोचयितुंप्राप्तान्श
त्रुघ्नस्यचसेवकान् ॥ कोदंडंकरयोर्धृत्वाक्षुरप्रान्सममूमुचत् ॥ ३६ ॥ तेछिन्नबाहवःशो
काच्छत्रुघ्नंप्रतिसंयताः ॥ पृष्टास्तेजगदुःसर्वेंलवात्स्वभुजकृंतनम् ॥ ३७ ॥ ॥ इतिश्री

षुसत्सु ॥ गृण्हंतुतेतद्विपरीतदेहानमंतुराज्यंरघवेनिवेद्य ॥ १७ ॥ इतिसंवाच्यकुपितोल
वःशत्रुधनुर्धरः ॥ उवाचमुनिपुत्रांस्तान्रोषगद्गदभाषितः ॥ १८ ॥ पश्यतक्षिप्रमेतस्यधृ
ष्टत्वंक्षत्रियस्यवै ॥ लिलेखयोभालपत्रेस्वप्रतापबलंनृपः ॥ १९ ॥ कोसौरामःकःशत्रुघ्नः
कीटाःस्वल्पबलाश्रिताः॥ क्षत्रियाणांकुलेजाताएतेनवयमुत्तमाः ॥ २० ॥ एतस्यवीरसू
र्माताजानकीनकुशप्रसूः ॥ यारत्नंकुशसंज्ञंतुदधाराग्निमिवारणिः ॥ २१ ॥ इदानींक्षत्रिय
त्वादिदर्शयिष्यामिसर्वतः ॥ यदिक्षत्रियभूरेषभविष्यतिचशत्रुहा ॥ २२ ॥ गृहीष्यति
मयाबद्धंवाहंयज्ञक्रियोचितम् ॥ नोचेत्क्षत्रत्वमुन्मुच्यकुशस्यचरणार्चकः ॥ २३ ॥ अ
धुनामद्धनुर्मुक्तैःशरैःसुप्तोभविष्यति॥ अन्येयेचमहावीरारणमंडलभूषणाः ॥ २४ ॥ इत्या
दिवाक्यमुच्चार्यलवोजग्राहतंहयम् ॥ तृणीकृत्यनृपान्सर्वाञ्श्चापबाणधरोवरः ॥ २५ ॥
तदामुनिसुताःप्रोचुर्लवंहयजिहीर्षकम् ॥ अयोध्यानृपतीरामोमहाबलपराक्रमः ॥ २६ ॥ ॥१५८॥
तस्यवाहंनगृह्णातिशक्रोपिस्वबलोद्धतः ॥ मागृहाणशृणुष्वेदंमद्वाक्यंहितसंयुतं ॥ २७ ॥

ष्टवर्णराजिराजितमुत्तमम् ॥ ६ ॥ विवस्वतोमहान्वंशः सर्वलोकेषुविश्रुतः ॥ यत्रकोपिप
रावाधीनपरद्रव्यलंपटः ॥ ७ ॥ सूर्यवंशध्वजोधन्वीधनुर्दीक्षागुरुर्गुरुः ॥ यंदेवाःसासुराः
सर्वैर्नमंतिमणिमौलिभिः ॥ ८ ॥ तस्यात्मजोवीरबलदर्पहारीरघूद्वहः ॥ रामचंद्रोमहाभा
गःसर्वशूरशिरोमणिः ॥ ९ ॥ तन्माताकोसलनृपपुत्रीरत्नसमुद्भवा ॥ तस्याःकुक्षिभवंर
त्नंरामःशत्रुक्षयंकरः ॥ १० ॥ करोतिहयमेधंवैब्राह्मणेनसुशिक्षितः ॥ रावणाभिधविप्रं
द्रवधपापापनुत्तये ॥ ११ ॥ मोचितस्तेनवाहानांमुख्योसौयाज्ञिकोहयः ॥ महाबलपरी
वारोमहाबलसुरक्षितः ॥ १२ ॥ तद्रक्षकोस्तिमद्भ्राताशत्रुघ्नोलवणांतकः ॥ हस्त्यश्वरथ
पादातिसंघसेनासमन्वितः ॥ १३ ॥ यस्यराज्ञइतिश्रेष्ठंमानंजायेत्स्वकान्मदात् ॥ शूरावयं
धनुर्धारिश्रेष्ठावयमिहोत्कटाः ॥ १४ ॥ तेगृण्हंतुबलाद्वाहंरत्नमालाविभूषितं ॥ मनोवेगंका
मजवंसर्वगत्याधिभास्वरं ॥ १५ ॥ ततोमोचयिताभ्राताशत्रुघ्नोलीलयाहठात् ॥ शरासन
विनिर्मुक्तवत्सदंतकृतव्यथैः ॥ १६ ॥ येक्षत्रियाःक्षत्रियकन्यकायांजाताश्चसत्क्षेत्रकुले

रा. मे. ॥ ३४ ॥ सुरथेनसमंवीरोयज्ञवाहममूमुचत् ॥ सबभ्रामापरान्देशान्नकोपिजगृहेबली ॥ अ०
॥१५७॥ ॥ ३५ ॥ यत्रयत्रगतोवाहस्तत्रतत्रपरिभ्रमन् ॥ सैन्येनमहतायातःशत्रुघ्नःसुरथेनच ॥ ५४
॥ ३६ ॥ कदाचिज्जान्हवीतीरेवाल्मीकेराश्रमंवरम् ॥ गतोमुनिवरैर्जुष्टंप्रातर्धूमेनाचिन्हि
तम् ॥ ३७ ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेरघुना
थसमागमोनामत्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ गतःप्रातःक्रियांकर्तुंसमिधस्तत्क्रियार्हकाः ॥ आनेतुंजानकीसूनुर्वृ
तोमुनिसुतैर्लवः ॥ १ ॥ ददर्शतत्रयज्ञाश्वंस्वर्णपत्रेणचिन्हितम् ॥ कुंकुमागुरुकस्तूरीदि
व्यगंधेनवासितं ॥ २ ॥ विलोक्यजातकुतुकोमुनिपुत्रानुवाचसः ॥ अर्वाकस्यमनोवेगः
प्राप्तोदैवान्मदाश्रमम् ॥ ३ ॥ आगच्छंतुमयासार्धंप्रेक्षंतांमाभयंकृथाः ॥ इत्युक्त्वासल
वस्तूर्णंवाहस्यनिकटेगतः ॥ ४ ॥ सरराजसमीपस्थोवाहस्यरघुवंशजः ॥ धनुर्बाणधर ॥१५७॥
स्कंधेजयंतइवदुर्जयः ॥ ५ ॥ गत्वामुनिसुतैःसार्धंवाचयामासपत्रकम् ॥ भालस्थितंस्प

त्वया ॥ कपीश्वरस्त्वयाबद्धोहनूमान्सर्वतोबलः ॥ २४॥ श्रीरामःकपिवर्यंतंमोचयामा
सबंधनात् ॥ मूर्च्छितांस्तान्भटान्सर्वान्वीक्ष्यदृष्ट्यास्वजीवयत्॥२५॥ तेमूर्च्छांतत्यजु
र्दृष्टारामेणसुरसेविना ॥ उत्थितादद्दशुःश्रीमद्रामचंद्रंमनोरमम् ॥ २६ ॥ तेप्रणतारघुप
तिंतेनपृष्टाअनामयम् ॥ सुखीभूतानृपंप्रोचुःसर्वंस्वकुशलंनृपाः ॥ २७ ॥ सुरथोवीक्ष्य
रामंचकृपार्थंसेवकात्मनः ॥ आगतंसकलंराज्यंसहयंसुमुदार्पयत् ॥२८॥ अनेकपरिव
स्याभिःश्रीरामंसमतोषयत् ॥ श्रीरामस्तमुवाचाथकृतंतेवाहरक्षणम् ॥ २९ ॥ क्षत्रिया
याणामयंधर्मःस्वामिनासहयुद्धयते ॥ त्वयासाधुकृतंकर्मरणेवीराःप्रतोषिताः ॥ ३० ॥
इत्युक्तवंतंनृहरिंपूजयन्ससुतोभवत् ॥ श्रीरामस्त्रिदिनंस्थित्वाययौतमनुमंत्र्यच ॥ ३१॥
कामगेनविमानेनमुनिभिःसहितोमहान् ॥ तंदृष्ट्वाविस्मितास्तस्यकथाश्चक्रुर्मनोहराः ॥
॥ ३२ ॥ चंपकंस्वपुरेस्थाप्यसुरथःक्षत्रियोबली ॥ शत्रुघ्नेनसमंयांतुंमनश्चक्रेमहाबलः ॥
॥३३॥ शत्रुघ्नःस्वहयंप्राप्यभेरीनादानकारयत्॥शंखनादान्बहुविधान्सर्वत्रसमवादयत्॥

कुलाग्निसुदह्यमानाः॥तत्सुंदरीशिरसिसंस्थितकेशबंधःसंमोचितोस्तुकरुणालयमांस्म
रस्व॥१५॥त्वंयागकर्मनिरतोसिमुनीश्वरेंद्रैर्धर्मंविचारयसिभूमिपतींडयपाद॥अत्राहम
द्यसुरथेनविगाढपाशबद्धोस्मिमोचयमहापुरुषाशुदेव॥१६॥नोमोचयस्यथयदिस्मरणा
तिरेकात्त्वंसर्वदेववरपूजितपादपद्म॥लोकोभवंतमिदमुद्धासितोहासिष्यत्तस्माद्विलंबमि
हमाचरमोचयाशु ॥ १७ ॥ इतिश्रुत्वाजगन्नाथोरघुवीरःकृपानिधिः॥ भक्तंमोचयितुं
प्रागात्पुष्पकेणाशुवेगिना॥१८॥ लक्ष्मणेनानुगेनाथभरतेनसुशोभितम्॥ मुनिवृंदैर्व्या
समुख्यैःसमेतंददृशेकपिः ॥ १९ ॥ तमागतंनिजंनाथंवीक्ष्यभूपंसमब्रवीत्॥ पश्यराजं
न्निजंमोक्तुमायातःकृपयाहरिः॥२०॥ अनेकेमोचिताःपूर्वंस्मरणात्सेवकानिजाः॥ त
थामांपाशतोबद्धंसंमोचयितुमागतः ॥ २१ ॥ श्रीरामभद्रमायांतंवीक्ष्यासौसुरथःक्षणा
त् ॥ नतयःशतशश्चक्रेभक्तिपूरपरिप्लुतः ॥ २२ ॥ श्रीरामस्तंनिजैर्दोर्भिःपरिरेभेचतुर्भु
जः॥ मूर्ध्निसिंचन्नश्रुजलैर्हर्षाद्भक्तंस्वकंमुहुः ॥ २३ ॥ उवाचधन्यदेहोसिमहत्कर्मकृतं

रद्वर्ष्मभिः ॥ वेगात्संताडयामासदारयन्सुरथंनखैः ॥६॥ तमप्यांशुबबंधास्त्राद्रामसंज्ञा
त्सुदारुणात् ॥ बद्धः कपिवरोमेनेसुरथंरामसेवकम् ॥ ७ ॥ गजोयथायसमयींशृंखलांपा
दलंबिताम् ॥ प्राप्यकिंचिन्नवैकर्तुंशक्नोतिसतथाह्यभूत् ॥ ८ ॥ जितंतेनमहाराज्ञासुरथे
नसुपत्रिणा ॥ सर्वान्वीरान्रथेस्थाप्ययययौस्वनगरंप्रति ॥ ९ ॥ गत्वासभायांसुमहान्बद्धं
मारुतिमब्रवीत् ॥ स्मरश्रीरघुनाथंत्वंदयालुंभक्तपालकम् ॥ १० ॥ यथात्वांबंधनात्सद्यो
मोचयिष्यतिसुष्ठुधीः ॥ नान्यथायुतवर्षेणमोचयिष्यामिबंधनात् ॥ ११ ॥ इत्युक्तमाक
र्ण्यसमीरजस्तदासुबद्धमात्मानमवेक्ष्यवीरान् ॥ संमूर्च्छिताञ्छत्रुशराभिघातपीडायुता
न्बंधनमुक्तयेस्मरत् ॥ १२ ॥ श्रीरामचंद्रंरघुवंशजातंसीतापतिंपंकजपत्रनेत्रं ॥ स्वमुक्तये
बंधनतःकृपालुंसस्मारसर्वैःकरणैर्विशोकैः ॥ १३ ॥ ॥ हनूमानुवाच ॥ ॥ हानाथहान
रवरोत्तमहादयालोसीतापतेरुचिरकुंतलशोभिवक्त्र ॥ भक्तार्तिदाहकमनोहररूपधारिन्मां
बंधनात्सपदिमोचयमाविलंबम् ॥ १४ ॥ संमोचितास्तुभवतागजपुंगवाद्यादेवाश्चदानव

पुंखसमन्वितम् ॥ ६५ ॥ सबाणोधनुषोन्मुक्तःशत्रुघ्नेनपार्श्वस्थितः ॥ छिन्नोप्यग्रफले
नाशुहृदयेसमपद्यत ॥ ६६ ॥ तेनबाणेनसंमूर्च्छ्यपपातस्यंदनोपरि ॥ ततोहाहाकृतंसैन्यं
भग्नंसर्वंपराद्रवत् ॥ ६७ ॥ सुरथोजयमापेदेसंग्रामेरामसेवकः ॥ दशवीरादशसुतैर्मूर्च्छि
ताःपातिताःक्वचित् ॥ ६८ ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादे
रामाश्वमेधेसुरथविजयोनामद्विपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५२ ॥ ॥ ॥ ❀ ॥ ॥ ❀ ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ सुग्रीवस्तुतत्कटकंभग्नंवीक्ष्यरणांगणे ॥ स्वामिनंमूर्च्छितंवापिययौ
योद्धुंनृपंप्रति ॥ १ ॥ आगच्छभूपसर्वान्नोमूर्च्छयित्वाकुतोभवान् ॥ गच्छतिक्षिप्रमांदे
हियुद्धंरणविशारद ॥ २ ॥ एवमुक्त्वानगंकंचिद्विशातंशाखयायुतम् ॥ उत्पाट्यप्राहरत्त
स्यमस्तकेबलसंयुतः ॥ ३ ॥ तेनप्रहारेणमहाबलोनृपःसंवीक्ष्यसुग्रीवमथोस्वचापे ॥ बा
णान्समाधायशितान्सरोषो जघानवक्षस्यतिपौरुषोबली ॥ ४ ॥ तान्बाणान्व्यधमत्सर्वा
न्सुग्रीवःसहसाहसन् ॥ ताडयामासहृदयेसुरथंसुमहाबलः ॥ ५ ॥ पर्वतैःशिखरैश्चैववनगैर्द्रु

गिनीदत्तमस्त्रंधनुषिसंदधे ॥ मोहनंसर्ववीराणांनिद्राप्रापकमद्भुतम् ॥ ५५॥ तन्मोहनं
महास्त्रंसवीक्ष्यराजाहरिंस्मरन् ॥ जगादशत्रुघ्नमयंसर्वशस्त्रास्त्रकोविदः ॥५८ ॥ मोहित
स्यममश्रीमद्रामस्यस्मरणेनह ॥ नान्यन्मोहनमाभातिममापिभयतापदम् ॥ ५७ ॥ इ
त्युक्तवतिवीरेतुमुमोचसमहास्त्रकम् ॥ तेनबाणेनसंछिन्नंपपातरणमंडले ॥५८॥ तन्मो
हनंमहास्त्रंतुनिष्फलंवीक्ष्यभूमिपे ॥ अत्यंतंविस्मयंप्राप्यबाणंधनुषिसंदधे ॥५९॥ ल
वणोयेननिहतोमहासुरविमर्दनम् ॥ तंबाणंचापआधत्तघोरंकान्त्यानलप्रभम् ॥ ६० ॥
तंवीक्ष्यराजाप्रोवाचबाणोयमसतांहृदि ॥ लगतेरामभक्तस्यसंमुखेऽपिनभात्यसौ ॥
॥ ६१ ॥ इत्येवंभाषमाणंतुबाणेनानेनशत्रुहा ॥ विव्याधहृदयेक्षिप्रंवन्हिज्वालासमप्र
भम् ॥ ६२॥ तेनबाणेनदुःखार्तोमहापीडासमन्वितः ॥ रथोपस्थेक्षणंमूर्च्छामवापपरता
पनः ॥ ६३ ॥ तत्क्षणात्तांव्यथांतीर्त्वाजगामारिपुमग्रतः ॥ सहस्वैकंप्रहारंमेकुत्रयासिम
माग्रतः ॥ ६४ ॥ एवमुक्त्वामहासंख्येबाणमाधत्तसायके ॥ ज्वालामालापरीतांगंस्वर्ण

युद्धंविधायसुमहद्राज्ञासहमहामतिः ॥४४॥ पुष्कलेपतितेराजाशत्रुघ्नःशत्रुतापनः ॥ सु
रथंप्रतिसंक्रुद्धोजगामस्यंदनास्थितः ॥ ४५ ॥ उवाचसुरथंभूपंरामभ्रातामहाबलः ॥ त्व
यामहत्कृतंकर्मयद्बद्धःपवनात्मजः ॥ ४६ ॥ पुष्कलोपिमहावीरस्तथान्येममसैनिकाः ॥
पातिताःप्रधनेघोरेमहाबलपराक्रमाः ॥ ४७ ॥ इदानींतिष्ठमद्वीरान्पातयित्वारणांगणे ॥
कुत्रयास्यसिभूमीशसहस्वममसायकान् ॥ ४८ ॥ इत्थमाश्रुत्यवीरस्यभाषितंसुरथोब
ली ॥ जगादरामपादाब्जंदधच्चेतसिशोभनम् ॥ ४९ ॥ मयातेपातिताःसंख्येवीरामरुत
जोन्मुखाः ॥ इदानींपातयिष्यामित्वामपिप्रधनांगणे ॥ ५० ॥ स्मरस्वरामंयोवीरःस्व
मागत्यप्ररक्षति ॥ अन्यथाजीवितंनास्तिमत्पुरःशत्रुतापन ॥ ५१ ॥ इत्युक्त्वाबाणसाह
स्रैस्तंजघानमहीपतिः ॥ शत्रुघ्नंशरसंघातपंजरेन्यदधात्परम् ॥ ५२ ॥ शत्रुघ्नःशरसंघातं
मुंचंतंवन्हिदैवतम् ॥ अस्त्रंमुमोचदाहार्थंशराणांनतपर्वणाम् ॥ ५३ ॥ तदस्त्रमुक्तमालो
क्यराजावैसुरथोमहान् ॥ वारुणास्त्रेणशमयन्विव्याधशरकोटिभिः ॥ ५४ ॥ तदातद्यो

दृष्ट्वारामंसस्मारभूमिपः ॥ ३३ ॥ स्मृत्वादाशरथिंरामंरामास्त्रंस्वशरासने ॥ संधयंतंज
गादेदंवद्धोसिकपिपुंगव ॥ ३४ ॥ श्रुत्वातत्प्रक्रमेद्यावत्तावद्बद्धोरणांगणे ॥ राज्ञारामास्त्र
तोवीरोहनुमात्रामसेवकः ॥ ३५ ॥ उवाचभूपंहनुमान्किंकरोमिमहीभुज ॥ मत्स्वाम्य
स्त्रेणसंबद्धोनान्येनप्राकृतेनवै ॥३६॥ तन्मानयामिभूपालनयस्वस्वपुरंप्रति ॥ मोचयि
ष्यतिमत्स्वामीआगत्यसदयानिधिः ॥ ३७ ॥ बद्धेसमीरजेक्रुद्धःपुष्कलोभूमिपंययौ॥
तंपुष्कलंसमायांतंविव्याधवसुभिःशरैः ॥ ३८॥ अनेकबाणसाहस्रैर्निजघाननृपंबली॥
राज्ञानेकेशरास्तस्यछिन्नाःप्रधनमंडले ॥३९॥ एवंसमरसंक्रुद्धेसुरथेपुष्कलेतथा ॥ बाणै
र्व्याप्तंजगत्सर्वंस्थास्नुभूयश्चरिष्णुच ॥४०॥ तेषांरणोद्यमंवीक्ष्यमुमुहुःसर्वसैनिकाः॥मा
नवानांतुकावार्ताक्षणात्वासंसमीयुषां ॥ ४१ ॥ अस्त्रप्रत्यस्त्रविगमैर्महामंत्रपरिस्तुतैः॥
बभूवतुमुलंयुद्धंवीराणांरोमहर्षणम् ॥ ४२ ॥ तदाप्रकुपितोराजानाराचंतुसमाददे ॥ छि
नत्तियावत्सशरंतावल्लघ्नोहृदिक्षुतः ॥ ४३ ॥ मूर्च्छांप्रापमहातेजापुष्कलोमहदद्भुतम् ॥

 नम् ॥ २२ ॥ अन्यंरथंसमास्थाययथौराजामहाबलः ॥ बभंजतंरथंवेगान्मारुतिःकुपि
तांगकः ॥ २३ ॥ भग्नंतंस्यंदनंवीक्ष्यसुरथोन्यंसमाश्रितः ॥ भग्नःसतेनसहसाहयसारथि
संयुतः ॥ २४ ॥ एवमेकोनपंचाशद्रथाभग्नाहनूमता ॥ तत्कर्मवीक्ष्यराजापिविसिस्माय
ससैनिकः ॥ २५ ॥ कुपितःप्राहकीशेंद्रंधन्योसिपवनात्मज ॥ पराक्रमन्निदंकर्मनकर्तान
करिष्यति ॥ २६ ॥ क्षणमेकंप्रतीक्षस्वयावत्सज्यंधनुस्त्वहम् ॥ करोमिपवनोद्भूतरामपा
दाब्जषट्पद ॥ २७ ॥ इत्युक्त्वाचापमात्तज्यंकृत्वारोषपरिप्लुतः ॥ अस्त्रंपाशुपतंनामसंद
धेशरउल्बणे ॥ २८ ॥ ततोभूताश्चवेतालाःपिशाचायोगिनीमुखाः ॥ प्रादुर्बभूवुःसहसा
भीषयंतःसमीरजम् ॥ २९ ॥ कपिःपाशुपतैरस्त्रैर्बद्धोलोकैरभीक्षितः ॥ हाहेतिचवदंत्येते
यावत्तावत्समीरजः ॥ ३० ॥ स्मृत्वारामंस्वमनसात्रोटयामासतत्क्षणात् ॥ समुक्तगात्रः
सहसायुयुधेसुरथंनृपम् ॥ ३१ ॥ तंमुक्तगात्रंसंवीक्ष्यसुरथःपरमास्त्रवित् ॥ महाबलंमन्य
मानोब्राह्ममस्त्रंसमाददे ॥ ३२ ॥ मारुतिर्ब्राह्ममस्त्रंतुनिर्जगालहसन्बली ॥ तन्निर्गीर्णंनृपो

दृष्ट्वारामंसस्मारभूमिपः ॥ ३३ ॥ स्मृत्वादाशरथिंरामंरामास्त्रंस्वशरासने ॥ संधयंतंज
गादेदंबद्धोसिकपिपुंगव ॥ ३४ ॥ श्रुत्वातत्प्रक्रमेद्यावत्तावद्बद्धोरणांगणे ॥ राज्ञारामास्त्र
तोवीरोहनुमान्रामसेवकः ॥ ३५ ॥ उवाचभूपंहनुमान्किंकरोमिमहीभुज ॥ मत्स्वाम्य
स्त्रेणसंबद्धोनान्येनप्राकृतेनवै ॥३६॥ तन्मानयामिभूपालनयस्वस्वपुरंप्रति ॥ मोचयि
ष्यतिमत्स्वामीआगत्यसदयानिधिः ॥ ३७ ॥ बद्धेसमीरजेक्रुद्धःपुष्कलोभूमिपंययौ॥
तंपुष्कलंसमायांतंविव्याधवसुभिःशरैः ॥ ३८॥ अनेकबाणसाहस्रैर्निजघाननृपंबली॥
राज्ञानेकेशरास्तस्यछिन्नाःप्रधनमंडले ॥३९॥ एवंसमरसंक्रुद्धेसुरथेपुष्कलेतथा ॥ बाणै
र्व्याप्तंजगत्सर्वंस्थास्नुभूयश्चरिष्णुच ॥४०॥ तेषांरणोद्यमंवीक्ष्यमुमुहुःसर्वसैनिकाः॥मा
नवानांतुकावार्ताक्षणात्त्रासंसमायुषां ॥ ४१ ॥ अस्त्रप्रत्यस्त्रविगमैर्महामंत्रपरिस्तुतैः॥
बभूवतुमुलंयुद्धंवीराणांरोमहर्षणम् ॥ ४२ ॥ तदाप्रकुपितोराजानाराचंतुसमाददे ॥ छि
नत्तियावत्सशरंतावल्लक्ष्मोहृदिक्षतः॥ ४३ ॥ मूर्च्छांप्रापमहातेजापुष्कलोमहदद्भुतम्॥

च्चित्रमभूदिदम् ॥६३॥स्वमुक्तास्ताःशिलाःसर्वाश्चूर्णितावीक्ष्यमारुतिः ॥ चुकोपत्हृदये
त्यंतंबहुवीर्यमितिस्मरन् ॥ ६४ ॥ आगत्यचकरेधृत्वानभस्युत्पतितःकपिः ॥ तावद्दयौ
नेत्रपथादुपरिक्षिप्रवेगवान् ॥ ६५ ॥ चंपकस्तंहनूमंतंयुयुधेनभसिस्थितः॥बाहुयुद्धेनम
हताताडितःकपिपुंगवः ॥६६॥ चुकोपमानसेवीरोगर्वपर्वतदारुणः॥ पदाधृत्वाचंपकंतं
ताडयामासभूतले॥६७॥ताडितोसौकपींद्रेणक्षणादुत्थायवेगवान् ॥ हनूमंतंतुलांगूलेधृ
त्वाबभ्रामसर्वतः ॥ ६८ ॥ कपींद्रस्तद्बलंवीक्ष्यहसन्पादेग्रहीत्पुनः ॥ भ्रामयित्वाशतगुणं
गजोपस्थेत्यपातयत् ॥६९॥पपातभूमौसुबलोराजसूनुःसचंपकः ॥ मूर्च्छितोवीरभूषा
ढ्यमलंकुर्वन्रणांगणम् ॥ ७० ॥ तदाहाहेतिवैलोकाश्चुक्रुशुश्चंपकानुगाः ॥ पुष्कलंमोच
यामासबद्धंचंपकपाशतः ॥ ७१ ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसं
वादेरामाश्वमेधेपुष्कलमोचनंनामएकपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५१ ॥ ॥❁॥ ॥❁॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ चंपकंपतितंदृष्ट्वासुरथःक्षत्रियोबली ॥ पुत्रदुःखपरीतांगोजगामस्यंद

नेस्थितः ॥ १ ॥ कपींद्रमाजुहावाथसुरथःकोपसंयुतः ॥ निःश्वासवेगंसंमुंचन्महाबल
समन्वितः ॥ २ ॥ आव्हयानंनृपंदृष्ट्वानिजंवीरःकपीश्वरः ॥ जगामतंमहावीरोमहावेग
समन्वितः ॥ ३ ॥ तमागतंहनूमंतंतृणीकुर्वंतमुद्भटान् ॥ उवाचसुरथोराजामेघगंभीरसु
स्वरः ॥ ४ ॥ ॥ सुरथउवाच ॥ ॥ धन्योसिकपिवर्यत्वंमहाबलपराक्रमः ॥ येनराममम
हत्कृत्यंकृतंराक्षसकेपुरि ॥ ५॥ त्वंरामचरणस्यासिसेवकोभक्तिसंयुतः ॥ त्वयावीरेणम
त्पुत्रःपातितश्चंपकोबली ॥ ६ ॥ इदानींत्वांतुसंबध्यगंतास्मिनगरेमम ॥ यत्नात्तिष्ठकपी
शेशसत्यमुक्तंमयास्मृतम् ॥७॥ इतिभाषितमाकर्ण्यसुरथस्यकपीश्वरः ॥ उवाचधीरया
वाण्यारणेवीरैकभूषिते ॥ ८ ॥ ॥ हनुमानुवाच ॥ ॥ त्वंरामचरणस्मारीवयंरामस्यसे
वकाः ॥ बध्नासिचेन्मांप्रसभंमोचयिष्यतिमत्प्रभुः ॥ ९॥ कुरुवीरभवत्स्वांतस्थितंसत्यं
प्रतिश्रुतम् ॥ रामंस्मरन्वैदुःखांतंयातिवेदावदंत्यदः ॥ १० ॥ ॥ शेषउ॰ ॥ ॥ इतिब्रुवंतंसु ॥१५२॥
रथःप्रशस्यपवनात्मजम् ॥ विव्याधबाणैर्बहुभिःशितैःशातेनदारुणैः ॥ ११ ॥ तान्मु

क्तानगणय्याथवाणान्शोणितपातिनः ॥ करेजग्राहकोदंडंसज्जंशरसमन्वितम् ॥ १२ ॥
गृहीत्वाकरयोश्चापंबभंजकुपितःकपिः॥चीत्कुर्वंस्त्रासयन्वीरान्नखैर्दीर्णान्सृजन्भटान्॥
॥ १३ ॥ तेनभग्नंधनुर्दृष्ट्वास्वकीयंगुणसंयुतम् ॥ अपरंधनुरादत्तमहद्गुणविशोभितम् ॥
॥१४॥ तच्चापिजगृहेरोषात्कपिश्चापंबभंजतत् ॥ अन्यच्चापंसमादत्ततद्बभंजमहाबलः
॥ १५॥ तस्मिंश्चापेप्रभग्नेपिसोन्यद्धनुरुपाददत्॥सोपिचापंबभंजाशुमहावेगसमन्वितः
॥१६॥एवंराज्ञस्तुचापानामशीतिर्विदलीकृता॥क्षणेक्षणेमहारोषात्कुर्वन्नादाननेकधा ॥
॥ १७॥ तदात्यंतंप्रकुपितःशक्तिमुग्रामथाददे ॥ शक्त्यासताडितोवीरःपपातक्षणमुत्सुकः
॥ १८ ॥ उत्थायस्यंदनंराज्ञोजग्राहकुपितोभृशम् ॥ उड्डीनस्तंगृहीत्वातुसमुद्रमतिवेगतः
॥ १९ ॥ तमुड्डीनंसमालक्ष्यसुरथःपरवीरहा ॥ ताडयामासपरिघैर्हृदिमारुतिमुद्यतम् ॥
॥ २० ॥ मुक्तस्तेनरथोदूराच्चूर्णीभूतोभवत्क्षणात् ॥ सोन्यंरथंसमारुह्यययौवेगात्समीर
जम् ॥ २१ ॥ हनुमांस्तद्रथंपुच्छेसंवेष्ट्यप्रधनांगणे॥हयसारथिसंयुक्तंबभंजसपताकि

नम् ॥ २२ ॥ अन्यंरथंसमास्थायययौराजामहाबलः ॥ बभंजतंरथंवेगान्मारुतिःकुपि
तांगकः ॥ २३ ॥ भग्नंतंस्यंदनंवीक्ष्यसुरथोन्यंसमाश्रितः ॥ भग्नःसतेनसहसाहयसारथि
संयुतः ॥ २४ ॥ एवमेकोनपंचाशद्रथाभग्नाहनूमता ॥ तत्कर्मवीक्ष्यराजापिविसिस्माय
ससैनिकः ॥ २५ ॥ कुपितःप्राहकीशेंद्रंधन्योसिपवनात्मज ॥ पराक्रमन्निदंकर्मनकर्तान
करिष्यति ॥ २६ ॥ क्षणमेकंप्रतीक्षस्वयावत्सज्यंधनुस्त्वहम् ॥ करोमिपवनोद्भूतरामपा
दाब्जषट्पद ॥ २७ ॥ इत्युक्त्वाचापमात्तज्यंकृत्वारोषपरिप्लुतः ॥ अस्त्रंपाशुपतंनामसंद
धेशरउल्बणे ॥ २८ ॥ ततोभूताश्ववेतालाःपिशाचायोगिनीमुखाः ॥ प्रादुर्बभूवुःसहसा
भीषयंतःसमीरजम् ॥ २९ ॥ कपिःपाशुपतैरस्त्रैर्बद्धोलोकैरभीक्षितः ॥ हाहेतिचवदंत्येते
यावत्तावत्समीरजः ॥ ३० ॥ स्मृत्वारामंस्वमनसात्रोटयामासतत्क्षणात् ॥ समुक्तगात्रः
सहसायुयुधेसुरथंनृपम् ॥ ३१ ॥ तंमुक्तगात्रंसंवीक्ष्यसुरथःपरमास्त्रवित् ॥ महाबलंमन्य ॥१५३॥
मानोब्राह्ममस्त्रंसमाददे ॥ ३२ ॥ मारुतिर्ब्राह्ममस्त्रंतुनिर्जगालहसन्बली ॥ तन्निर्गीर्णंनृपो

हनूमंतमुवाचह ॥ केनवीरेणमेभग्नंबलंवीरैरलंकृतम् ॥५३॥ तदोवाचमहीनाथपुष्कलं
परवीरहा ॥ बद्ध्वानयतिवीरोसौचंपकःस्वपदोद्धुरः ॥५४॥तस्येदृग्वाक्यमाकर्ण्यशत्रुघ्नः
कोपसंयुतः ॥ उवाचपवनोद्भूतंमोचयाशुनृपात्मजात् ॥ ५५ ॥ महाबलःसुतस्यास्यब
द्ध्वायःपुष्कलंभटम् ॥ तस्मान्मोचयवीराद्यकथंतिष्ठसिचाहवे ॥५६॥ एतद्वाक्यंसमाक
र्ण्यहनूमानोमितिब्रुवन् ॥ जगामतंमोचयितुंपुष्कलंचंपकाद्भटात् ॥५७॥ हनुमंतमथा
लोक्यतंमोचयितुमागतम् ॥ बाणैःशतैश्चसाहस्रैर्जघानपरकोपनः ॥ ५८ ॥ बाणांस्ता
न्सबभंजाशुमुक्तांस्तेनमहात्मना ॥ पुनरप्येनमेवाशुबाणान्मुंचन्महानभूत् ॥ ५९ ॥ ता
न्सर्वांश्चूर्णयामासनाराचान्वैरिमोचितान् ॥ शालंकरेसमाधृत्यजघाननृपनंदनम् ॥
॥ ६० ॥ शालंतेनविनिर्मुक्तंतिलशःकृतवान्बली ॥ गजोहनूमतामुक्तोनृपनंदनमस्तके
॥ ६१ ॥ सोप्याहतश्चंपकेनमृतोभूमौपपातसः ॥ शिलाःसंमोचयामासहनूमान्परमास्त्र ॥१५१॥
वित् ॥ ६२ ॥ चंपकस्तुशिलाःसर्वाःक्षणाच्चूर्णितवान्भृशम् ॥ बाणयंत्रिकयाबद्धन्मह

स्त्रवित् ॥ ततोत्यंतंप्रकुपितःशरवृष्टिमथाकरोत् ॥४२॥ शरवृष्टिंसमायांतींमत्वाचंपकवीं
रहा ॥ साधुसाधुप्रशंसंस्तंपुष्कलंसमताडयत ॥ ४३ ॥ पुष्कलश्चंपकंदृष्ट्वामहावीर्यसम
न्वितम् ॥ ब्रह्मणोस्त्रंसमाधत्तस्वेचापेसर्वशस्त्रवित् ॥ ४४ ॥ तेनमुक्तंमहाशस्त्रंप्रजज्वाल
दिशोदश ॥ खंरोदसीव्याप्यविश्वंप्रलयंकर्तुमुद्यतम् ॥ ४५ ॥ चंपकोमुक्तमस्त्रंतद्दृष्ट्वासर्वा
स्त्रकोविदः ॥ तत्संहर्तुंतदेवास्त्रंमुमोचरिपुमुद्यतम् ॥ ४६ ॥ द्वयोरेकतमंतेजःप्रलयंमेनिरे
जनाः ॥ संजहारतदास्त्रास्त्रमेकीभूतंपरास्त्रकम् ॥ ४७ ॥ तत्कर्मचाद्भुतंदृष्ट्वापुष्कलस्तिष्ठ
तिष्ठच ॥ ब्रुवन्शरानमोघांस्तुचंपकंसक्रुधाहनत् ॥ ४८ ॥ चंपकस्तान्शरान्मुक्तानगण
य्यमहामनाः ॥ रामास्त्रंप्रमुमोचाथपुष्कलंप्रतिदारुणम् ॥४९॥ तन्मुक्तमस्त्रमालोक्यचं
पकेनमहात्मना ॥ छेत्तुंयावन्मनश्चक्रेतावद्बद्धस्तःशरेणसः ॥ ५० ॥ बद्धश्चंपकवीरेणरथे
स्वेस्थापितःपुनः ॥ पुरंप्रेषयितुंतावन्मनश्चक्रेमहामनाः ॥ ५१ ॥ हाहाकारोमहानासीद्यु
द्धेपुष्कलसंज्ञिके ॥ शत्रुघ्नंप्रययुर्योधाःपलायनपरायणाः ॥५२॥ भग्नांस्तान्वीक्ष्यशत्रुघ्नो

श्चिच्छेदमहावीरः पुष्कलः प्रधनांगणे ॥ शरांधकारंसर्वत्रमुंचन्बाणाञ्छिलाशितान् ॥

॥ ३२ ॥ स्वबाणच्छेदनंदृष्ट्वाकृतंवीरेणचंपकः ॥ आव्हयामासबलिनंपुष्कलंकोपपूरि

तः ॥ ३३ ॥ माप्रयाहिरणंत्यक्त्वेतिब्रुवन्समरेपुनः ॥ पुष्कलंहृदयेबाणैर्विव्याधदशभिः

शरैः ॥ ३४ ॥ तेबाणाःपुष्कलस्यास्यहृदयेतीव्रवेगिनः ॥ आगत्यसुभृशंलग्नाःशोणितंप

पुर्रूर्जितं ॥ ३५ ॥ तैर्बाणैर्व्यथितोवीरःशरान्पंचसमाददे ॥ सुतीक्ष्णाग्रान्महाकोपाद्दार

यन्पर्वतानिव ॥ ३६ ॥ तेबाणास्तस्यबाणाश्चपरस्परमथोर्जिताः ॥ आकाशेरचिताश्छि

न्नाःशतधाराजसूनुना ॥ ३७ ॥ छित्त्वाबाणान्सुतीक्ष्णाग्रान्सुरथांगोद्भवोबली ॥ बाणा

न्शतंसमाधत्तपुष्कलंताडितुंहृदि ॥ ३८ ॥ तेबाणाःशतधाच्छिन्नाःपुष्कलेनमहात्म

ना ॥ अपतन्समरोपांतेशरवेगप्रपीडिताः ॥ ३९ ॥ तदातत्सुमहत्कर्मदृष्ट्वाराज्ञःसुतोबली

सहस्रेणशराणांचताडयन्वक्षसिस्फुटं ॥ ४० ॥ तानप्याशुप्रचिच्छेदपुष्कलःपरमास्त्रवि

त् ॥ पुनरप्याशुस्वेचापेसमाधत्तायुतंशरान् ॥ ४१ ॥ तानप्याशुप्रचिच्छेदपुष्कलःपरमा

॥ चंपकउवाच ॥ ॥ ननाम्नानकुलेनेदंयुद्धमत्रभविष्यति ॥ तथापितववक्ष्येहंस्वनाम
बलपूर्वकम् ॥२२॥ मममातारा घवेशोमात्पितारा घवःस्मृतः ॥ ममबंधूरामचंद्रःस्वजनो
ममराघवः ॥ २३ ॥ मन्नामरामदासश्चसदारामस्यसेवकः ॥ तारयिष्यतिमांयुद्धेरामोभ
क्तकृपाकरः ॥२४॥ लोकानांमतमास्थायप्रब्रवीमितवाधुना ॥ सुरथस्यसुतश्चाहंमाता
वीरवतीमम ॥ २५ ॥ मन्नामयोमधौसर्वाञ्छोभनान्विदधातिवः ॥ मधुपायंरसावासं
त्यजंतिमधुमोहिताः ॥ २६ ॥ वर्णेनस्वर्णसदृशोमध्येलिंगवपुर्धरः ॥ तदाख्ययाभिधां
वीरजानीहिममनोहिनीम् ॥ २७ ॥ युध्यस्वबाणैःप्रधनेनकोजेतुंहिमांक्षमः ॥ इदानींद
र्शयिष्यामिस्वपराक्रममद्भुतम् ॥ २८ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंपुष्क
लोहृदितोषितः ॥ तंदुर्जयंमन्यमानःशरान्मुंचन्रणेभवत् ॥ २९ ॥ शरसंघंप्रमुंचंतंकोटि
शःपुष्कलोरथी ॥ पंचकःकोपसंयुक्तोधनुःसज्यमथाकरोत् ॥ ३० ॥ मुमोचनिशिता
न्बाणान्वैरिवृंदविदारणान् ॥ स्वनामचिह्नितान्स्वर्णपुंखभागसमन्वितान् ॥ ३१ ॥ तां

रा. मे० त्येयावत्तावन्नृपात्मजाः ॥ रणांगणेधनूंष्युद्धास्फारयामासुरुद्धताः ॥ ११ ॥ तान्वीक्ष्य अ० ५९
॥१४९॥ योधाःसुबलाःपुष्कलाद्यारणोत्कटाः ॥ अभिजग्मुःस्यंदनैःस्वैर्धनुर्बाणकरामताः ॥ १२ ॥
चंपकेनमहावीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित् ॥ द्वैरथेनैवयुयुधेमहावीरेणशालिना ॥ १३ ॥ मो
हकंयोधयामासजानकिःसकुशध्वजः ॥ रिपुंजयेनविमलोदुर्वारेणसुबाहुकः ॥ १४ ॥ प्र
तापिनाप्रतापाग्र्योबलमोदेनचांगदः ॥ हर्यक्षेणनीलरत्नःसहदेवेनसत्यवान् ॥ १५ ॥ रा
जावीरमणिर्भूरिदेवेनयुयुधेबली ॥ असुतापेनचोग्राश्वोयुयुधेबलसंयुतः ॥ १६ ॥ द्वैर
थंतुमहद्युद्धमकुर्वन्युद्धकोविदाः ॥ सर्वेशस्त्रास्त्रकुशलाःसर्वेयुद्धविशारदाः ॥ १७ ॥ एवंप्र
वृत्तेसंग्रामेसुरथस्यसुतैस्तदा ॥ अत्यंतंकदनंतत्रबभूवमुनिसत्तम ॥ १८ ॥ पुष्कलश्चंप
कंप्राहकिंनामासिनृपात्मज ॥ धन्योसियोमयासार्धंरणमध्यमुपेयिवान् ॥ १९ ॥ इदा
नींतिष्ठकिंयासिकथंतेजीवितंभवेत् ॥ एहियुद्धंमयासार्धंसर्वशस्त्रास्त्रकोविद ॥ २० ॥ इ ॥१४९॥
त्यभिव्याहृतंतस्यश्रुत्वाराजात्मजोबली ॥ चगादपुष्कलंवीरोमेघगंभीरयागिरा ॥ २१ ॥

॥ शेषउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वाभाषितंतस्यसुरथस्यांगदाननात् ॥ सञ्जीभूतारणेसर्वैरथ
स्थारणकोविदाः ॥ १ ॥ पटहानांनिनादोभून्भेरीनादस्तथैवच ॥ वीराणांगर्जनानादाप्रादु
र्भूतारणांगणे ॥ २ ॥ रथचीत्कारशब्देनगजानांबृंहितेनच ॥ व्याप्तंतत्सकलंविश्वंदिवं
यातोमहारवः ॥ ३ ॥ रणोत्साहेनसंयुक्तावीरारणविशारदाः ॥ कुर्वंतिविविधान्नादान्का
तरस्यभयंकरान् ॥ ४ ॥ एवंकोलाहलेवृत्तेसुरथोनामभूमिपः ॥ स्वसुतैःसैनिकैश्चाथवृ
तःप्रायाद्रणांगणे ॥ ५ ॥ गजैरथैर्हयैःपत्तिव्रजैःपूर्णांतुमेदिनीम् ॥ कुर्वन्समुद्रइवतांप्लाव
यन्ददृशेभटैः ॥ ६ ॥ शंखनादेनसंघुष्टंजयनादैस्तथैवच ॥ वीक्ष्यतंप्रधनोद्युक्तंसुमतिंप्राह
भूमिपः ॥ ७ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ एषराजासमायातोमहासैन्यपरीवृतः ॥ अत्रयत्कृ
त्यमस्माकंतद्वदस्वमहामते ॥ ८ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ योद्धव्यमत्रबहुभिर्वीरैरणवि
शारदैः ॥ पुष्कलादिभिरत्युग्रैःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदैः ॥ ९ ॥ राज्ञासहसमीरस्यपुत्रःपरमशौ
र्यवान् ॥ युद्धंकरोतुसुबलःपरयुद्धविशारदः ॥ १० ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ ब्रुवत्येवंमहामा

तिप्रोक्तंसमाकर्ण्यवचः सुमधुराक्षरम् ॥ पतिः स्मितंचकारेमांवाक्यंपुनरथाब्रवीत् ॥ ५२ ॥
मुग्धेनेदंमहत्कर्मरामचंद्रस्यभामिनि ॥ दशाननवधादीनिसमुद्रदमनानिच ॥ ५३ ॥ ली
लयायोवनिंप्राप्तोब्रह्मादिप्रार्थितोमहान् ॥ करोतिसचरित्राणिमहापापहराणिच ॥ ५४ ॥
माजानीहिनरंरामंकौसल्यानंददायकम् ॥ सृजत्यवतिहंत्येतद्विश्वंलीलात्तमानुषः ॥
॥ ५५ ॥ धन्यावयंयेरामस्यपश्यामोमुखपंकजम् ॥ ब्रह्मादिसुरदुर्दर्शंमहत्पुण्यकृतोवय
म् ॥ ५६ ॥ अशृणोद्रामचंद्रस्यचरित्रंश्रुतिसौख्यदम् ॥ इत्यादिवाक्यंशुश्रावचाराद्वारि
स्थितोमुहुः ॥ ५७ ॥ अन्योन्यन्यंगृहंगत्वातस्थौश्रोतुंहरेर्यशः ॥ तत्रापिरामभद्रस्ययशः शु
श्रावशोभनं ॥ ५८ ॥ खेलंतींस्वामिनासार्धंद्यूतेनसुमनोहरा ॥ उवाचवाक्यंमधुरंनर्तयंती
वकंकणे ॥ ५९ ॥ जितंमयाकांतजवेनसर्वंकरिष्यसित्वंकिमुहारिमानसः ॥ इत्यादिवा
क्यंपरिहासपूर्वकंकृत्वास्वकांतंपरिषस्वजेमुदा ॥ ६० ॥ उवाचकांतश्चार्वींगिजितमेव
सुशोभनम् ॥ रामंमेस्मरतोनित्यंनकुत्रापिपराजयः ॥ ६१ ॥ इदानींत्वांतुजेष्यामिरामं

स्मृत्वामनोहरम् ॥ देवायथापुरास्मृत्वादितिजानजयन्क्षणात् ॥ ६२ ॥ एवमुक्त्वापाश
कानांपरिवर्तनमाकरोत् ॥ तावज्जयंप्रपेदेसौहर्षितोवाक्यमब्रवीत् ॥ ६३ ॥ ममप्रोक्तमृतं
जातंजितात्वंनवयौवना ॥ रामस्मारीकदाप्येवनभवेद्रिपुतोभयी ॥ ६४ ॥ इत्येवंतौवदंतौ
चपरस्परमथोत्सुकौ ॥ परिरभ्यदृढंप्रेम्णाततश्चारोगतोगृहं ॥ ६५ ॥ एवंपंचमहाचाराराज्ञः
संश्रुत्यवैयशः ॥ परस्परंप्रशंसंतोगेहंस्वंस्वंययुर्मुदा ॥ ६६ ॥ एकःषष्ठश्चरःकारुगेहानालो
क्यतत्रह ॥ जगामश्रोतुकामोसौयशोराज्ञोमहीपतेः ॥ ६७ ॥ रजकःक्रोधसंप्लुष्टोभार्याम
न्यगृहोषितां ॥ पदासंताडयामासधिक्कुर्वच्छोणनेत्रवान् ॥ ६८ ॥ गच्छत्वंमद्गृहात्तस्यगेहं
यत्रोषितादिनम् ॥ नाहंगृण्हामिभवतींदुष्टांवचनलंघिनीम् ॥ ६९ ॥ तदास्यमाताप्रोवाच
मात्यजैनांगृहागताम् ॥ अपराधेनरहितांदुष्टकर्मविवर्जिताम् ॥ ७० ॥ मातरंप्रत्युवाचै
थरजकःक्रोधसंयुतः ॥ नाहंरामइवप्रेष्ठांगृण्हाम्यन्यगृहोषिताम् ॥ ७१ ॥ सराजायत्क ॥१६२॥
रोत्येवतत्सर्वंनीतिमन्द्भवेत् ॥ अहंगृण्हामिनोभार्यांपरवेश्मनिसंस्थिताम् ॥ ७२ ॥ पुनः

महादुंदुभिनिर्घोषाऽुच्छृण्वन्तोद्यमर्रैःकृतान्॥१८॥ तस्योपरितनेशृंगेचित्रपादपराजि
ते॥ददर्शहाटकाबद्धंदेवालयमनुत्तमं ॥१९॥ ब्रह्मागत्यसदापूजांकरोतिपरमेष्ठिनः ॥ नैवे
द्यंकुरुतेयत्रहरिसंतोषकारकम् ॥ २० ॥ दृष्ट्वाथतत्रविमलंदेवायतनमुत्तमम् ॥ प्रविवेशप
रीवारैःपंचभिःसहसंवृतः ॥ २१ ॥ तत्रदृष्ट्वाजातरूपेमहामणिविचित्रिते ॥ सिंहासनेवि
राजंतंचतुर्भुजमनोहरम् ॥ २२ ॥ चंडप्रचंडविजयजयादिभिरुपासितम् ॥ प्रणनामसप
त्नीकोराजासेवकसंयुतः ॥ २३ ॥ प्रणम्यपरमात्मानंमहाराजःसुरोत्तमम् ॥ स्नापयामा
सविधिवद्वेदोक्तैःस्नानमंत्रकैः ॥ २४ ॥ अर्घ्यपाद्यादिकंचक्रेप्रीतेनमनसानृपः ॥ चंदनेन
विलिप्यैनंसुवस्त्रेविनिवेद्यच ॥ २५ ॥ धूपमारार्तिकंकृत्वासर्वस्वादुमनोहरम् ॥ नैवेद्यं
भगवन्मूर्त्यैन्यवेदयदथोनृपः ॥ २६ ॥ प्रणम्यचस्तुतिंचक्रेतापसब्राह्मणेनच ॥ यथाम
तिगुणग्रामगुंफितस्तोत्रसंचयैः ॥ २७ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ एकस्त्वंपुरुषःसाक्षाद्भग
वान्प्रकृतेःपरः ॥ कार्यकारणतोभिन्नोमहत्तत्वादिपूजितः ॥ २८ ॥ त्वन्नाभिकमलाज्ज

तद्वाक्यंरत्नग्रीवोमहामनाः ॥ ७ ॥ दापयामासदानानिदीनानांम[illegible]सोचितम् ॥ स्नात्वागं
गाब्धिसंयोगेतर्पयित्वापितॄन्सुरान् ॥ ८ ॥ गायन्हरिगुणग्रामं प्रत्यैक्षतचदर्शनम् ॥
ततोमध्यान्हसमयेदिविदुंदुभयोमुहुः ॥ ९ ॥ जघ्नुःसुरकराघातबहुशब्दसुशब्दिताः ॥ अ
कस्मात्पुष्पवृष्टिश्चबभूवनृपमस्तके ॥ १० ॥ धन्योसिनृपवर्यस्त्वंनीलंपश्याक्षिगोचर
म् ॥ ११ ॥ शृणोतीतियदावाक्यंनृपोदेवप्रणोदितम् ॥ तदाससूर्यकोटीनामधिकांतिधरो
द्भुतः ॥ १२ ॥ राज्ञोक्षिगोचरोजातोनीलनामामहागिरिः ॥ राजतैःकानकैःशृंगैःसमंता
त्परिराजितः ॥ १३ ॥ किमग्निःप्रज्वलत्येषद्वितीयःकिमुभास्करः ॥ किमयंवैद्युतःपुंजो
ह्यकस्मात्स्थिरकांतिधृक् ॥ १४ ॥ तापसब्राह्मणोदृष्ट्वानीलप्रस्थंसुशोभितम् ॥ राज्ञेनिवे
दयामासएषपुण्योमहागिरिः ॥ १५ ॥ तच्छ्रुत्वानृपतिश्रेष्ठंशिरसाप्रणनामह ॥ धन्यो
स्मिकृतकृत्योस्मिनीलोमेदृष्टिगोचरः ॥ १६ ॥ अमात्योराजपत्नीचकरम्बस्तंतुवाय
कः ॥ नीलदर्शनसंहृष्टाबभूवुःपुरुषर्षभ ॥ १७ ॥ पंचैतेविजयेकालेनीलपर्वतमारुहन् ॥

णवगोमुखाः ॥ महानंदस्तदात्यासीद्राजराजस्यचेतसि ॥ ४७ ॥ गायन्हरिंक्षणंतिष्ठन्ह
सञ्जल्पन्ब्रुवन्नमन् ॥ आनंदंप्रापसुघनंसर्वसंतापनाशनम् ॥ ४८ ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणे
पातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसंन्यासिदर्शनोनामएकविंशो० ॥ २१ ॥
॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ अथसर्वंदिनंनीत्वाहरिस्मरणकीर्तनैः ॥ रात्रौसुष्वापगंगायारोध
स्युरुफलप्रदे ॥ १ ॥ ददर्शस्वप्नमध्येतुसःस्वात्मानंचतुर्भुजम् ॥ शंखचक्रगदापद्मशार्ङ्गको
दंडधारिणं ॥२॥ नृत्यंतंपुरुषोत्तमस्यपुरतःशर्वादिदेवैःसहश्रीमद्भिःस्वतनूयुतैररिगदांबू
त्थाब्जहेत्यादिभिः ॥ विष्वक्सेनवरैर्गणैःसुतनुभिःश्रीशंसदोपासितंदृष्ट्वाविस्मयमापलो
कविषयंहर्षंतथात्यद्भुतं ॥ ३ ॥ ददंतंमनसोभीष्टंपुरुषोत्तमसंज्ञितं ॥ आत्मानंतुकृपापात्र
ममन्यतमहामतिः ॥ ४ ॥ इत्येवंस्वप्नविषयंददर्शनृपसत्तमः ॥ प्रातःप्रबुद्धोविप्रायजगा
दस्वप्नमीक्षितम् ॥ ५ ॥ तच्छ्रुत्वावाडवोधीमान्कथयामासविस्मितः ॥ राजंस्त्वयासौदृ
ष्टोयःपुरुषोत्तमसंज्ञितः ॥ ६ ॥ दास्यतेशंखचक्रादिचिह्नितांस्वतनुंहरिः ॥ इतिश्रुत्वातु

श्रुत्वातुतद्वाक्यंसंन्यासीनिजगादतं॥राजञ्छृणुष्वकथितंममवाक्यविनिःसृतं॥३७॥
अहंज्ञानेनजानामिभूतंभव्यंभवच्चयत् ॥ तस्मादहंब्रुवेकिंचिच्छृणुष्वैकाग्रमानसः ॥
॥३८॥श्वोमध्याह्नेहरिर्दाताद‍र्शनंब्रह्मदुर्लभं॥ पंचभिःस्वजनैःसाकंयास्यसेपरमंपदम्॥
॥ ३९ ॥ त्वममात्यश्चमहिलातवतापसवाडवः॥ पुरेतवकरंबाख्यःसाधुश्चतंतुवायकः ॥
॥ ४० ॥ एतैःपंचभिरेतस्मिन्नीलेपर्वतसत्तमे॥ यास्यसेब्रह्मदेवेंद्रवंदितेसुरपूजिते॥४१॥
इत्युक्त्वायतिरदृश्यंगतःक्वापिनदृश्यते ॥ तदाकर्ण्यनृपोहर्षंप्रापचाशुसविस्मयम् ॥ ४२ ॥
॥ राजोवाच ॥ ॥ स्वामिन्कोसौसमागत्यसंन्यासीमांयदूचिवान् ॥ नदृश्यतेपुनःकुत्र
गतोसौचित्तहर्षदः ॥ ४३ ॥ ॥ तापसउवाच ॥ ॥ राजंस्तवमहाप्रेम्णाकृष्टचित्तःसम
भ्यगात् ॥ पुरुषोत्तमनामायंसर्वपापप्रणाशनः ॥ ४४ ॥ श्वोमध्याह्नेतवपुरोभविष्यति
महान्गिरिः ॥ तमारुह्यहरिंदृष्ट्वाकृतार्थःस्त्वंभविष्यति ॥ ४५॥ इतिवाक्यसुधापूरनाशि
तस्वांतसंज्वरः ॥ हर्षंयमापसनृपब्रह्मापिनहिवेत्तितम ॥ ४६ ॥ तदादुंदुभयोनेदुर्वीणाप

तोमानसंतवतथाहिदर्शय ॥ तावकावयमघौघनाशनंविस्मृतंनहिसुरासुरार्चित ॥ २७॥
येवदंतितवनामनिर्मलंतेतरंतिसकलाघसागरम् ॥ संस्मृतिर्यदिकृतातदामयाप्राप्स्यतां
सकलदुःखवारक ॥ २८ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ एवंगायन्गुणान्रात्रौदिवावापिमही
पतिः ॥ क्षणमात्रंनविश्रांतोनिद्रामापनवैसुखम् ॥ २९ ॥ गायन्गच्छन्गृणंस्तिष्ठन्वदत्ये
तदहर्निशम् ॥ दर्शयस्वकृपानाथस्वतनुंपुरुषोत्तम ॥ ३० ॥ एवंराज्ञःपंचदिनंगतंगंगाब्धि
संगमे ॥ तदाकृपाब्धिःकृपयाचिंतयामासगोपतिः ॥ ३१ ॥ असौराजामदीयेनगानेन
विगताघकः ॥ पश्यतांमामकींप्रेष्ठांसुरासुरनमस्कृताम् ॥ ३२ ॥ इतिसंचिंत्यभगवान्कृ
पापूरितमानसः ॥ संन्यासिवेषमास्थायययौराज्ञोंतिकंविभुः ॥ ३३ ॥ तत्रगत्वामहारा
जस्त्रिदंडीयतिवेषधृक् ॥ भक्तानुकंपयाप्राप्तोवीक्षितस्तापसेनहि ॥ ३४ ॥ ॐ नमोविष्ण
वेत्युक्त्वानमश्चक्रेनृपोत्तमः ॥ अर्घ्यपाद्यासनैःपूजांचकारहरिमानसः ॥ ३५ ॥ उवाच ॥५९॥
भाग्यमतुलंयद्भवानाक्षिगोचरः ॥ अतःपरंदास्यतेमेगोविंदोनिजदर्शनम् ॥ ३६ ॥ इति

मः ॥ पूजांकृत्वाशनंकुर्यामन्यथानशनंव्रतम् ॥ १८ ॥ इतिकृत्वासनियमंगंगासागररो
धसि ॥ गायन्हरिगुणग्राममुपवासमथाचरत् ॥ १९ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ जयदीनदया
करप्रभोजयदुःखापहमङ्गलाह्वय॥ जयभक्तजनार्तिनाशनकृतवर्ष्मन्जयदुष्टघातक ॥
॥ २० ॥ अंबरीषमथवीक्ष्यदुःखितंविप्रशापहतसर्वमङ्गलम् ॥ धारयन्निजकरेसुदर्शनंतं
ररक्षजठराधिवासतः ॥ २१ ॥ दैत्यराजपितृकारितव्यथःशूलपाशजलवह्निपातनैः ॥
श्रीनृसिंहतनुधारिणात्वयारक्षितःसपदिपश्यतःपितुः ॥ २२ ॥ ग्राहवक्रपतितांघ्रिमुद्धटंवा
रणेंद्रमतिदुःखपीडितम् ॥ वीक्ष्यसाधुकरुणार्द्रमानसस्त्वंगरुत्मतिकृतारुहक्रियः ॥ २३ ॥
त्यक्तपक्षिपतिरात्तचक्रकोवेगकंपयुतमालिकांबरः ॥ गीयसेसुभिरमुष्यनक्रतोमोचकः
सपदितद्विनाशकः ॥ २४ ॥ यत्रयत्रतवसेवकार्दनंतत्रतत्रतवदेहधारणं ॥ पाल्यतेचभवता
निजःप्रभोपापहारिचरितैर्मनोहरैः ॥ २५ ॥ दीननाथसुरमौलिहीरकैर्घृष्टपादतलभक्तव
ल्लभ ॥ पापकोटिपरिदाहकप्रभोदर्शयस्वनिजदर्शनंमम ॥ २६ ॥ पापकृद्यदिजनोयंभाग

रा. मे. विष्टोराजानंप्रतिसादरम् ॥७॥ राजन्नेतत्स्थलंनीलपर्वतस्यनमस्कृतम् ॥ किमर्थंदृश्यते
॥५८॥ नैवमहापुण्यफलप्रदम् ॥८॥ पुनःपुनरुवाचैनंस्थलंनीलस्यभूभृतः ॥ कथंनदृश्यतेराज २१
न्पुरुषोत्तमवासभृत् ॥ ९ ॥ अत्रस्नातंमयासम्यगत्रभिल्लाक्षिगोचराः ॥ अनेनैवपथा
राजन्नारूढंपर्वतोपरि ॥ १० ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यविव्यथेमानसेनृपः ॥ नीलभूधरद
र्शायकुर्वन्नुत्कंठितंमनः ॥ ११ ॥ उवाचचकथंविप्रदृश्यतेपुरुषोत्तमः ॥ कथंवादृश्यतेनी
लस्तदुपायंवदस्वनः ॥ १२ ॥ तदावाक्यंसमाकर्ण्यरत्नग्रीवस्यभूपतेः ॥तापसोब्राह्मणो
वाक्यमुवाचनृपविस्मितः ॥१३॥ गंगासागरसंयोगेस्नात्वास्माभिर्महीपते ॥ स्थातव्यं
तावदेवात्रयावन्नीलोनदृश्यते ॥ १४ ॥ गीयतेपापहादेवःपुरुषोत्तमसंज्ञितः ॥ करिष्यते
कृपामाशुभक्तवत्सलनामधृक् ॥ १५ ॥ त्यजत्यसौनवैभक्तान्देवदेवशिरोमणिः ॥ अने
केरक्षिताभक्तास्तद्वायस्वमहामते ॥ १६ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यराजाव्यथितचेतसा ॥ ॥५८॥
स्नात्वागंगाब्धिसंयोगेततोनशनमादधत् ॥ १७ ॥ करिष्यतिकृपांयर्हिदर्शनेपुरुषोत्त

साद्यशुचिवाडवसत्कुले॥ १०॥आराध्यजगतामीशंगतवान्परमंपदं॥ सपापीसाधुसंग
त्याशालग्रामशिलांस्पृशन्॥ ११॥महापीडाविनिर्मुक्तोगतवान्परमंपदं॥मयातेभिहितंरा
जन्शालग्रामशिलार्चनं॥ १२॥श्रुत्वाविमुच्यतेपापैर्भुक्तिंमुक्तिंचविंदति॥ १३॥ ॥इति
श्रीप०पा०रामा०शेषवात्स्यायनसंवादे गंडकीमाहात्म्यंनामविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥
॥सुमतिरुवाच॥ ॥एतन्माहात्म्यमतुलंगंडक्याःकर्णगोचरम् ॥ कृत्वाकृतार्थमात्मा
नममन्यतनृपोत्तमः ॥ १ ॥ स्नात्वातीर्थेपितॄन्त्सर्वान्त्संतर्प्यजहृषेमहान्॥शालग्रामशि
लापूजांकुर्वन्वाडववाक्यतः ॥ २ ॥ चतुर्विंशच्छिलास्तत्रगृहीत्वासनृपोत्तमः॥ पूजया
मासप्रेम्णाचचंदनाद्युपचारकैः ॥ ३ ॥ तत्रदानानिदत्वाचदीनांधेभ्योविशेषतः ॥ गंतुंप्र
चक्रमेराजापुरुषोत्तममंदिरम् ॥४॥ एवंक्रमेणसंप्राप्तोगंगासागरसंगमम् ॥ कृत्वाक्षिगो
चरंतंचब्राह्मणंपृष्टवान्मुदा॥५॥स्वामिन्वदकियद्दूरेनीलाख्यःपर्वतोमहान्॥पुरुषोत्तमसं
वासःसुरासुरनमस्कृतः ॥ ६ ॥ तदाश्रुत्वामहद्वाक्यंरत्नग्रीवस्यभूपतेः॥उवाचविस्मया

च्छ्रोत्रेविश्रंभादागतंयदि ॥ करोतिपापसंदाहंतूलंवन्हिकणोयथा ॥ ८० ॥ तुलसीम
स्तकेयस्याशिलाहृदिमनोहरा ॥ मुखेकर्णेथवारामनाममुक्तस्तदेवसः ॥ ८१ ॥ तस्माद्वने
नतुलसीमस्तकेविधृतापरा ॥ श्राविवतंरामनामाशुशिलाहृदिसुधारिता ॥ ८२ ॥ तस्मा
त्पापसमूहोस्यदग्धःपुण्यकलेवरः ॥ यास्यतेपरमंस्थानंपापिनांयत्सुदुर्लभम् ॥ ८३ ॥ व
र्षायुतंतत्रभुक्त्वाभोगान्सर्वमनोहरान् ॥ भारतेजन्मसंप्राप्यसमाराध्यजगद्गुरुम् ॥ ८४ ॥
प्राप्स्यतेपरमंस्थानंसुरासुरसुदुर्लभम् ॥ नज्ञातोमहिमासम्यक् शिलायाःपरमेष्ठिनः ॥
॥ ८५ ॥ दृष्टास्पृष्टार्चितावापिसर्वपापहराक्षणात् ॥ इत्युक्त्वाविरताःसर्वेमहाविष्णोर्गणा
मुदा ॥ ८६ ॥ गतास्तेकिंकराराज्ञेकथयामासुरद्भुतम् ॥ वैष्णवोहर्षमापेदेरघुनाथपराय
णः ॥ ८७ ॥ मुक्तोसौयमपाशाच्चगमिष्यतिपरंपदम् ॥ तदाजगामविमलंकिंकिणीजा
लमंडितम् ॥ ८८ ॥ विमानंदेवलोकात्तुमनोहारिमहाद्भुतम् ॥ तत्रारुह्यगतःसोयंमहापु
ण्यैर्निषेविते ॥ ८९ ॥ भोगान्भुक्त्वासविपुलानाजगाममहीतलम् ॥ काश्यांजन्मसमा

गच्छंतुयमदूतावैयातनासुपरायणाः॥ शालग्रामशिलास्पर्शोदहतात्पताकंमहत्॥७०॥
इत्युक्तवतितस्मिन्वैगणाविष्णोर्महाद्भुताः॥ आययुस्तस्यगंडक्याःशिलास्पर्शाद्गतांह
सः॥७१॥ पीतवस्त्राःशंखचक्रगदापद्मविराजिताः॥ आगत्यमोचयामासुर्लोहपाशाद्दु
रासदात्॥७२॥ मोचयित्वामहापापकारकंपुल्कसंनरम्॥ ऊचुःकिमर्थंबद्धोयंवैष्ण
वःपूज्यदेहभृत्॥७३॥ कस्याज्ञाकारकायूयंयदधर्मप्रकारकाः॥ मुंचंतुवैष्णवंत्वेनंकि
मर्थंविधृतोह्ययम्॥७४॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यजगदुर्यमकिंकराः॥ धर्मराजाज्ञयाप्रा
प्तानेतुंपापिनमुद्यताः॥७५॥ नासौकदाचिन्मनसाप्राणिमात्रोपकारकः॥ प्राणिहत्या
महापापकारीदुष्टशरीरभृत्॥७६॥ नॄन्बहूंस्तीर्थयात्रायांगच्छतोसौव्यलुंठयत्॥परदार
रतोनित्यंसर्वपापाधिकारकः॥७७॥ तस्मान्नेतुंवयंप्राप्ताःपापिनंपुल्कसंनरम्॥ भवद्भि
र्मोचितःकस्मादकस्मादागतैर्भटैः॥७८॥ ॥विष्णुदूताऊचुः॥ ॥ब्रह्महत्यादिकंपापं
प्राणिकोटिवधोद्भवम्॥ शालग्रामशिलास्पर्शःसर्वंदहतितत्क्षणात्॥७९॥रामेतिनामस्

ष्यंतिवैकुधा ॥ आजन्मतश्चभवतानकृतंहरिसेवनन् ॥ ५९ ॥ त्वयापुत्रकलत्राणिद्रो
हंकृत्वासुपेषिताः ॥ नकदाचित्स्मृतोदेवःपापहारीजनार्दनः ॥ ६० ॥ तस्मात्त्वांलोहशं
कौवाकुंभीपाकेचरौरवे ॥ धर्मराजाज्ञयासर्वैर्नेष्यामोबहुताडनैः ॥ ६१ ॥ एवमुक्त्वायदा
नेतुंसमैछन्यमकिंकराः ॥ तावत्प्राप्तोमहाविष्णुचरणाब्जपरायणः ॥ ६२ ॥ यमदूतास्त
दादृष्टावैष्णवेनमहात्मना ॥ पाशमुद्गरदंडादिदुष्टायुधधरागणाः ॥ ६३ ॥ पुल्कसंलोहनि
गडैर्बद्ध्वायातुंसमुद्यताः ॥ बंधबंधग्रसछिंधिभिंधिभिंधीतिवादिनः ॥ ६४ ॥ तदाकृपालु
स्तंप्रेक्ष्यपद्मनाभपरायणः ॥ अत्यंतकृपयायुक्तंचेतस्तत्रतदाकरोत् ॥ ६५ ॥ असौमहादु
ष्टपीडांमायातुममसन्निधौ ॥ मोचयाम्यहमद्यैवयमदूतेभ्यएवच ॥ ६६ ॥ इतिकृत्वामातिं
तस्मिन्कृपायुक्तांमुनीश्वरः ॥ शालग्रामशिलांहस्तेगृहीत्वास्यगतोंतिके ॥ ६७ ॥ तस्य
पादोदकंपुण्यंतुलसीदलमिश्रितं ॥ मुखेविनिक्षिपन्कर्णेरामनामजजापह ॥ ६८ ॥ तुल
सींमस्तकेतस्यधारयामासवैष्णवः ॥ शिलांहृदिमहाविष्णोर्धृत्वाप्राहसवैष्णवः ॥ ६९ ॥

विषसंसक्तबाणाग्ररूढचापगुणोद्धुरः ॥ ४८ ॥ सकदापर्यटन्व्याधःप्राणिमात्रभयंक
रः॥ कालंप्राप्तंनजानातिसमीपेप्युग्रमानसः॥ ४९ ॥ यमदूतास्तुसंप्राप्ताःपाशमुद्गरपा
णयः ॥ ताम्रकेशादीर्घनखालंबदंष्ट्राभयानकाः॥५० ॥ श्यामालोहस्यनिगडान्बिभ्रतो
मोहकारकाः ॥ बध्नंतुपापिनंह्येनंप्राणिमात्रभयंकरम् ॥५१॥ कदाचिन्मनसानायंप्राणि
मात्रोपकारकः ॥ परदारपरद्रव्यपरद्रोहपरायणः ॥ ५२ ॥ एतस्यजिव्हांमहतीमहंनिष्का
सयाम्यतः ॥ एकोवदतिचैतस्यचक्षुरुत्पाटयाम्यहम् ॥ ५३ ॥ एकोवदतिचैतस्यकरौकृं
तामिपापिनः ॥ अन्योवदत्यहंकर्णौकर्तयामिदुरात्मनः ॥ ५४ ॥ एवंवदंतःसुभृशंदन्तैर्द
न्तनिपीडकाः ॥ आगत्यतंदुरात्मानंसायुधास्तस्थुरुन्मदाः ॥५५॥ एकोदूतस्तदासर्परूपं
धृत्वादशत्पदे ॥ सदष्टमात्रःसहसागतासुःपर्यजायत ॥ ५६ ॥ तदातंलोहपाशेनबद्ध्वाते
यमकिंकराः॥कशाभिस्ताडयामासुर्मुद्गरैःप्राहरंस्तथा॥५७॥नारेदुष्टदुरात्मात्वंकदाचिद्ध
र्ममाचरः॥मनसापियतस्त्वांवैक्षेप्स्यामोरौरवेषुच ॥५८॥त्वन्मांसंवायसारौद्राभक्षयं

रा. मे. राणिनृमस्तकैः ॥ शिवाभवंतुसंतु[illegible]क्रव्यभक्षणैः ॥ १७ ॥ पश्यंतुसुभटास्तस्यम अ०
॥६४॥ मबाहुबलंमहत् ॥ कोदंडदंडनिर्मुक्तशरकोटिर्विमुंचतः ॥ १८ ॥ इत्थमुक्त्वामहीपस्यतनुजो २३
दमनाभिधः ॥ स्वपुरंप्रेषयित्वातंप्रहृष्टोभवदुद्भटः ॥ १९ ॥ सेनापतिमुवाचेदंसज्जीकुरु
महामते ॥ सेनांपरिमितांमर्त्यवैरिवृंदनिवारणे ॥ २० ॥ सज्जांसेनांविधायाशुसंमुखोरण
मंडले ॥ स्थितवानवदत्युग्रस्तावत्प्राप्ताहयानुगाः ॥ २१ ॥ क्वासौहयोमहाराज्ञोभालपत्त्रे
णचिह्नितः ॥ पप्रच्छुस्तेतुचान्योन्यमतिव्याकुलितामुहुः ॥ २२ ॥ तावद्ददर्शपुरतःप्र
तापाग्र्यःपरंतपः ॥ सज्जीभूतंतुकटकंवीरशब्दनिनादितं ॥ २३ ॥ तत्रावदज्जनाःकेचिन्नी
तोश्वोनेनभूपते ॥ अन्यथासंमुखस्तिष्ठेत्कथंवीरोबलानुगः ॥ २४ ॥ इत्याकर्ण्यप्रतापा
ग्र्यःप्रेषयामाससेवकम् ॥ सगत्वातत्रपप्रच्छकुत्राश्वोरामभूपतेः ॥ २५ ॥ केननीतःकुतो
नीतोरामंजानातिनोकुधीः ॥ यंशक्रप्रमुखादेवाबलिमादायसन्नताः ॥ २६ ॥ तस्यवेध ॥६४॥
र्मराजस्यकुपितंतुबलंमहत् ॥ सर्वथाहिग्रसिष्येतप्रणतिंचेन्नयास्यति ॥ २७ ॥ इत्थमुक्तंस

वाजीभालपत्रःसुशोभनः ॥ ६ ॥ गृहीत्वातंकेशसंघैरत्नमालाविभूषितं ॥ विनीयचाग्रे
भूपस्यसुबाहुकुलधारिणः ॥ ७ ॥ सपत्रंवाचयामाससुंदराक्षरशोभितम् ॥ अयोध्याधि
पतिश्चासीद्राजादशरथोबली ॥ ८ ॥ तस्यात्मजोरामभद्रःसर्वशूरशिरोमणिः ॥ नान्यो
स्तितत्समःपृथ्व्यांधनुर्धारणविक्रमः ॥ ९ ॥ तेनासौमोचितोवाजीचंदनादिकचर्चितः ॥
तंपालयतिधर्मात्माशत्रुघ्नःपरवीरहा ॥ १० ॥ येचशूरावयंवीराधनुर्हस्ताइमेवयम् ॥ ते
गृह्णंतुबलाद्वाहंरत्नमालाविभूषितम् ॥ ११ ॥ तंचमोक्ष्यतिशत्रुघ्नःसर्ववीरशिरोमणिः ॥
अन्यथापादयोस्तस्यप्रणतिंयांतुधन्विनः ॥ १२ ॥ इत्यभिप्रायमालोक्यजगादनृपनंद
नः ॥ रामएवधनुर्धारीनवयंक्षत्रियाःस्मृताः ॥ १३ ॥ तातेमेवस्थितेपृथ्व्यांकोयंगर्वोमहा
न्भुवि ॥ प्राप्नोतुगर्वस्यफलंममनिर्मुक्तसायकैः ॥ १४ ॥ अद्यमेनिशिताबाणाःशत्रुघ्नंकिं
शुकंयथा ॥ पुष्पितंविदधंत्वद्धाक्षतावृतशरीरकम् ॥ १५ ॥ दारयंतुकपोलानिसायका
ममदंतिनां ॥ अश्वान्पश्यंतुशतशोरक्तौघपरिप्लुतान् ॥ १६ ॥ पिबंतुयोगिनीसंघारुधि

 दम् ॥ यस्यप्रसादाद्बहवोनिस्तीर्णाभवसागरात् ॥ ६० ॥ एवंप्रवदतस्तस्यप्राप्तोश्वोनील
 पर्वतम् ॥ वायुवेगेनपृथिवींकुर्वन्संक्षुण्णमंडलाम् ॥ ६१ ॥ तदाराजापितत्पृष्ठचारीनीला
भिधंगिरिं ॥ प्राप्तोगंगाब्धिसंयोगेस्नात्वागात्पुरुषोत्तमं ॥ ६२ ॥ स्तुत्वानत्वाचदेवेशंसुरासु
रनमस्कृतम् ॥ जातंकृतार्थमात्मानममन्यतसशत्रुहा ॥ ६३ ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेपा
तालखंडेरामाश्वमेधेशेषवात्स्यायनसं० नीलगिरिमहिमवर्णनंनामद्वाविंशो० ॥ २२ ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ क्षणंस्थित्वातृणान्यत्त्वाययौवाजीमनोजवः ॥ वीरश्रेणीवृतःपत्रं
भालेधृत्वासचामरम् ॥ १ ॥ शत्रुघ्नेनसुवीरेणलक्ष्मीनिधिनृपेणच ॥ पुष्कलेनोग्रवाहेन
प्रतापाग्र्येणरक्षितः ॥ २ ॥ ययौपुरींसचक्रांकांसुबाहुपरिरक्षिताम् ॥ अनेकवीरकोटीभी
रक्षितोनुगतःप्रभो ॥ ३ ॥ तदापुत्रोस्यदमनोमृगयामास्थितोमहान् ॥ ददर्शाश्वंभालपत्रं
चंदनादिकचर्चितम् ॥ ४ ॥ विलोक्यसेवकंप्राहकस्याश्वोमेक्षिगोचरः ॥ भालेपत्रंधृतं
किंतुचामरंकिंतुशोभनम् ॥ ५ ॥ इतिराज्ञोवचःश्रुत्वासेवकःप्रययौततः ॥ यत्रासौवर्तते

युर्दिवम् ॥ ४९ ॥ तद्विमानावलींदृष्ट्वालोकैःप्रकृतिभिस्तदा ॥ दुंदुभीनांतुनिर्घोषस्तैःकृतः
कर्णगोचरः ॥ ५० ॥ तदैकोब्राह्मणोह्यासीद्विष्णुपादाब्जवल्लभः ॥ गतस्तद्विरहाकृष्टचेता
जातश्चतुर्भुजः ॥ ५१ ॥ तच्चित्रंवीक्ष्यलोकास्तेप्रशंसंतोमहोदयम् ॥ गंगासागरसंयोगे
स्नात्वागुस्तंपुरंप्रति ॥ ५२ ॥ अहोभाग्यंभूमिपतेरत्नग्रीवस्यसन्मतेः ॥ जगामानेनदेहेनत
द्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ५३ ॥ राजन्नसौनीलगिरिःपुरुषोत्तमसत्कृतः ॥ यंवीक्ष्यैवव्रजंत्य
द्धावैकुंठंपरमायनम् ॥ ५४ ॥ एतन्नीलस्यमाहात्म्यंयःशृणोतिसभाग्यवान् ॥ यःश्रावय
तिलोकान्वैतौगच्छेतांपरंपदम् ॥ ५५ ॥ एतच्छ्रुत्वातुदुःस्वप्नोनश्यतिस्मृतिमात्रतः ॥ प्रां
तेसंसारनिस्तारंददातिपुरुषोत्तमः ५६ ॥ योसौनीलाधिवासीचसरामःपुरुषोत्तमः ॥ सी
तासाक्षान्महालक्ष्मीःसर्वकारणकारणम् ॥ ५७ ॥ हयमेधंचरित्वात्रलोकान्वैपावयि
ष्यति ॥ यन्नामब्रह्महत्यायाःप्रायश्चित्तंप्रदृश्यते ॥ ५८ ॥ इदानींत्वद्धयः प्राप्तोनीलेपर्वत
सत्तमे ॥ पुरुषोत्तमदेवंतुनमस्कुरुमहामते ॥ ५९ ॥ तत्रनिष्पापिनोभूत्वायास्यामः परमंप

वेद्यभक्षणंत्वंहिशीघ्रंकुरुमनोहरम् ॥ चतुर्भुजत्वमाप्तःसन्गंतासिपरमंपदम् ॥ ३९ ॥ त्व
त्कृतस्तुतिरत्नेनयोमांस्तोष्यतिमानवः॥तस्यापिदर्शनंदास्येभक्तिमुक्तिवरप्रदं ॥ ४० ॥
इत्येवंवचनंराजाश्रुत्वाभगवतोदितम् ॥ नैवेद्यभक्षणंचक्रेचतुर्भिःसहसेवकैः ॥ ४१ ॥
ततोविमानंसंप्राप्तंकिंकिणीजालमंडितम् ॥ अप्सरोवृंदसंसेव्यंसर्वभोगसमन्वितम् ॥
॥४२॥पुरुषोत्तमसंज्ञंचपश्यन्राजासधार्मिकः॥ववंदेचरणौतस्यकृपापात्रकृतात्मकः ॥
॥४३॥तदाज्ञयाविमानेसआरुह्यमहिलायुतः॥जगामपश्यतस्तस्य दिविवैकुंठमद्भुतं॥
॥ ४४ ॥ मंत्रीधर्मपरोराज्ञःसर्वधर्मविदुत्तमः ॥ ययौसाकंविमानेन ललनावृन्दसेवितः ॥
॥ ४५ ॥ तापसब्राह्मणस्तत्रसर्वतीर्थावगाहकः ॥ चतुर्भुजत्वंसंप्राप्तोययौदेवैर्विमानि
भिः ॥ ४६ ॥ करंबोपिमहाराजगानपुण्येनदर्शनम् ॥ प्राप्तोययौसुरावासंसर्वदेवादिदुर्ल
भम् ॥ ४७॥ सर्वेप्रचलिताविष्णुलोकंपरममद्भुतम् ॥ चतुर्भुजाःशंखचक्रगदापाथोज
धारिणः ॥ ४८ ॥ सर्वेमेघश्रियःशुद्धालसदंभोजपाणयः ॥ हारकेयूरकटकैर्भूषितांगाय

ज्ञेब्रह्मासृष्टिविचक्षणः ॥ तथासंहारकर्ताचरुद्रस्त्वन्नेत्रसंभवः ॥ २९ ॥ त्वयाज्ञप्तः करो
त्यस्यविश्वस्यपरिचेष्टितम् ॥ त्वत्तोजातंपुराणाद्यज्जगत्स्थास्नुचरिष्णुच ॥ ३० ॥ चेत
नाशक्तिमाविश्यत्वमेवंचेतयस्यहो ॥ तवजन्मतुनास्त्येवनांतस्तवजगत्पते ॥ वृद्धिक्ष
यपरीणामस्त्वयिसंत्येवनोविभो ॥ ३१ ॥ तथापिभक्तरक्षार्थंधर्मस्थापनहेतवे ॥ करो
षिजन्मकर्माणित्यनुरूपगुणानिच ॥ ३२ ॥ त्वयामात्स्यंवपुर्धृत्वाशंखस्तुनिहतोसुरः ॥
वेदाःसुरक्षिताब्रह्मन्महापुरुषपूर्वज ॥ ३३ ॥ शेषोनवेत्तिमहितंभारत्यपिमहेश्वरी ॥ कि
मुतान्येमहाविष्णोमादृशास्तुकुबुद्धयः ॥ ३४ ॥ मनसात्वांनचाप्नोतिवागियंपरमेश्वरी ॥
तस्मादहंकथंत्वांवैस्तोतुंस्यामीश्वरःप्रभो ॥ ३५ ॥ इतिस्तुत्वासशिरसाप्रणाममकरोन्मु
हुः ॥ गद्गदस्वरसंयुक्तोरोमहर्षांकितांगकः ॥ ३६ ॥ इतिस्तुत्याप्रहृष्टात्माभगवान्पुरुषो
त्तमः ॥ उवाचवचनंसत्यंराजानंप्रतिसार्थकम् ॥ ३७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ तव
स्तुत्याप्रहर्षोभून्ममराजन्महामते ॥ जानीहित्वंमहाराजमांचप्रकृतितःपरम् ॥ ३८ ॥ नै

माकर्ण्यतदाराजसुतोबली ॥ तंवैधिक्कारयामासवाग्जालेनसुदुर्मनाः ॥ २८ ॥ मयानी
तोयज्ञहयःपत्रचिन्हाद्यलंकृतः ॥ येशूरास्तेतुमांजित्वामोचयंतुबलादिह ॥ २९॥ सेवक
स्तद्वचःश्रुत्वारोषपूर्णोहसन्ययौ ॥ राज्ञेनिवेदयामासयथावदुपवार्णितम् ॥ ३० ॥ तच्छ्रु
त्वारोषताम्राक्षःप्रतापाग्र्योमहाबलः ॥ ययौयोद्धुंराजपुत्रंमहावीरपुरस्कृतम् ॥ ३१ ॥ रथे
नकनकांगेनचतुर्वाजिसुशोभिना ॥ सुकूबरेणसर्वास्त्रपूरितेनययौबली ॥ ३२ ॥ धनुष्टं
कारयामासमहाबलसमन्वितः ॥ पुनःपुनर्जहासोच्चैःकोपादुद्भ्रमितांशुकः ॥ ३३ ॥ अ
श्ववाहागजारूढाःखड्गोल्लासितपाणयः ॥ अन्वयुस्तेप्रतापाग्र्यंरोषपूर्णाकुलेक्षणं ॥ ३४ ॥
हस्तिनःपत्तयश्चैवकोटिशःप्रधनोद्यताः ॥ चिरकालमभीप्संतोरणंवीरेणकारितम् ॥ ३५ ॥
तदोद्यतंसमाज्ञायरिपुसैन्यंनृपात्मजः ॥ प्रत्युज्जगामवीराग्र्योमहाबलपरीवृतः ॥ ३६ ॥
सन्नद्धःकवचीखड्गीशरासनधरोयुवा ॥ लीलयैवययौयोद्धुंमृगराड्गजतामिव ॥ ३७ ॥
तदायोधाःप्रकुपिताः परस्परवधैषिणः ॥ छिंधिभिंधीतिभाषंतोरणकार्येविशारदाः ॥

॥ ३८ ॥ पत्तयःपत्तिसंघेनगजारूढाश्वसादिभिः॥ रथारूढारथस्थैश्ववाहारूढाश्वसंस्थि
तैः ॥ ३९ ॥ गजाभिन्नाद्विधाजाताहयाश्वद्विदलीकृताः ॥ अनेकनरमस्तिष्कैर्मेदिनीपू
रिताह्यभूत् ॥ ४० ॥ तदाप्रकुपितोराजाप्रतापाग्र्योमहाबलः॥स्वसैन्यकदनोद्युक्तंराजपु
त्रंसमीक्ष्यच ॥ ४१ ॥ उवाचसारथिंतत्रप्रापयाश्वान्यतोमम ॥ सैन्यस्यकदनासक्तोरा
जपुत्रोमहारथः ॥ ४२ ॥ अथवीरशिरोरत्ननमितांघ्रिर्नृपात्मजः॥ ययौसंमुखमेवास्य
प्रतापाग्र्यस्यवीर्यवान् ॥ ४३ ॥ सारथिःप्रापयामासप्रतापाग्र्यस्यवाजिनः ॥ यत्रासौद
मनोवीरःसर्वशूराशिरोमणिः ॥ ४४ ॥ गत्वातमाव्हयामासराजपुत्रंरणोद्यतम् ॥ रथेपुरट
निर्णिक्तेतिष्ठन्कोदंडदंडभृत्॥४५॥ रेराजपुत्रकशिशोत्वयाबद्धोश्वसत्तमः॥नज्ञातोस्ति
महाराजःसर्ववीरेंद्रसेवितः ॥ ४६॥ यस्यप्रतापंदैत्येंद्रोनशक्तःसोढुमद्भुतम् ॥ तस्यत्वंवा
जिनंनीत्वागतोसिपुटभेदनम् ॥ ४७ ॥ मांजानीहिपुरःप्राप्तंकालरूपंतुवैरिणम् ॥ मुंचा ॥६५॥
श्वमर्भगच्छाशुबालक्रीडनकंकुरु ॥ ४८ ॥ कस्यात्मजस्त्वंकुत्रत्यःकथंनोऽदीर्घदर्शि

ना ॥ धृतोश्वस्त्वथसंजाताघृणाममाशिशोत्वयि ॥ ४९ ॥ इत्थमाकर्ण्यदमनः स्मितंच
क्रेमहामनाः ॥ उवाचचप्रतापाग्र्यंतृणीकुर्वंश्चतद्बलम् ॥ ५० ॥ ॥ दमनउवाच ॥ ॥ म
याबद्धोबलादश्वोनीतःस्वपुटभेदनम् ॥ नार्पयिष्येद्यसप्राणःकुरुयुद्धंमहाबल ॥ ५१ ॥
त्वयायदुक्तंबालस्त्वंगत्वाक्रीडनकंकुरु ॥ तत्प्रेक्षस्वमहाराजक्रीडनंरणमूर्धनि ॥ ५२ ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वासगुणंचापंविधायभूभुजांगजः ॥ शराणांशतमाधत्तप्रता
पाग्र्यवधायसः ॥ ५३ ॥ संधायबाणशतकंशंखंदध्मौप्रतापवान् ॥ तेनशंखनिनादेनका
तराणांभयंह्यभूत् ॥ ५४ ॥ ताडयामासहृदयेबाणानांशतकेनसः ॥ प्रतापाग्र्यःप्रचिच्छे
दलघुहस्तःसुपर्वसु ॥ ५५ ॥ सबाणछेदनंदृष्ट्वाकुपितोव्यसृजच्छरान् ॥ कंकपक्षान्वितां
स्तीक्ष्णभल्लान्राजात्मजोबली ॥ ५६ ॥ आकाशेभुविमध्येचबाणान्ददृशिरेश्चितान् ॥ स्व
नामचिन्हितांस्तीक्ष्णधारापातसुशोभितान् ॥ ५७ ॥ शरास्तद्वाहुहृदयेलग्नावह्निकणा
न्बहून् ॥ सृजंतःकुर्वतेसैन्यदाहमासीत्तदद्भुतं ॥ ५८ ॥ प्रतापाग्र्यःप्रकुपितस्तिष्ठतिष्ठेतिचा

चाब्रुवन् ॥ शरेणदशसंख्येनताडयामासमूर्धनि ॥ ५९ ॥ तेबाणाराजपुत्रस्यललाटेपरि
निष्ठिताः ॥ विराजंतेस्मचमुनेदशशाखास्तरोरिव ॥ ६० ॥ तेनबाणप्रहारेणविव्यथेनम
हामनाः ॥ यष्टिकाप्रहतोयद्वत्कुंजरःसप्तपर्वणः ॥ ६१ ॥ बाणान्धनुषिसंधायमुमोचत्रि
शताञ्छुभान् ॥ सुवर्णपुंखरचितान्महाकालनलोपमान् ॥ ६२ ॥ तेबाणास्तुप्रतापाग्र्यव
क्षोभित्त्वागताह्यधः ॥ शोणिताक्तायथारामचंद्रभक्तिपराङ्मुखाः ॥ ६३ ॥ प्रतापाग्र्यः
प्रकुपितःशरान्मुंचन्सहस्रशः ॥ अकरोद्विरथंसूनुंसुबाहोस्तत्क्षणाद्भुतम् ॥ ६४ ॥ चतुर्भि
श्चतुरोवाहान्द्वाभ्यांध्वजमशातयत् ॥ एकेनसारथेःकायाच्छिरोमह्यामपातयत् ॥ ६५ ॥
चतुर्भिस्ताडयामासतंसूनुंनृपतेःपुनः ॥ तत्क्षणाच्चापमेकेनगुणयुक्तंतुचिच्छिदे ॥ ६६ ॥
सोन्यंरथंसमारुह्यहयरत्नसुशोभितम् ॥ धनुःकरेसमादायसज्यंचक्रेमहामनाः ॥ ६७ ॥
प्रत्युवाचप्रतापाग्र्यंत्वयाविक्रांतमद्भुतम् ॥ पश्येदानींपराक्रांतिंधनुषोममसन्भट ॥ ६८ ॥ ॥६६॥
एवमुक्त्वातुदमनोबाणान्दशसमाददे ॥ चतुर्भिश्चतुरोवाहान्निनाययमसादनम् ॥ ६९ ॥

चतुर्भिस्तिलशः कृत्वा रथं चक्रसमन्वितम् ॥ एकेन हृदि विव्याध बाणेनैकेन सारथिम् ॥
॥ ७० ॥ जगर्ज शंखमापूर्य शंखशब्देन शब्दितम् ॥ तत्कर्म पूजयामास साधु वीर महाब
ल ॥ ७१ ॥ इति विक्रांतमालोक्य प्रतापाग्र्योरुषान्वितः ॥ अन्यं रथं समास्थाय ययौ यो
द्धुं नृपात्मजम् ॥ ७२ ॥ उवाच वीर पश्य त्वं मम विक्रांतमद्भुतम् ॥ इत्युक्त्वाशु मुमोचौघां
न् शराणां शितपर्वणाम् ॥ ७३ ॥ शराः सर्वत्र दृश्यंते कुंजरेषु हयेषु च ॥ परब्रह्मेव सर्वत्र व्या
प्ताश्चांतरगोचराः ॥ ७४ ॥ तं राजपुत्रं शितबाणकोटिभिर्व्याप्तं विधायाशु जगर्ज विक्रमी ॥ सं
हर्षयन्स्वीयगणान्परान्महान्कुर्वन्हृदा शून्यतमान्गतासुकान् ॥ ७५ ॥ स राजपुत्रः शित
सायकव्रजैः संपूर्णमात्मानमवेक्ष्य रोषितः ॥ जग्राह शस्त्राणि दुरंतविक्रमो धनुश्च धुन्वन्भु
जदंडयोर्महान् ॥ ७६ ॥ चकर्त सर्वाण्यस्त्राणि शस्त्राणि च महाबलः ॥ रोषताम्रेक्षणो मुंचन् श
रान्वैरिविदारिणः ॥ ७७ ॥ तच्छस्त्रजालं निर्धूय राजपुत्रो जगाद तं ॥ क्षमस्वैकं प्रहारं मे यदि शू
रोसि मारिष ॥ ७८ ॥ यद्यनेन भवंतं वै रथाच्चेत्पातयामि न ॥ प्रतिज्ञां शृणु मे वीर मम गर्वेण निर्मि

ताम् ॥ ७९ ॥ वेदंनिंदंतियेमर्त्याहेतुवादविचक्षणाः ॥ तेषांपापंममैवास्तुनरकार्णवमज्ज
कम् ॥ ८० ॥ इत्युक्त्वाबाणमासाद्यकोदंडेकालसन्निभम्॥ज्वालामालाकुलंतीक्ष्णंनिषं
गादुद्धृतंवरम् ॥ ८१ ॥ समुक्तोनृपवर्येणहृदिलक्षीकृतःशरः॥जगामतरसातंवैकालानल
समप्रभः ॥ ८२ ॥ प्रतापाग्र्यःशरंदृष्ट्वास्ववपातनसमुद्यतम् ॥ बाणान्धनुषिसंधायशरच्छे
दायवैशितान् ॥ ८३ ॥ सबाणःसर्वबाणांस्तांश्छिंदन्मध्यतएवहि ॥ जगामवैप्रतापाग्र्य
हृदयंधैर्यसंयुतम्॥८४ ॥ संलग्नोहृदिनालीकःप्रविवेशतदंतरम्॥ राजाकृतप्रहारस्तुपपा
तधरणीतले ॥ ८५ ॥ मूर्छितंचेतनाहीनंरथोपस्थाद्गतंभुवि ॥ सारथिस्तंसमादायापोवा
हरणमंडलात् ॥ ८६ ॥ हाहाकारोमहानासीद्बलंभग्नंगतंततः ॥ यत्रशत्रुघ्ननामासौवीरको
टिपरीवृतः ॥ ८७॥ राजात्मजोजयंप्राप्यप्रतापाग्र्यंविजित्यसः ॥ प्रतीक्षांतुचकारास्य
शत्रुघ्नस्यचमूपतेः ॥ ८८ ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेरामाश्वमेधेशेषवात्स्या
यनसंवादेराजपुत्रयुद्धोनामत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

 लिनः कृती ॥५५॥स्वंपुच्छेनसमाविद्धंवीक्ष्यस्वांबांहृदिस्मरन्॥ मुष्टिनाताडयामासलां
गूलंमारुतेर्बली ॥५६॥ तन्मुष्टिघातव्यथितोमारुतिस्तममूमुचत् ॥ समुक्तःपुच्छतोयुद्धे
शरान्मुंचन्नभूद्बली ॥ ५७ ॥ दुर्वारशरघातेनसंपीडिततनुःकपिः ॥ बाणवर्षंमन्यमानोदुः
सहंसमरेबहु॥५८॥किंकर्तव्यमितोस्माभिःपलाय्ययद्विगम्यते॥तदामेस्वामिनोलज्जां
ताडयेद्बालकोत्रमां ॥ ५९ ॥ ब्रह्मदत्तवरत्वात्तुमूर्च्छानमरणंनहि ॥ दुःसहाबाणपीडात्र
किंकर्तव्यंमयाधुना ॥ ६० ॥ शत्रुघ्नःसमरेगत्वाजयंप्राप्नोतुबालकात् ॥ अहंतावज्जया
कांक्षीशयेकपटमूर्च्छया॥६१॥इत्येवंमानसेकृत्वापपातरणमंडले॥पश्यतांसर्ववीराणां
कपटेनविमूर्च्छितः ॥ ६२ ॥ तंमूर्च्छितंसमाज्ञायहनूमंतंमहाबलम् ॥ जघानसर्वान्नृप
तीन्शरमोक्षविचक्षणः ॥ ६३ ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवा
देरामाश्वमेधेहनुमत्पतनंनामएकषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६१ ॥ ॥ ❀ ॥ ॥ ❀ ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ मूर्च्छितंमारुतिंश्रुत्वाशत्रुघ्नःशोकमाययौ ॥ किंकर्तव्यंमयासंख्ये

पेनसमुक्तोनिशितःशरः॥ बिभेदहृदयंतस्यपुष्कलस्यमहारणे॥ ४५॥ भिन्नेवक्षसिवीरेण
सायकेनाशुगामिना ॥ पपातधरणीपृष्ठेमहाशूरशिरोमणिः॥ ४६ ॥ पतितंतंसमालोक्य
पुष्कलंपवनात्मजः ॥ गृहीत्वाराघवभ्रात्रेददौमूर्च्छासमन्वितम् ॥४७॥ मूर्च्छितंतंसमा
लोक्यशोकविह्वलमानसः ॥ हनूमंतंलवंहंतुंनिर्दिदेशक्रुधान्वितः ॥४८ ॥ हनूमान्क्रोध
संपुष्टोलवंसंख्येमहाबलम् ॥ विजेतुंतरसाप्रागाद्वृक्षमुद्यम्यशाल्मलीम्॥४९॥वृक्षेणहत
वान्मूर्ध्निलवस्यहनुमान्बली॥तमापतंतंतरसाचिच्छेदशतधालवः ॥ ५० ॥ छिन्नेनगे
पुनःकोपाद्वृक्षानुत्पाट्यमूलतः॥ ताडयामासहृदयेमस्तकेचमहाबलः॥ ५१ ॥ यान्या
न्वृक्षान्समाहृत्याताडयत्पवनात्मजः॥तांस्तांश्चिच्छेदतरसाबलवान्नतपर्वभिः॥५२॥
तदाशिलाःसमुत्पाट्यगंडशैलोपमाःकपिः ॥ पातयामासशिरसिक्षिप्रवेगेनमारुतिः ॥
॥ ५३॥ सआहतःशिलासंघैःसंख्येकोदंडमुन्नयन् ॥ बाणैस्ताश्चूर्णयामासयंत्रिकाभिर्य
थाकणाः॥ ५४ ॥ तदात्यंतंप्रकुपितोमारुतिःपुच्छवेष्टनम् ॥ चकारसमरेपांतेलवस्यब

बालकोयंमहाबलः ॥ १ ॥ स्वयंरथेहेममयेतिष्ठन्वीरवरैःसह ॥ योद्धुंप्रागाल्लवोयत्रवि
चित्ररणकोविदः ॥ २ ॥ लवंददर्शशिशुतांप्राप्तंराममिवक्षितौ ॥ धनुर्बाणकरंवीरान्क्षिपं
तंरणमूर्धनि ॥ ३ ॥ विचारयामासतदाकोयंरामस्वरूपधृक् ॥ नीलोत्पलदलश्यामंवपु
र्बिभ्रन्मनोहरम् ॥४॥ एषवैदेहतनुजासुतोभवतिनान्यथा ॥ अस्मान्विजित्यसमरेद्दृश्य
तेमृगराडिव ॥ ५ ॥ अस्माकंनोजयोभाव्यःशक्तयाविरहितात्मनाम् ॥ अशक्ताःकिंकरि
ष्यामःसमरेरणकोविदाः ॥ ६ ॥ इत्येवंसविचार्याथबालकंतुवचोब्रवीत् ॥ रणेकुतुकक
र्तारंवीरकोटिनिपातकम् ॥ ७ ॥ कस्त्वंबालरणेस्माकंवीरान्पातयसिक्षितौ ॥ नजानीषे
बलंराज्ञोरामस्यदनुजार्दिनः ॥ ८ ॥ कातेमातापिताकस्तेसुभाग्योजयमाप्तवान् ॥ ना
मकिंविश्रुतंलोकेजानीयांतेमहाबल ॥ ९ ॥ मुञ्चवाहःकथंबद्धःशिशुत्वात्तत्क्षमामिते ॥
आयाहिरामंवीक्ष्यस्वदास्यतेबहुलंतव ॥१०॥ इत्युक्तोबालकोवीक्ष्यवचःशत्रुघ्नमावदत् ॥
किंतेनाम्नाथपित्रावाकुलेनवयसातथा ॥ ११ ॥ युध्यस्वसमरेवीरचेत्त्वंबलयुतोभवेः ॥

कुशंवीरंनमस्कृत्यपादयोर्याहिनान्यथा ॥ १२॥ भ्रातारामस्यवीरोभूर्नावयोर्बलिनांव
रः ॥ वाहंविमोचयबलाच्छक्तिस्तेविद्यतेयदि ॥ १३ ॥ इत्युक्त्वाशरसंधानंकृत्वाप्राहरदु
द्भटः ॥ हृदयेमस्तकेचैवभुजयोरणमंडले ॥ १४ ॥ तदाप्रकुपितोराजाधनुःसज्यमथाक
रोत् ॥ नादयन्मेघगंभीरंत्रासयन्निवबालकम् ॥ १५ ॥ बाणानपरिसंख्यातान्मुमोचब
लिनांवरः ॥ बालोबलेनचिच्छेदसर्वांस्तान्सायकव्रजान् ॥१६॥ लवस्यानेकधामुक्तैः
र्बाणैर्व्याप्तंमहीतलम् ॥ व्यतीपातेप्रदत्तस्यदानस्येवाक्षयंगताः ॥१७॥ तेबाणाव्योमस
कलंव्याप्नुवन्लवसंधिताः ॥ सूर्यमंडलमासाद्यप्रवर्तंतेसमंततः ॥ १८ ॥ मारुतोनाविश
द्यत्रबाणपंजरगोचरे ॥ मनुष्याणांतुकावार्ताक्षणजीवितशंसिनाम् ॥१९॥ तद्बाणान्वि
स्तृतान्दृष्ट्वाशत्रुघ्नोविस्मयंगतः ॥ अच्छिनच्छतसाहस्रंबाणमोचनकोविदः ॥ २० ॥ ता
न्छिन्नान्सायकान्सर्वान्स्वीयान्दृष्ट्वाकुशानुजः ॥धनुश्चिच्छेदतरसाशत्रुघ्नस्यमहीपते॥
॥ २१ ॥ सोन्यद्धनुरुपादाययावन्मुंचतिसायकान् ॥ तावद्बभंजसरथंसायकैःशितपर्व

भिः ॥ २२ ॥ करस्थमच्छिनच्चापंसुदृढंगुणपूरितम् ॥ तत्कर्मपूजयन्वीरारणमंडलवर्ति
नः ॥ २३ ॥ सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः॥ अन्यंरथंसमास्थाययर्यौयोद्धुं
लवंबलात् ॥ २४ ॥ अनेकबाणनिर्भिन्नःस्रवद्रक्तकलेवरः ॥ पुष्पितःकिंशुकइवशुशुभेर
णमध्यगः ॥ २५ ॥ शत्रुघ्नबाणप्रहतःपरंकोपमुपागमत् ॥ बाणसंधानचतुरःकुंडलीकृत
चापवान् ॥ २६ ॥ विशीर्णकवचंदेहंशिरेमुकुटवर्जितम् ॥ स्रवद्रक्तपरिप्लुष्टंशत्रुघ्नस्यच
कारसः ॥ २७ ॥ तदारामानुजःक्रुद्धोदशबाणान्शिताग्रकान् ॥ मुमोचप्राणसंहारकारका
न्कुपितोभृशम ॥ २८ ॥ सतांस्तांस्तिलशःकृत्वाबाणैर्निशितपर्वभिः ॥ ताडयामास
हृदयेशत्रुघ्नस्याष्टभिःशरैः ॥ २९ ॥ अत्यंतंबाणपीडार्तोलवंबलिनमुत्स्मरन् ॥ दुःसहंमन्य
मानस्तंशरान्मुंचन्नभूत्तदा ॥ ३० ॥ तदालवेनतीक्ष्णेनहृदिभिन्नोविशालके ॥ अर्धचंद्र
समानेनतीक्ष्णपर्वसुशोभिना ॥ ३१ ॥ सविद्धोहृदिबाणेनपीडांप्राप्तःसुदारुणाम् ॥ पपात
स्यंदनोपस्थेधनुःपाणिःसुशोभितः ॥ ३२ ॥ शत्रुघ्नंमूर्छितंदृष्ट्वानृपाश्चसुरथादयः ॥ दुद्रु

 बुर्लवमुद्युक्ताजयप्राप्त्यैरणेतदा ॥ ३३॥ सुरथोविमलोवीरोराजावीरमणिस्तथा ॥ सुम
 दोरिपुतापाद्याःपरिवव्रुश्चसंयुगे ॥३४॥ केचित्क्षुरप्रैर्मुसलैःकेचिद्बाणैःसुदारुणैः ॥ प्रासैः
परशुभिःकेचित्सर्वतःप्राहरन्नृपाः ॥३५॥ तानधर्मेणयुद्धोक्तान्दृष्ट्वावीरशिरोमणिः ॥ दश
भिर्दशभिर्बाणैस्ताडयामाससंयुगे॥३६॥तेबाणावर्षविहताऽरणमध्येसुकोपनाः ॥ केचि
त्पलायिताःकेचिन्मुमुहुर्युद्धमंडले ॥ ३७ ॥ तावत्सराजाशत्रुघ्नोमूर्च्छांसंत्यज्यसंगरे ॥
लवंप्रायान्महावीरंयोद्धुंबलसमन्वितः ॥ ३८ ॥ आगत्यतंलवंप्राहधन्योसिशिशुसन्नि
भः ॥ नबालस्त्वंसुरःकश्चिच्छलितुंमांसमागतः ॥ ३९ ॥ केनापिनहिर्वीरेणपातितोरण
मंडले ॥ त्वयाहंप्रापितोमूर्च्छांसमक्षंममपश्यतः ॥४०॥ इदानींपश्यमेवीर्यंत्वांसंख्येपा
तयाम्यहम् ॥ सहस्वबाणमेकंत्वंमापलायस्वबालक ॥ ४१ ॥ इत्युक्त्वासमरेबालंशरमे
कंसमाददे ॥ यमवक्त्रसमंघोरंलवणोयेनघातितः ॥ ४२ ॥ संधायबाणंजाज्वल्यंहृदिभे
त्तुंमनोदधत् ॥ लवंवीरसहस्राणांवन्हिवत्सर्वदाहकम् ॥ ४३ ॥ तंबाणंप्रज्वलंतंसद्योतयं

तंदिशोदश ॥ दृष्ट्वासस्मारबलिनंकुशंवैरिनिपातिनम् ॥ ४४॥ यंद्यस्मिन्समयेवीरोभ्राता
स्याद्बलवान्मम ॥ तदाशत्रुघ्नवशतोनमेस्याद्भयमुल्बणम् ॥४५॥ एवंतर्कयतस्तस्यलव
स्यचमहात्मनः ॥ हृदिलग्नोमहाबाणोघोरःकालानलोपमः ॥४६॥ मूर्च्छांप्रापतदावीरो
भूपसायकसंहतः ॥ संगरेसर्ववीराणांशिरोभिःसमलंकृते ॥ ४७ ॥ ॥इतिश्रीपद्मपुरा
णेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेलवमूर्च्छानामद्विषष्टितमो० ॥ ६२॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥लवंविमूर्च्छितंदृष्ट्वाबलिवैरिविदारणम् ॥ शत्रुघ्नोजयमापेदेरणमूर्ध्नि
महाबलः ॥१॥ लवंबालंरथेस्थाप्यशिरस्त्राणाद्यलंकृतम् ॥ रामप्रतिनिधिंमूर्त्यांततोगंतु
मियेषसः ॥२॥ स्वमित्रंशत्रुणाग्रस्तमितिदुःखसमन्विताः ॥ बालामात्रेस्यसीतायैत्वरि
ताःसंन्यवेदयन् ॥ ३ ॥ ॥बालाऊचुः॥ ॥मातर्जानकितेपुत्रोबलाद्वाहमपाहरत् ॥
कस्यचिद्भूपवर्यस्यबलयुक्तस्यमानिनः॥४॥ ततोयुद्धमभूद्घोरंतस्यसैन्येनजानकि॥त
दावीरेणपुत्रेणतवसर्वंनिपातितम् ॥ ५ ॥ पश्चादपिजयंप्राप्तःसुतस्तवमनोहरः ॥ तंभूपंमू

छिंतंकृत्वाजयमापरणांगणे ॥ ६ ॥ ततोमूर्च्छांविहायैषराजापरमदारुणः ॥ संकुप्यपा
तयामासतवपुत्रंरणांगणे ॥ ७ ॥ अस्माभिर्वारितःपूर्वंमागृहाणहयोत्तमम् ॥ अस्मान्स
र्वांश्चाधिकृत्यब्राह्मणान्वेदपारगान् ॥ ८ ॥ इतिवाक्यंशिशूनांसासमाकर्ण्यसुदारुणम् ॥
पपातभूतलोपस्थेदुःखयुक्तारुरोदह ॥ ९ ॥ ॥ सीतोवाच ॥ ॥ कथंनृपोदयाहीनोबाले
नसहयुध्यति ॥ अधर्मंकृतदुर्बुद्धिर्योमद्बालंन्यपातयत् ॥ १० ॥ लववीरभवान्कुत्रवर्त
तेतिबलान्वितः ॥ कथंत्वंनिष्कृपस्याहोराज्ञोहार्षीर्द्धयोत्तमम् ॥ ११ ॥ त्वंबालस्तेदुरा
क्रांताःसर्वशस्त्रविशारदाः ॥ रथस्थाविरथस्त्वंवैकथंयुद्धंसमंभवेत् ॥ १२ ॥ ताऽताहंतुत्व
यासार्धंरामत्यागासुखंजहौ ॥ इदानींरहितायुष्मत्कथंजीवामिकानने ॥ १३ ॥ एहिमां
मुंचयज्ञाश्वंगच्छत्वेषमहीपतिः ॥ मद्दुःखंनाभिजानासिममदुःखप्रमार्जकः ॥ १४ ॥ कु
शोयद्यभविष्यत्सरणेवीरशिरोमणिः ॥ अमोचयिष्यदधुनाभवंतंभूपपार्श्वतः ॥ १५ ॥
सोपिमद्दैवतोनास्तिसमीपेकिंकरोम्यतः ॥ दैवमेवममाप्यत्रकारणंदुःखसंभवे ॥ १६ ॥ ए

वमादिबहुश्रीमत्येषावैविललापह॥पादांगुष्ठेनलिखतीभूमिंनेत्रद्वयाश्रुतिः ॥ १७ ॥ बा
लान्प्रतिजगादासौपृथुकाःसचभूपतिः ॥ कथंमत्सुतमापात्यरणेकुत्रगमिष्यति ॥१८॥
इतिवाक्यंवदत्येषाजानकीपतिदेवता॥तावत्कुशस्तुसंप्राप्तउज्जयिन्यामहर्षिभिः॥१९॥
माघासितचतुर्दश्यांमहाकालंसमर्च्यच ॥ प्राप्यभूरिवरांस्तस्मादागमन्मातृसन्निधौ ॥
॥ २० ॥ जानकींविव्हलांदृष्ट्वानेत्रोद्भूताश्रुविक्लवाम् ॥ शोकविव्हलदीनांगींबभाषेयाव
दुत्सुकः ॥ २१ ॥ तदास्वबाहुरवदत्स्फुरद्युद्धाभिशंसनः ॥ हृदयेचरणोत्साहोबभूवा
तिरथस्यहि ॥ २२ ॥ सप्रत्युवाचजननींदीनगद्गदभाषिणीम् ॥ मातस्तवकथंदुःखंम
यिपुत्रउपस्थिते ॥ २३ ॥ मयिजीवतितेनेत्रादश्रूणिभुविनोपतन् ॥ प्रसूमुवाचाश्रुखि
न्नांदीनगद्गदभाषिणीम् ॥ २४ ॥ कुशोदुःखमितःसद्योदुःखितांधीरमानसः ॥ ममभ्रा
तालवःकुत्रवर्ततेवैरिमर्दनः ॥ २५ ॥ सदाममागतंज्ञात्वाप्रहर्षन्सन्निधावियात् ॥ नदृ
श्यतेकथंवीरःकुत्ररंतुंगतोबली ॥ २६ ॥ केनवासहबालत्वाद्गतोमांवैनिरीक्षितुम् ॥ किं

त्वंरोदिषिमेमातर्लवः कुत्रसवर्तते ॥ २७ ॥ तन्मेकथयसर्वंतत्तवदुःखस्यकारणम् ॥
तच्छ्रुत्वापुत्रवाक्यंसादुःखिताकुशमब्रवीत् ॥ २८ ॥ लवोधृतोनृपेणात्रकेनचिद्धयर
क्षिणा ॥ बबंधबालकोमेत्रहयंयागक्रियोचितम् ॥ २९ ॥ तद्रक्षकान्बहूनाजिग्येएको
नेकान्रिपून्बली ॥ राजातंमूर्च्छितंकृत्वाबबंधरणमूर्धनि ॥ ३० ॥ बालकाइतिमामू
चुःसहगंताराएवहि ॥ ततोहंदुःखिताजातानिशम्यलवमाधृतम् ॥ ३१ ॥ त्वंमोचयब
लात्तस्मात्कालेप्राप्तोनृपोत्तमात् ॥ निशम्यमातुर्वचनंकुशःकोपसमन्वितः ॥ जगादतां
दशन्नोष्ठंदंतैर्दंतान्विनिष्पिषन् ॥ ३२ ॥ ॥ कुशउवाच ॥ ॥ मातर्जानीहितंमुक्तंल
वंपाशस्यबंधनात् ॥ इदानींहन्मितंबाणैःसमग्रबलवाहनम् ॥ ३३ ॥ यदिदेवोमरोवापिय
दिशर्वःसमागतः ॥ तथापिमोचयेतस्माद्बाणैर्निशितपर्वभिः ॥ ३४ ॥ मारोदिषिमातरिह
वीराणांरणमूर्जितम् ॥ कीर्तयेत्रभवत्येवपलायनमकीर्तये ॥ ३५ ॥ देहिमेकवचंदिव्यं
धनुर्गुणसमन्वितम् ॥ शिरस्त्राणंचमेमातःकरवालंतथाशितम् ॥ ३६ ॥ इदानींयामिसम

रेपातयामिबलंमहत् ॥ मोचयामिभ्रातरंस्वंरणमध्याद्विमूर्च्छितम् ॥ ३७ ॥ नमोचया
म्यद्यपुत्रंवैतवमातर्महारणात् ॥ तदातौमेभवत्पादौसंरुष्टौभवतांक्षितौ ॥ ३८ ॥ शेषउ० ॥
इतिवाक्येनसंतुष्टाजानकीशुभलक्षणा ॥ सर्वंप्रादादस्त्रवृंदंजयाशीर्भिर्नियुज्यतं ॥ ३९ ॥
प्रयाहिपुत्रसंग्रामंलवं मोचयमूर्च्छितम् ॥ इत्याज्ञप्तःकुशःसंख्येकवचीकुंडलीबली ॥
॥ ४० ॥ मुकुटीकरवालीचचर्मधारीधनुर्धरः ॥ अक्षयाविषुधीकृत्वास्कंधयोःसिंहवी
र्ययोः ॥ ४१ ॥ जगामतरसानत्वामातृपादौरथाग्रणीः ॥ वेगेनयावद्युद्धायगच्छतिक्षिप्र
माहवे ॥ ४२ ॥ तावद्ददर्शस्वलवंवैरिवृंदनिपातकम् ॥ आयांतंतंकुशंवीराददृशुःसुमहाभ
टाः ॥ ४३ ॥ कृतांतमिवसंहर्तुंसर्वंविश्वमुपस्थितम् ॥ लवोमहाबलंदृष्ट्वाकुशंभ्रातरमाग
तम् ॥ ४४ ॥ अत्यंतंवन्हिवद्युद्धेदिदीपेवायुनासमम् ॥ रथादुन्मुच्यचात्मानंयुद्धायसवि
निर्गतः ॥ ४५ ॥ कुशःसर्वान्त्रणरथान्वैवीरान्पूर्वदिशिक्षिपत् ॥ पश्चिमयांदिशिलवःको
पात्सर्वान्समैरयत् ॥ ४६ ॥ कुशबाणव्यथाव्याप्तालवसायकपीडिताः ॥ सैन्येजनामुने

सर्वेउत्कल्लोलांबुधिभ्रमाः ॥ ४७ ॥ कुशेनचलवेनाथशरव्रातैःप्रपीडितम् ॥ नशर्मलेभेस
कलंसैन्यंवीरप्रपूरितम् ॥ ४८ ॥ इतस्ततःप्रभग्नंतद्बलंत्रस्तंपुनःपुनः ॥ नकुत्रचिद्रणेस्थि
त्वायुद्धमैच्छद्बलान्वितः ॥ ४९ ॥ एतस्मिन्समयेराजाशत्रुघ्नःपरतापनः ॥ कुशंवीरं
ययौयोद्धुंताद्दृशंलवसन्निभम् ॥ ५० ॥ कुशंदृष्ट्वाबलाक्रांतंराममूर्तिंसमप्रभम् ॥ रथेतिष्ठ
न्हेममयेजगादपरवीरहा ॥ ५१ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ कोसित्वंसन्निभोभ्रात्रालवेन
समहाबलः ॥ किंनामासिमहावीरकस्तेतातःक्वतेप्रसूः ॥ ५२ ॥ कथंवनेद्विजैर्जुष्टेतिष्ठ
सित्वंनरर्षभ ॥ सर्वंशंसयथायुध्येत्वयासहमहाबल ॥ ५३ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यकुशः
प्रोवाचभूमिपम् ॥ मेघगंभीरयावाचानादयन्रणमंडलम् ॥ ५४ ॥ केवलंसुषुवेसीतापति
व्रतपरायणा ॥ वनेवसावोवाल्मीकेश्चरणार्चनतत्परौ ॥ ५५ ॥ मातृसेवासमुद्युक्तौसर्ववि
द्याविशारदौ ॥ कुशोलवइतिप्रख्यामागतौभूपतेनघ ॥ ५६ ॥ कस्त्वंवीरोरणश्लाघीकिं
मर्थंहयसत्तमः ॥ मुक्तोस्तिसमरेत्वद्यजेतास्मिबलसंयुतः ॥ ५७ ॥ युध्यस्वत्वंमयासार्धं

यदिवीरोसिभूमिप ॥ इदानींपातयिष्यामिभवंतंरणमूर्धनि ॥ ५८ ॥ शत्रुघ्नस्तंसुतंज्ञात्वा
सीतायारामसंभवं॥विसिष्मायस्वयंचित्तेकोपाद्धनुरुपाददत्॥५९॥तमात्तधनुषंदृष्ट्वाकु
शःकोपसमन्वितः ॥ विस्फारयामासधनुःस्वीयंसुदृढमुत्तमम् ॥ ६० ॥ मुमोचबाणान्नि
शितान्शत्रुघ्नःसर्वशस्त्रवित् ॥ तांश्चिच्छेदकुशःसर्वान्लीलयाप्रहसन्रणे ॥ ६१ ॥ बाणा
श्चशतसाहस्राःकुशस्यचनृपस्यच ॥ भुवनंव्याप्नुवन्सर्वंतच्चित्रमभवन्मुने ॥६२॥ अग्न्य
स्त्रेणकुशःसर्वान्ददाहतरसाबली ॥ शमयामासतंभूपःपर्जन्यास्त्रेणवीर्यवान् ॥ ६३ ॥ श
मयामासतंभूपोवायव्येनातिविक्रमः ॥ पर्वतास्त्रेणतंवायुंक्षोभयंतंसमावृणोत् ॥ ६४ ॥
वज्रास्त्रेणनृपःसंख्येचिच्छेदसनगोपलान् ॥ तदानारायणास्त्रंसमुमोचकुशउद्भटः ॥ ना
रायणंतदाभूपंनाशकत्परिबाधितुम्॥६५॥तदाप्रकुपितोत्यंतंकुशःकोपपरायणः॥ उवा
चभूपंशत्रुघ्नंमहाबलपराक्रमम् ॥ ६६ ॥ जानामित्वांमहावीरंसंग्रामेजयकारिणम् ॥ य
त्त्वांनारायणास्त्रंमेनबबाधेभयानकम् ॥ ६७ ॥ इदानींपातयाम्यद्यभूमौत्वांनृपतेशरैः ॥

त्रिभिश्चेन्नकरोम्येतत्प्रतिज्ञांतर्हिमेशृणु॥६८॥योमनुष्यवपुःप्राप्यदुर्लभंपुण्यकोटिभिः॥
तन्नाद्रियेतसंमोहात्तस्यमेस्त्वत्रपातकम् ॥ ६९ ॥ सावधानोभवानत्रभवतुप्रधनांगणे॥
पातयामिक्षितौसद्यइत्युक्त्वास्वशरासने ॥ ७० ॥ शरंसंरोपयामासघोरंकालानलप्रभ
म् ॥ लक्षीकृत्यरिपोर्वक्षोविपुलंकठिनंमहत् ॥ ७१ ॥ तंसंधितंशरंदृष्ट्वाशत्रुघ्नःकोपमूर्च्छि
तः॥ मुमोचबाणान्निशितान्कुशत्वग्भेदकारकान् ॥ ७२ ॥ सबाणोहृदयंतस्यभेत्तुंतत्प्र
चचालवै॥घोररूपोवन्हिसमआशीविषवदुच्छ्वसन्॥७३॥सबाणोनृपवर्येणरामंस्मृत्वा
शुतक्षितः ॥ चिच्छेदकुशमुक्तंससायकंशितपर्वकम् ॥ ७४ ॥ तदात्यंतंप्रकुपितःकुशो
बाणस्यकृंतनात् ॥ अपरंसायकंचापे दधारशितपर्वकम् ॥ ७५॥ सयावत्तदुरोभेत्तुंकरो
तिचबलोद्धुरः॥ तंतावदच्छिनत्तस्यशरंकालानलप्रभम् ॥७६॥ तदाकुशोमातृपादौस्मृ
त्वारोषसमन्वितः॥ तृतीयंचापकेस्वीयेदधारशरमद्भुतम् ॥ ७७ ॥ शत्रुघ्नस्तमपिक्षिप्रं
छेत्तुंबाणंसमाददे॥ तावद्विद्धःशरेणासौपपातधरणीतले ॥ ७८ ॥ हाहाकारोमहानासीं

च्छत्रुघ्नेविनिपातिते ॥ जयमापकुशस्तत्रस्वबाहुबलदर्पितः ॥ ७१ ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपु
राणेपातालख० शेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेकुशजयोनामत्रिषष्टितमो० ॥६३॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ शत्रुघ्नंपतितंवीक्ष्यसुरथःप्रवरोनृपः ॥ प्रययौमणिनासृष्टेरथेतिष्ठन्म
हाद्भुते ॥ १ ॥ पुष्कलस्तुरणेपूर्वंपातितःसविचारयन् ॥ लवंययौतदायोद्धुंमहावीरबलो
न्नतम् ॥२॥ सुरथःकुशमासाद्यबाणान्मुंचन्ननेकधा॥व्यथयामाससमरेमहावीरशिरोम
णिः ॥ ३ ॥ सुरथंविरथंचक्रेबाणैर्दशभिरुच्छ्रितैः ॥ धनुश्चिच्छेदतरसासुदृढंगुणपूरित
म् ॥ ४ ॥ अस्त्रप्रत्यस्त्रसंहारैःक्षेपणैःप्रतिक्षेपणैः ॥ अभवत्तुमुलंयुद्धंवीराणांरोमहर्षणम्॥
॥ ५ ॥ अत्यंतंसमरोद्युक्तेसुरथेदुर्जयेनृपे ॥ कुशःसंचिंतयामासकिंकर्तव्यंरणेमया ॥६॥
विचार्यनिशितंघोरंसायकंसमुपाददे ॥ हननायनृपस्यास्यमहाबलसमन्वितः ॥ ७ ॥ त
मागतंशरंदृष्ट्वाकालानलसमप्रभम् ॥ छेत्तुंमतिंचकारसशुतावल्लघ्नोमहाशरः ॥८॥ मुमूर्च्छ
समरेवीरोमहावीरबलस्ततः ॥ पपातस्यंदनोपस्थेसारथिस्तमुपाहरत् ॥ ९ ॥ सुरथेपति

तेदृष्ट्वाकुशंजयसमन्वितम् ॥ त्रासयंतंवीरगणान्नियायपवनात्मजः ॥ १० ॥ समीरसूनुं
प्रबलमायांतंवीक्ष्यवानरम् ॥ जहासदर्शयन्दंतान्कोपयन्निवतंक्रुधा ॥११॥ उवाचचह
नूमंतमेहित्वंममसंमुखम् ॥ भेत्स्यैबाणसहस्रेणमृतोयास्यसियामिनीं ॥ १२ ॥ इत्युक्तो
हनुमानज्ञात्वारामसूनुंमहाबलम् ॥ स्वामिकार्यंप्रकर्तव्यमितिकृत्वाप्रधावतः ॥ १३ ॥
शालमुत्पाट्यतरसाविशालंशतशाखिनम्॥कुशंप्रतिसमादाययैयौयोद्धुंमहाबलः॥१४॥
शालहस्तंसमायांतंहनूमंतंमहाबलम् ॥ त्रिभिःक्षुरप्रैर्विव्याधहृदिचंद्रोपमैर्बली ॥ १५॥
सबाणविद्धस्तरसाकुशेनबलशालिना॥शालेनहृदिसंजघ्नेदंतान्निष्पिष्यमारुतिः॥१६॥
शालाहतस्तदाबालःकिंचिन्नाकंपतस्मयात्॥तदावीराःप्रशंसांतुप्रचक्रुस्तस्यबाल्यतः॥
॥१७॥ सशालेनहतोवीरःसंहारास्त्रंसमाददे ॥ संहन्तुंवैरिणंकोपात्कुशःसपरमास्त्रवित् ॥
॥१८॥संहारास्त्रंसमालोक्यदुर्जयंकुशमोचितं॥दध्यौरामंस्वमनसाभक्तविघ्नविनाशकं॥
॥ १९ ॥ तदामुक्तंकुशेनाशुतदस्त्रंहृदिमारुतेः॥लग्नंमहाव्यथाकारितेनमूर्च्छामितःपुनः॥

॥२०॥ मूर्च्छांप्राप्तंतुतंदृष्ट्वाप्लवंगंबलसंयुतः ॥ विव्याधसायकैस्तीक्ष्णैःसैन्यंतत्सकलंमह
त् ॥२१॥ तस्यबाणायुतैर्भग्नंबलंसर्वंरणांगणे॥पलायनपरंजातंचतुरंगसमन्वितं॥२२॥
तदाकपिपतिःकोपात्सुग्रीवोरक्षकोमहान् ॥ अभ्यधावन्नगानेकानुत्पाट्यकुशमुद्भटं ॥
॥२३॥कुशःसर्वान्प्रचिच्छेदलीलयाप्रहसन्नगान्॥पुनरप्यागतान्वृक्षांश्चिच्छेदतरसाब
ली ॥२४॥ अनेकबाणव्यथितःसुग्रीवःसमरांगणे॥जग्राहपर्वतंघोरंकुशमस्तकमध्यतः
॥२५॥ कुशस्तंनगमायांतंवीक्ष्यबाणैरनेकधा॥ निष्पिपेषचकाशाशुमहारुद्रांगयोग्यतां
॥२६॥सुग्रीवस्तमन्हत्कर्मदृष्ट्वाबालेननिर्मितं॥जयाशांप्रतिनिर्वृत्तोबभूवसमरांगणे२७
रणमध्येदुराक्रांतंकुशंलांगूलताडकम् ॥ अत्यमर्षीरुषाक्रांतस्तंहंतुंनगमाददे ॥२८॥ आ
त्मानंहंतुमुद्युक्तंवीक्ष्यसुग्रीवमादरात् ॥ ताडयामासबहुभिःसायकैःसितपर्वभिः ॥ २९॥
सताडितोबहुविधैःशरैःपीडासमन्वितः ॥ कुशंहंतुंसमारब्धोययौशालंसमाददे ॥ ३० ॥
तदापिचकुशोवीरोवारुणास्त्रंसमाददे ॥ बबंधतंचपाशेनदृढेनसलवाग्रजः ॥ ३१ ॥ सब

द्धः पाशकैः स्निग्धैः कुशेनबलशालिना ॥ पपातरणमध्येवैमहावीरैरलंकृते ॥ ३२ ॥ सुग्रीं
वंपतितंदृष्ट्वावीराः सर्वत्रदुद्रुवुः ॥ जयमापलवभ्रातामहावीरशिरोमणिः ॥ ३३ ॥ तावल्ल
वोभटाञ्जित्वापुष्कलंचांगदंतथा ॥ प्रतापाग्र्यंवीरमणिंतथान्यानपिभूभुजः ॥ ३४ ॥ जयं
प्राप्यरणेवीरोलवोभ्रातरमागमत् ॥ संग्रामेजयकर्तारंवैरिकोटिनिपातकम् ॥ ३५ ॥ पर
स्परंप्रहृषितौपरिरंभंप्रकुर्वतः ॥ जयंप्राप्तौतदावार्तांमुनेचक्रतुरुन्मदौ ॥ ३६ ॥ ॥ लव
उवाच ॥ ॥ भ्रातस्तवप्रसादेननिस्तीर्णोरणतोयधिः ॥ इदानींवीररणकंशोधयावः
सुशोभितम् ॥ ३७ ॥ इत्युक्त्वात्वरितंवीरौजग्मतुस्तौकुशीलवौ ॥ राज्ञोमौलिमणिं
चित्रंजग्राहकनकाचितम् ॥ ३८ ॥ पुष्कलस्यलवोवीरोजग्राहमुकुटंशुभम् ॥ अंगदे
चमहानर्घ्यंशत्रुघ्नस्यापरस्यच ॥ ३९ ॥ गृहीत्वाशस्त्रसंघातंहनूमंतंकपीश्वरम् ॥ सुग्रीवं
सविधेगत्वाउभावपिबबंधतुः ॥ ४० ॥ पुच्छेवायुसुतस्यायंगृहीत्वातुकुशानुजः ॥ भ्रा
तरंप्रत्युवाचेदंनेष्यामिस्वकमंदिरम् ॥ ४१ ॥ आवयोर्जननीप्रीत्यैगृहीत्वापुच्छकेत्व

हम् ॥ क्रीडार्थमृषिपुत्राणांकौतुकार्थंममैवच ॥ ४२॥ एतच्छ्रुत्वाततोवाक्यमुवाचचकु
शोलवम् ॥ अहमेनंगृहीष्यामिवानरंबलिनंदृढम् ॥ ४३ ॥ इत्येवंभाषमाणौतौबद्ध्वातौब
लिनांवरौ ॥ पुच्छयोर्बलिनौधृत्वाजग्मतुःस्वाश्रमंप्रति ॥ ४४ ॥ स्वाश्रमायप्रगच्छंतौ
वीक्ष्यतौकपिसत्तमौ ॥ कंपमानौजगदतुरन्योन्यंभीतयागिरा ॥ ४५ ॥ हनूमान्कपिरा
जानंप्रत्युवाचभयार्दधीः ॥ एतौरामसुतावस्मान्नेष्यतःस्वाश्रमंप्रति ॥ ४६ ॥ मयापू
र्वंकृतंकर्मजानकींप्रतिगच्छता ॥ तत्रमेजानकीदेवीसंमुखाभून्मनोहरा ॥ ४७ ॥ सामां
द्रक्ष्यतिवैदेहीबद्धंपाशेनवैरिणा ॥ तदाहसिष्यतिवरात्रपामेत्रभविष्यति॥४८॥ मयाकिं
मलकर्तव्यंप्राणत्यागोभविष्यति ॥ महद्दुःखंचापतितंसरामःकिंकरिष्यति॥४९॥ सुग्री
वस्तद्वचःश्रुत्वाममाप्येवंमहाकपे ॥ नेष्येतयदिमामेवंनिधनंतुभविष्यति ॥ ५० ॥एवं
कथयतोरेवत्वन्योन्यंभयभीतयोः ॥ कुशोलवश्चभवनंमातुःप्रापतुरोजसा ॥ ५१ ॥ ता
वायातौसमीक्ष्यैवजहर्षजननीतयोः ॥ अन्योन्यंपरमप्रीत्यापरिरेभेनिजौसुतौ ॥ ५२॥

ताभ्यांपुच्छगृहीतौतौवानरौवीक्ष्यजानकी ॥ हनूमंतंचसुग्रीवंसर्ववीरंकपीश्वरं ॥५३॥
जहासपाशबद्धौतौवीक्ष्यमाणावरांगना ॥ उवाचचविमोक्षार्थंवदंतीवचनंवरम् ॥५४॥
पुत्रौप्रमुंचतांकीशौमहावीरौमहाबलौ ॥ ईक्षंतौमांयदिस्फीतौप्राणत्यागंकरिष्यतः ॥
॥५५॥ अयंवैहनुमान्वीरोयोददाहदनोःपुरीम् ॥ अयमप्यृक्षराजोहिसर्ववानरभूमिपः ॥
॥५६ ॥ किमर्थंविधृतौकुत्रकिंवाकृतमनादरात् ॥ पुच्छेयुवाभ्यांविधृतौसमहान्विस्म
योस्तिमे ॥ ५७॥ इतिमातुर्वचःश्लक्ष्णंवीक्ष्यतांपुत्रकौतदा ॥ ऊचतुर्विनयश्रेष्ठौमहाब
लसमन्वितौ ॥ ५८ ॥ मातःकश्चनभूपालोरामोदाशरथिर्बली ॥ तेनमुक्तोहयःस्वर्णभा
लपत्रःसुशोभितः ॥ ५९ ॥ तत्रैवंलिखितंमातरेकवीराप्रसूर्मम ॥ येक्षत्रियास्तेगृण्हंतु
नोचेत्पादतलार्चकाः ॥ ६० ॥ तदामयाविचारेवैकृतःस्वांतेपतिव्रते ॥ भवतीक्षात्रिया
किंनवीरसूःकिंनवाभवेत् ॥ ६१ ॥ धार्ष्ट्यंतद्वीक्ष्यभूपस्यगृहीतोश्वोमयाबलात् ॥ जितं
कुशेनवीरेणसैन्यंतत्पातितंरणे ॥ ६२॥ मुकुटोयंभूमिपतेर्जानीहिपतिदेवते ॥ अयमप्य

न्यवीरस्यपुष्कलस्यमहात्मनः ॥ ६३ ॥ जानीहिमुकुटंत्वन्यंमणिमुक्ताविराजितम् ॥
अश्वोयंमेमनोहारीकामयानोहिभूपते: ॥ ६४ ॥ आरोहणायमद्भ्रातुर्जानीहिबलिनोह
रे ॥ इमौकीशौमयारंतुमानीतौबलिनांवरौ ॥ ६५ ॥ कौतुकार्थंतवैवैतौसंग्रामेयुद्धकार
कौ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यजानकीपतिदेवता ॥ ६६ ॥ जगादपुत्रौतौवीरौमोचयेथांपु
नःपुनः ॥ सीतोवाच ॥ ॥ युवाभ्यामनयःसृष्टोहृतोरामहयोमहान् ॥ ६७॥ अनेकेपाति
तावीराइमौबद्धौकपीश्वरौ ॥ पितुस्तवहयोवीरोयागार्थंमोचितोमुना ॥ ६८ ॥ तस्यापि
हृतवंतौकिंवाजिनंमखसत्तमे ॥ मुंचतंप्लवगावेतौमुंचतंवाजिनांवरं ॥ ६९॥ क्षाम्यतांभू
पतेर्भ्राताशत्रुघ्नःपरकोपनः ॥ जनन्यास्तद्वचःश्रुत्वाऊचतुस्तांबलान्वितौ ॥ ७० ॥ क्षा
त्रधर्मेणतंभूपं जितवंतौबलान्वितम् ॥ नास्माकमनयोभावि क्षात्रधर्मेणयुध्यताम् ॥
॥ ७१ ॥ वाल्मीकिनापुराप्रोक्तमस्माकंपठतांपुरः ॥ दुष्यंतेनसमंयुद्धंभरतेनकृतंपुरा ॥
॥ ७२ ॥ कण्वस्याश्रमकेवाहंधृत्वायागक्रियोचितम् ॥ तस्मात्सुतःस्वपित्रापियुध्येद्भ्रा

त्रापिचानुजः ॥ ७३ ॥ गुरुणाशिष्यएवापितस्मान्नोपापसंभवः ॥ त्वदाज्ञातोधुनाचा
वांदास्यावोहयमुत्तमम् ॥ ७४ ॥ मोक्ष्यावःकीशावेतौहिकरिष्यावोवचस्तव ॥ इत्युक्त्वा
मातरंवीरौगतौरणेकपीश्वरौ ॥ ७५ ॥ अमुंचतांहयंचापिहयमेधक्रियोचितम् ॥ सीता
देवीस्वपुत्राभ्यांश्रुत्वासैन्यंनिपातितम् ॥ ७६ ॥ श्रीरामंमनसाध्यात्वाभानुमैक्षतसाक्षि
णम् ॥ यद्यहंमनसावाचाकर्मणारघुनायकम् ॥ ७७ ॥ भजामिनान्यंमनसातर्हिजीवेद्
दयंनृपः ॥ सैन्यंचापिमहत्सर्वंयन्नाशितमिदंबलात् ॥ ७८ ॥ पुत्राभ्यांतत्तुजीवेतमत्स
त्याज्जगतांपते ॥ इतियावद्वचोब्रूतेजानकीपतिदेवता ॥ ७९ ॥ तावद्बलंचतत्सर्वंजीवितंर
णमूर्द्धनि ॥ ८० ॥ ॥ इ० प० पा० शे० रा० सैन्यजीवनंनामचतुःषष्टितमो० ॥ ६४ ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ क्षणान्मूर्च्छांजहौवीरःशत्रुघ्नःसमरांगणे ॥ अन्येपिवीराबलिनोमू
र्च्छांप्राप्ताःसुजीविताः ॥ १ ॥ शत्रुघ्नोवाजिनांश्रेष्ठंददर्शपुरतःस्थितं ॥ आत्मानंचशिरस्त्रा
णरहितंसैन्यजीवितं ॥ २ ॥ वीक्ष्यचित्रमिदंस्वांतेचकारचजगादह ॥ सुमतिंमंत्रिणांश्रेष्ठं

मूच्छर्छाविरहितंतदा ॥ ३ ॥ कृपांकृत्वाहयंप्रादाद्बालोयज्ञस्यपूर्तये ॥ गच्छामरामंतरसाहया
गमनकांक्षिणम् ॥ ४ ॥ इत्युक्त्वासरथेस्थित्वाहयमादायवेगतः ॥ ययौतदाश्रमाद्दूरंभे
रीशंखविवर्जितः ॥ ५ ॥ तत्पृष्ठतोमहासैन्यंचतुरंगसमन्वितम् ॥ चचालकुर्वन्संभ्रमंस्व
भारेणफणीश्वरम् ॥ ६ ॥ जवेनजान्हवींतीर्त्वाकल्लोलजलशालिनीम् ॥ जगामविषये
स्वीयेस्वकीयजनशोभिते ॥ ७ ॥ पुष्कलेनयुतोराजासुरथेनसमान्वितः ॥ रथेमणिमये
तिष्ठन्महत्कोदंडधारकः ॥ ८ ॥ हयंतंपुरतःकृत्वारत्नमालाविभूषितम् ॥ श्वेतातपत्रंतस्यै
वमूर्ध्निचामरभूषितम् ॥ ९ ॥ अनेकरथसाहस्रैःपरीतोबलिभिर्नृपैः ॥ उद्यत्कोदंडललितै
र्वीरैर्नादविभूषितैः ॥ १० ॥ क्रमेणनगरींप्राप्यसूर्यवंशविभूषिताम् ॥ अनेकैःकेतुभिःश्रेष्ठै
र्भूषितांदुर्गराजिताम् ॥ ११ ॥ रामःश्रुत्वाहयंप्राप्तंशत्रुघ्नेनसहामुना ॥ पुष्कलेनचवीरेण
ययौहर्षमनेकधा ॥ १२ ॥ कटकंनिर्दिदेशासौचतुरंगंमहाबलः ॥ लक्ष्मणंप्रेषयामासभ्रा
तरंबलिनांवरम् ॥ १३ ॥ लक्ष्मणःसैन्यसहितोगत्वाभ्रातरमागतम् ॥ परिरेभेमुदाक्रांतः

 क्षतशोभितगात्रकम् ॥ १४ ॥ सर्वत्रकुशलंपृष्टोवार्ताचात्रचकारसः ॥ परमंहर्षमापन्नः
 शत्रुघ्नःसंगतोमुदा ॥ १५ ॥ सौमित्रिःस्वरथेस्थित्वाभ्रात्रासहमहामनाः ॥ सैन्येनमहता
वीरोययौस्वनगरींप्रति ॥ १६ ॥ सरयूःपुण्यसलिलापवित्रितजगत्त्रया ॥ रामपादरजःपू
ताशरच्चंद्रसमप्रभा ॥ १७ ॥ हंसकारंडवाकीर्णाचक्रवाकोपशोभिता ॥ विचित्रतरवर्णैश्च
पक्षिभिर्नादिताभृशम् ॥ १८ ॥ मंडपास्तत्रबहुशोरामचंद्रेणकारिताः ॥ ब्राह्मणानांवेदवि
दांपृथक्पाठनिनादकाः ॥ १९ ॥ क्षत्रियास्तत्रबहवोधनुःपाणिसुशोभिताः ॥ ज्याटंकारे
णबहुनानादयंतोमहीतलम् ॥ २० ॥ भुंजंतेब्राह्मणायत्रविचित्रान्नैर्मनोहरैः ॥ परस्परंप्रप
श्यंतोवार्ताचक्रुर्मनोहराम् ॥ २१ ॥ पायसान्नानिशुभ्राणिचंद्रकांतिसमानिच ॥ क्षीरा
ज्यमधुयुक्तानिशर्करामिश्रितानिच ॥ २२ ॥ अपूपास्तत्रबहुलाश्चंद्रबिंबसमाःश्रिया ॥
कर्पूरादिसुगंधेनवासिताःसुमनोहराः ॥ २३ ॥ फेनिकावटकाःस्निग्धाःशतच्छिद्राविरंध्र
काः ॥ शष्कुल्योमंडकामृष्टामधुरान्नसमन्विताः ॥ २४ ॥ भक्तंकुमुदसंकाशंमुद्गदालिवि

मिश्रितम् ॥ सुगंधेनसमायुक्तमत्यंतंप्रीतिदायकम् ॥ २५ ॥ ओदनोदधिनायुक्तोभीम
सेनसमन्वितः ॥ स्वादुपाककरैःसृष्टःपात्रेमुक्तःप्रवेषकैः ॥ २६ ॥ तत्रकेचिद्द्विजाःपात्रे
निक्षिप्तंवीक्ष्यपायसम् ॥ परस्परंतंप्रत्यूचुःकिमिदंदृश्यतेद्भुतम् ॥ २७ ॥ किंचंद्रबिंबंनभ
सःपतितंतमसोभयात् ॥ अमृतंतुभवत्यत्रमृत्युनाशकमद्भुतम् ॥ २८ ॥ तच्छ्रुत्वारोष
ताम्राक्षःप्रोवाचान्योद्विजोत्तमः ॥ नभवत्येवचंद्रस्यबिंबंत्वमृतविप्लुतम् ॥ २९ ॥ एक
मिंदोर्वपुस्त्वेतद्दृश्यतेसदृशंकथम् ॥ ब्राह्मणानांसहस्रस्यपात्रेपात्रेपृथक्पृथक् ॥ ३० ॥ त
तोजानीहिकुमुदंकर्पूरंवाभविष्यति ॥ माजानीहिमृगांकस्यबिंबंशुभ्रश्रियान्वितम् ॥
॥ ३१ ॥ तावदन्योरुषाक्रांतोधुन्वन्स्वंमस्तकंतथा ॥ नजानंतिद्विजामूढाःस्वादुज्ञानावि
चक्षणाः ॥ ३२ ॥ इदंतुक्षौद्रकंदस्यरसेनपरिपाचितम् ॥ जानीहिशतपत्रस्यपुष्पाणिम
धुराणिच ॥ ३३ ॥ एवंपरस्परंविप्राःकंदमूलफलाशिनः ॥ तर्कयंतिमुनेप्रीतारसज्ञानेति
लोलुपाः ॥ ३४ ॥ तावदन्योद्विजःप्राहक्षत्रियाणांवरंजनः ॥ भोक्ष्यंतेतादृशंत्वन्नंमहत्पु

ण्यैरुपस्कृतम् ॥ ३५ ॥ तदातंप्रत्ययाद्विप्रोदात्तस्यफलमीदृशम् ॥ येददत्यग्रजन्मभ्यः
प्राप्नुवंतितदीप्सितम् ॥ ३६ ॥ यैरर्चितोनैवहरिर्नैवेद्यैर्विविधैर्मुहुः ॥ तेषामेतादृशंभोज्यंन
भवेदक्षिगोचरम् ॥ ३७ ॥ यैर्नरैर्नाग्रजन्मानोभोजिताविविधैरसैः ॥ भुंजंतेतेस्वादुरसं
पापिनांचक्षुरुज्झितं ॥ ३८ ॥ एवंविधैरसैर्मृष्टैर्भोजिताद्विजसत्तमाः ॥ मंडपेविपठंतस्ते
शब्दब्रह्मविचक्षणाः ॥ ३९ ॥ नृत्यंत्येकेहसन्त्येकेनदंत्येकेप्रहर्षिताः ॥ उत्सवोबहुरुद्भाति
तत्रशत्रुघ्नआगमत् ॥४०॥ रामःशत्रुघ्नमायांतंपुष्कलेनसमन्वितं ॥ निरीक्ष्यमुदमुद्भूतांर
क्षितुंनाशकत्तदा ॥ ४१ ॥ यावदुत्तिष्ठतेरामोभ्रातरंहयपालकम् ॥ तावद्रामपदेलग्नःशत्रु
घ्नोभ्रातृवत्सलः ॥ ४२ ॥ पादयोःपतितंवीक्ष्यभ्रातरंविनयान्वितम् ॥ परिरेभेदृढंप्रीतःक्ष
तसंशोभितांगकम् ॥ ४३ ॥ अश्रूणिबहुधामुंचन्हर्षाच्छिरासिराघवः ॥ अत्यंतंपरमांप्रा
पमुदंवचनदूरगाम् ॥ ४४ ॥ पुष्कलंस्वीयपदयोर्नम्रंविनयविह्वलम् ॥ सुदृढंभुजयोर्मध्ये ॥१९५॥
विनीयापीडयद्भृशम् ॥ ४५ ॥ हनूमंतंतथावीरंसुग्रीवंचांगदंतथा ॥ लक्ष्मीनिधिजनं

कजंप्रतापाग्र्यंरिपुंजयं॥४६॥ सुबाहुंसुमदंवीरंविमलंनीलरत्नकम् ॥ सत्यवंतंवीरमणिं
सुरथंरामसेवकम् ॥४७॥ अन्यानपिमहाभागान्रघुनाथःस्वयंतदा॥परिरेभेदृढंस्निग्धा
न्पादयोःप्रणतान्नृपान् ॥ ४८ ॥ सुमतिःश्रीरघुपतिंभक्तानुग्रहकारकम् ॥ परिरभ्यदृढंप्री
तःसंमुखेतिष्ठदुन्नतः ॥ ४९ ॥ तदारामोनिजामात्यंवीक्ष्यसान्निध्यमागतम् ॥ उवाचप
रमप्रीत्यामंत्रिणंवदतांवरः॥५०॥ सुमतेमंत्रिणांश्रेष्ठशंसमेवाग्मिनांवर ॥ कएतेभूमिपाः
सर्वेकथमत्रसमागताः ॥ ५१ ॥ कुत्रकुत्रहयःप्राप्तःकेनकेननियंत्रितः ॥ कथंवैमोचितो
भ्रात्रामहाबलसुशालिना ॥ ५२ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इत्युक्तोमंत्रिणांश्रेष्ठःसुमतिःप्रा
हराघवम् ॥ प्रहसन्मेघगंभीरनादेनचसुबुद्धिमान् ॥ ५३ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ सर्व
ज्ञस्यपुरस्तेद्यमयाकथमुदीर्यते॥पृच्छसित्वंलोकरीत्यासर्वंजानासिसर्वदृक्॥५४॥तथा
पितवनिर्देशंशिरस्याधायसर्वदा ॥ ब्रवीमितच्छृणुष्वाद्यसर्वराजशिरोमणे ॥ ५५ ॥ त्व
त्प्रसादादहोस्वामिन्सर्वत्रजगतीतले ॥ परिबभ्रामतेवाहोभालपत्रसुशोभितः ॥ ५६ ॥

नकश्चित्तंनिजग्राहस्वनामबलदर्पितः ॥ स्वंस्वंराज्यंसमर्प्याथप्रणेमुस्तेपदांबुजं ॥५७॥
कोवारावणदैत्येंद्रनिहंतुर्वाजिसत्तमं ॥ गृण्हातिविजयाकांक्षीजरामरणवर्जितः ॥५८॥
अहिच्छत्रांगतस्तावत्तववाजीमनोरमः ॥ तद्राजासुमदःश्रुत्वाहयंप्राप्तंतवप्रभो ॥५९॥
सपुत्रःप्रबलःसर्वसैन्येनबलिनावृतः ॥ सर्वंसमर्पयामासराज्यंनिहतकंटकम् ॥ ६० ॥
योराजाजगतांनेत्रींमातरंजगदंबिकाम् ॥ प्रसाद्यचिरमायुष्यंलेभेराज्यमकंटकं ॥६१॥
सएषत्वांप्रणमतिसुमदःप्रभुसेवितम् ॥ तंगृहाणकृपादृष्ट्याचिराद्दर्शनकांक्षकम् ॥६२॥
ततःसुबाहुभूपस्यनगरेबलपूरिते ॥ दमनस्तस्यवैपुत्रःप्रजग्राहहयोत्तमम् ॥६३॥ तेनसा
कंमहद्युद्धंबभूवदमनेनच ॥ पुष्कलोजयमापेदेसंमूर्छ्यसुभुजात्मजंम् ॥ ६४ ॥ ततःसु
बाहुःसंक्रुद्धोरणेपवनजंबलात् ॥ युयुधेतवपादाब्जसेवकंबलिनांवरम् ॥ ६५ ॥ तस्यपा
दाहतोज्ञानंप्राप्यशापतिरस्कृतम् ॥ तुभ्यंसमर्प्यसकलंवाजिनःपालकोभवत् ॥ ६६ ॥ ॥११६॥
एषत्वांसुभुजोराजाप्रणमत्युन्नतांगकः ॥ कृपादृष्ट्याभिषिंचत्वंसुबाहुंनयकोविदम् ॥

॥६७॥ ततोमुक्तोहयोरेवा-हृदेसनिममज्जह॥तत्रप्राप्तंमोहनास्त्रंशत्रुघ्नेनबलीयसा ॥६८॥
ततोदेवपुरेप्रागाच्छिववासविभूषिते ॥ तत्रत्यंतुविजानासियतस्त्वंतत्रचागतः ॥६९॥
विद्युन्मालीहतोदैत्यःसत्यवान्संगतस्ततः ॥ सुरथेनसमंयुद्धंजानासित्वंमहामते ॥७०॥
ततःकुंडलकान्मुक्तोहयोबभ्रामसर्वतः ॥ नकश्चित्तंनिजग्राहस्ववीर्यबलदर्पितः ॥ ७१ ॥
वाल्मीकेराश्रमेरम्येहयःप्राप्तोमनोरमः ॥ तत्रयत्कुतुकंजातंतच्छृणुष्वनरोत्तमः ॥७२॥
तत्रार्भस्तवसारूप्यंबिभ्रत्षोडशवार्षिकः ॥ जग्राहवीक्ष्यपत्रांकंवाजिनंबलवत्तमः ॥
॥ ७३ ॥ तत्रकालजितायुद्धंमहज्जातंनरोत्तम ॥ निहतस्तेनवीरेणाशितधारेणहेतिना ॥
॥ ७४ ॥ अनेकेनिहताःसंख्येपुष्कलाद्यामहाबलाः ॥ मूर्च्छितंचापिशत्रुघ्नंचक्रेवीरशि
रोमणिः ॥ ७५ ॥ तदाराजामहद्दुःखंविचार्यहृदिसंयुगे ॥ कोपेनमूर्च्छितंचक्रेवीरोहिब
लिनांवरः॥७६॥ सयावन्मूर्च्छितोराज्ञातावदन्यःसमागतः॥तेनैतेनचसंजीव्यनाशितं
कटकंतव ॥ ७७ ॥ सर्वेषांमूर्च्छितानांतुशस्त्राण्याभरणानिच ॥ गृहीत्वावानरौबद्धौज

ग्मतुःस्वाश्रमंप्रति ॥ ७८ ॥ कृपांकृत्वापुनस्तेनदत्तोश्वोयज्ञियोमहान् ॥ जीवनंप्रापितं
सर्वंकटकंनष्टजीवितम् ॥ ७९ ॥ वयंगृहीत्वातंवाहंप्राप्तास्तवसमीपतः ॥ एतदेवमयाज्ञा
तंतदुक्तंतेपुरोवचः ॥ ८० ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरा
माश्वमेधेसुमतिनिवेदनंनामपंचषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६५ ॥ ॥❀॥ ॥❀॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ कथितौवैसुमतिनावाल्मीकिराश्रमेशिशू ॥ पुत्रौस्वीयाविविज्ञात्वा
वाल्मीकिंप्रतिसंजगौ ॥ १ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ कौशिशूममसारूप्यधारकौबलि
नांवरौ ॥ किमर्थंतिष्ठतस्तत्रधनुर्विद्याविशारदौ ॥ २ ॥ अमात्यकथितौश्रुत्वाविस्मयोम
मजायते ॥ यौशत्रुघ्नंहनूमंतंलीलयांगबबंधतुः ॥ ३ ॥ तस्माच्छंसमुनेसर्वंबालयोश्चवि
चेष्टितम् ॥ यथामेपरमाप्रीतिर्भवत्येवमभीप्सिता ॥ ४ ॥ इतितत्कथितंश्रुत्वाराजराज
स्यधीमतः ॥ उवाचपरमंवाक्यंस्पष्टाक्षरसमन्वितम् ॥ ५ ॥ ॥ वाल्मीकिरुवाच ॥ ॥
तवांतर्यामिणोनॄणांकथंज्ञानंचनोभवेत्॥ तथापिकथयाम्यत्रतवसंतोषहेतवे ॥ ६ ॥ रा

जन्यौबालकौमत्यमाश्रमेबलिनांवरौ ॥ त्वत्सारूप्यधरौस्वांगमनोहरवपुर्धरौ ॥ ७ ॥
त्वयायदावनेत्यक्ताजानकीवैनिरागसी ॥ अंतर्वत्नीवनेघोरेविलपंतीमुहुर्मुहुः ॥ ८ ॥ कु
ररीमिवदुःखार्तांवीक्ष्याहंतववल्लभाम् ॥ जनकस्यसुतांपुण्यामाश्रमेत्वनयंतदा ॥ ९ ॥
तस्याःपर्णकुटीरम्यारचितामुनिपुत्रकैः ॥ तस्यामभूतांपुत्रौद्वौभासयंतौदिशोदश ॥ १० ॥
तयोरकरवंनामकुशोलवइतिस्फुटम् ॥ ववृधातेनिशंतत्रशुक्लपक्षेयथाशशी ॥ ११ ॥
कालेनोपनयाद्यानिसर्वाणिकृतवानहं ॥ वेदान्सांगानहंसर्वान्ग्राहयामासभूपते ॥ १२ ॥
सर्वाणिसरहस्यानिशृणुष्वमुखतोमम ॥ आयुर्वेदंधनुर्विद्यांशस्त्रविद्यांतथैवच ॥ १३ ॥ वि
द्यांजालंधरींचाथसंगीतकुशलौकृतौ ॥ गंगाकूलेगायमानौलताकुंजवनेषुच ॥ १४ ॥
चंचलौचलचित्तौतौसर्वविद्याविशारदौ ॥ तदाहमतिसंतोषंप्राप्तश्चाहंरघूत्तम ॥ दत्वास
र्वाणिचास्त्राणिमस्तकेनिहितःकरः ॥ १५ ॥ अतीवगानकुशलौदृष्ट्वालोकाविसिस्मिरे ॥
षड्जमध्यमगांधारस्वरभेदविशारदौ ॥ १६ ॥ तथाविधौविलोक्याहंगापयामिमनोहर

म् ॥ भविष्यज्ञानयोगाच्चकृतंरामायणंशुभम् ॥ १७ ॥ मृदंगपणवाद्यादियंत्रवीणाविशा
रदौ ॥ वनेवनेचगायंतौमृगपक्षिविमोहकौ ॥ १८ ॥ अद्भुतंगीतमाधुर्यंतवरामकुमार
योः ॥ श्रोतुंतौवरुणोबालावानिनायविभावरीम् ॥ १९ ॥ मनोहरवयोरूपौगानविद्या
ब्धिपारगौ ॥ कुमारौजगदुस्तत्रलोकेशाद्देशतःकलं ॥ २० ॥ परमंमधुरंरम्यंपवित्रंचरि
तंतव ॥ शुश्राववरुणःसार्धंकुटुंबेनचगायकैः ॥ २१ ॥ शृण्वन्नैवागतस्तृप्तिंमित्रेणवरुणः
सह ॥ सुधातोपिपरंस्वादुचरितंरघुनंदन ॥ २२ ॥ गानानंदमहालोभहृतप्राणेंद्रियक्रियः ॥
प्रत्यागंतुंदिदेशासौकुमारौनहितावकौ ॥ २३ ॥ रमणीयमहाभोगैर्लोभितावपिबालकौ ॥
चालितौनगुरोश्चात्ममातुःपादांबुजस्मृतेः ॥ २४ ॥ अहंचापिगतःपश्चाद्वरुणालयमुत्तमं ॥
वरुणःप्रेमसहितःपूजांचक्रेममप्रभो ॥ २५ ॥ पृच्छतेजन्मकर्मादिसर्वज्ञायापिबालयोः ॥
वरुणायाब्रुवंसर्वंजन्मविद्याद्युपागमम् ॥ २६ ॥ श्रुत्वासीतासुतौदेवःसच्चक्रेंबरभूषणैः ॥ ॥११८॥
देवदत्तामितिग्राह्यामितिमद्वाक्यगौरवात् ॥ २७ ॥ आहृतंराजपुत्राभ्यांयद्दत्तंवरुणेनतत् ॥

प्रसन्नेनतयोर्वाद्यगानविद्यावयोगुणैः ॥ ततोमामब्रवीत्सीतामुद्दिश्यवरुणःकृती ॥२८॥
सीतापतिव्रताधुर्यारूपशीलवयोन्विता ॥ वीरपुत्रामहाभागात्यागंनार्हतिकर्हिंचित् ॥
॥ २९ ॥ महतीहानिरेतस्यास्त्यागेहिरघुनंदन ॥ सिद्धीनांपरमासिद्धिरेषातेह्यनपायिनी
॥ ३०॥ पामरैर्महिमानास्याज्ञायतेयद्विदूषितैः ॥ काहानिस्तावतारामपुण्यश्रवणकीर्त
न ॥ ३१॥ अस्मत्साक्षिकमेतस्याःपावनंचरितंसदा ॥ सद्यस्तेसिद्धिमायांतियेसीतापद
चिंतकाः ॥३२॥ यस्याःसंकल्पमात्रेणजन्मस्थितिलयादिकाः ॥ भवंतिजगतांनित्यं
व्यापाराऐश्वराअमी ॥ ३३॥ सीतामृत्युःसुधाचेयंतपत्येषाचवर्षति ॥ स्वर्गमोक्षस्तपो
योगोदानंचतवजानकी ॥ ३४ ॥ ब्रह्माणंशिवमन्यांश्चलोकपालान्मदादिकान् ॥ करो
त्येषाकरोत्येवनान्यासीतातवप्रिया ॥ ३५ ॥ त्वंपितासर्वलोकानांसीताचजननीत्य
तः ॥ कुदृष्टिरस्तुक्षेमयोग्यानतवकर्हिंचित् ॥ ३६ ॥ वेत्तिसीतांसदाशुद्धांसर्वज्ञोभगवा
न्स्वयम् ॥ भवानपिसुतांभूमेःप्राणादपिगरीयसीम् ॥ ३७ ॥ आदृतव्यात्वयातस्मात्प्रि

याशुद्धेतिजानकी ॥ नचशापपराभूतिःसीतायांत्वयिवाविभो ॥ ३८ ॥ इमानिममवा
क्यानिवाच्यानिजगतांपतिम् ॥ रामंप्रतित्वयासाक्षाद्वाल्मीकेमुनिसत्तम ॥ ३९ ॥ इत्यु
क्तोवरुणेनाहंसीतासंग्रहकारणात् ॥ एवमेवहिसर्वैश्चलोकपालैरपिप्रभो ॥ ४० ॥ श्रुतंरा
मायणोद्गानंपुत्राभ्यांतिसुरासुरैः ॥ गंधर्वैरपिसर्वैश्चकौतुकाविष्टमानसैः ॥ ४१ ॥ प्रसन्नाए
वसर्वेपिप्रशशंसुःसुतौचते ॥ त्रैलोक्यंमोहितंताभ्यांरूपगानवयोगुणैः ॥ ४२ ॥ दत्तंयल्लो
कपालैस्तुसुताभ्यांस्वीकृतंहितत् ॥ ऋषिभिश्चवराआभ्यामन्येभ्यःकीर्तिरेवच ॥ ४३ ॥
एकरामंजगत्सर्वंपूर्वंमुनिविलोकितम् ॥ त्रिराममधुनाजातंसुताभ्यांतेखिलेक्षितं ॥ ४४ ॥
एककामपरामूर्तिर्लोकेपूर्वमवेक्षिता ॥ कामैश्चतुर्भिरद्यायंजायतेचयतस्ततः ॥ ४५ ॥ सर्व
नान्यत्रराजेंद्ररामपुत्रौकुशीलवौ ॥ गीयतेअत्रसंकोचःकिंकृतोविदुषित्वयि ॥ ४६ ॥
कृतेषुतवसर्वेषुश्रूयतेमहतीस्तुतिः ॥ त्यागादन्यत्रसीतायाःपुण्यश्लोकशिरोमणे ॥ ४७ ॥
त्वयात्रैलोक्यनाथेनगार्हस्थ्यमनुकुर्वता ॥ अंगीकार्यौसुतौरामविद्याशीलगुणान्वितौ

॥ ४८॥ नतौस्वांमातरंहित्वास्थास्यतोभवदंतिके ॥ जनन्यासहितौतस्मादाकार्यौभव
तासुतौ ॥ ४९ ॥ दत्तएवतयेदानींसेनासंजीवनात्पुनः ॥ प्रत्ययःसर्वलोकानांपावनःप
ततामपि ॥ ५०॥ नाज्ञातंतेनचास्माकंनामरणांचमानद ॥ शुद्धौतस्यास्तुलोकानांय
न्नष्टंतदिहध्रुवम्॥५१॥ ॥शेषउ० ॥ इतिवाल्मीकिनारामःसर्वज्ञोप्यवबोधितः॥स्तुत्वा
नत्वाचवाल्मीकिंप्रत्युवाचसलक्ष्मणं॥५२॥गच्छताताधुनासीतामानेतुंधर्मचारिणीं॥
सपुत्रांरथमास्थायसुमंत्रसहितःसखे ॥ ५३ ॥ श्रावयित्वाममेमानिमुनेश्ववचनान्यपि
संबोध्यचपुरीमेतांसीतांप्रत्यानयाशुताम् ॥ ५४॥ लक्ष्मणउ०॥ ॥ यास्यामितवसंदेशा
त्सर्वेषांनःप्रभोर्विभो॥ देव्यायास्यतिचेद्देवयात्रामेसफलाततः ॥ ५५ ॥ मयिसामाभ्य
सूयैवपूर्वदोषवशात्सती ॥ अनागतायांतस्यांतुक्षमस्वागंतुकंमम ॥ ५६ ॥ इत्युक्त्वा
लक्ष्मणोरामंरथेस्थित्वानृपाज्ञया ॥ सुमित्रमुनिशिष्याभ्यांयुतोगाद्भूमिजाश्रमं॥५७॥
कथंप्रसादनीयास्यात्सीताभगवतीमया ॥ पूर्वदोषंविजानंतीरामाधीनस्यमेसदा॥५८

एवंसंचिंतयन्नंतर्हर्षसंकोचमध्यगः ॥ लक्ष्मणःप्राप्यसीतायाआश्रमंश्रमनाशनम् ॥
॥ ५९ ॥ रथात्सोथावरुह्याराददश्रुरुद्धविलोचनः ॥ आर्येपूज्येभगवतिशुभेइतिवदन्मुहुः
॥ ६० ॥ पपातपादयोस्तस्यावेपमानाखिलांगकः ॥ उत्थापितस्तयादेव्याप्रीतिविव्हल
यासच ॥ ६१ ॥ किमर्थमागतःसौम्यवनंमुनिजनप्रियम् ॥ आस्तेसकुशलीदेवःकौस
ल्याशुक्तिमौक्तिकः ॥६२ ॥ अशेषोमयिकश्चित्सकीर्त्याकिंवलयावृतः ॥ कीर्त्यतेसर्वलो
केश्वकल्याणगुणसागरः ॥ ६३ ॥ अंकीर्तिभीतिमापन्नस्त्यक्तुंमांत्वांनियुक्तवान् ॥यदि
ततश्चलोकेषुकीर्तिस्तस्यामलाभवत् ॥ ६४ ॥ मृत्वापिपतिसत्कीर्तिंकुर्वंत्यामेहिसुस्थि
रा ॥ मतिसामीप्यमेवाशुभूयादेवहिदेवर ॥ ६५ ॥ त्यक्तयापिमयातेननासौत्यक्तोमना
गपि ॥ फलंहिसाधनायत्तंहेतुःफलवशोनतु ॥६६ ॥ कौसल्याशल्यशून्यासौकृपापूर्णा
सदामयि ॥ आस्तेकुशलिनीयस्याःपुत्रस्त्रैलोक्यपालकः ॥ ६७॥ सर्वेकुशलिनःसंतिभ
रताद्याश्चबांधवाः॥ सुमित्राचमहाभागायस्याःप्राणादहंप्रिया॥६८॥मद्वृत्तिंकित्वमपित्य

क्तः सर्वलोकेषु कीर्त्यते ॥ राज्ञः किंदुस्त्यजं तस्य यस्यात्मापि यस्य न प्रियः ॥ ६९ ॥ इत्येवं ब
हुधा पृष्टस्तया रामानुजः सताम् ॥ उवाच कुशली देवः कुशलं त्वयि पृच्छति ॥७०॥ कौस
ल्या च सुमित्रा च याश्चान्या राजयोषितः ॥ पप्रच्छुः कुशलं देवि प्रीत्या त्वामाशिषा सह ॥
॥ ७१ ॥ कुशलप्रश्नपूर्वं हि तव पादाभिवंदनम् ॥ निवेदयामि शत्रुघ्न भरताभ्यां कृतं शुभे ॥
॥ ७२ ॥ गुरुभिर्गुरुपत्नीभिः सर्वाभिरपि ते शुभे ॥ दत्ताशीः कुशलप्रश्नः कृतश्च त्वयि जान
कि ॥ ७३ ॥ आकारयति देवस्त्वां निर्व्यलीकेन चात्मवान् ॥ अलभ्यान्यरतिस्त्वत्तोन्य
त्र सर्वत्र भामिनि ॥ ७४ ॥ शून्या एव दिशः सर्वास्त्वां विना जनकात्मजे ॥ पश्यन्रोदिति नि
थोनो रोदयन्नितरानपि ॥ ७५ ॥ यत्र देवि स्थितासि त्वं नित्यं स्मरति राघवः ॥ अशून्यं तु त
मेवासौ मन्यमानो विदेहजे ॥७६॥ धन्योयमाश्रमो जातो वाल्मीकेर्यत्र जानकी ॥ कालं
क्षपति वार्ताभिर्मदीयाभिर्वदन्निति ॥ ७७ ॥ उक्तवान्यद्वदन्किंचित्स्वामी न स्त्वयि तच्छृ
णु ॥ व्यक्तीभवति वक्तुर्यद्धृद्गतं तदसंशयम् ॥ ७८ ॥ लोका वदंति मामेव सर्वेषामीश्वरेश्व

रम् ॥ अहंत्वदृष्टमेवैषांस्वतंत्रंकारणंब्रुवे ॥७९॥ अदृष्टमेवकार्येषुसर्वशोप्यनुगच्छति ॥
ईशनीयाःकुतोनैतदन्वीयुःसुखदुःखयोः ॥८०॥ धनुर्भंगेमतिभ्रंशेकैकय्यामरणेपितुः ॥
अरण्यगमनेतत्रहरणेतववारिधेः ॥८१॥ तरणेरक्षसांभर्तुर्मारणेपिरणेरणे ॥ सहायीभव
नेमत्यमृक्षवानररक्षसाम् ॥ ८२॥ लाभेतवप्रतिज्ञायाःसत्यत्वेचसतीमणे ॥ पुनःस्वबंधु
संबंधेराज्यप्राप्तौचभामिनि ॥ ८३ ॥ पुनःप्रियावियोगेचकारणंयदवारणम् ॥ प्रसीदति
तदेवाद्यसंयोगेपुनरावयोः ॥ ८४ ॥ वेदोन्यथाकृतोयेनलोकोत्पत्तिलयौयतः ॥ लोका
ननुगतस्तस्मात्कारणंप्रथमंत्वहम् ॥ ८५ ॥ अदृष्टमनुवर्तंतेलोकाःसंप्रतिबोधकाः ॥ भो
गेनजीर्यतेदृष्टंतत्तन्दुक्तंत्वयावने ॥ ८६ ॥ स्नेहोकारणकःसीतेवर्धमानोममत्वयि ॥ लो
कादृष्टेतिरस्कृत्यत्वामाव्हयत आदरात् ॥८७॥ शङ्कितेनापिदोषेणस्नेहनैर्मल्यमज्जनम् ॥
भवतीतिसवैशुद्धआस्वाद्योविबुधैःसदा॥८८॥स्नेहशुद्धिरियंभद्रेकृतामेत्वयिनान्यथा॥ ॥२०१॥
मंतव्यंरक्षितोप्येषलोकःशिष्टानुवर्तिना ॥८९॥ आवयोर्निंदयादेविसर्वावस्थासुशुद्धये

लोकोनश्येद्धिसंमूढश्चरितैर्महतामयं ॥ १० ॥ आवयोरुज्ज्वलाकीर्तिरावयोरुज्ज्वलोरसः
आवयोरुज्ज्वलौवंशावावयोरुज्ज्वलाःक्रियाः ॥ ११ ॥ भवेयुरावयोःकीर्तिगायका
उज्ज्वलाभुवि ॥ आवयोर्भक्तिमंतोयेतेयांत्यंतंभवांबुधेः ॥ १२ ॥ इत्युक्ताभवतीतेनप्री
यमाणेनतेगुणैः ॥ पत्युःपादांबुजेद्रष्टुंकरोतुसदयंमनः ॥ १३ ॥ वासांसिरमणीयानिभूषणा
निमहांतिच ॥ अंगरागस्तथागंधामनोज्ञास्त्वयियोजिताः ॥ १४ ॥ रथोदास्यश्चरामेण
प्रेषिताउत्सवायते ॥ छत्रंचचामरेशुभ्रेगजाअश्वाश्चशोभने ॥ १५ ॥ स्तूयमानाद्विजश्रे
ष्ठैःसूतमागधबंदिभिः ॥ वंद्यमानापुरस्त्रीभिःसेव्यमानाचयोद्धृभिः ॥ १६ ॥ पुष्पैःसंछा
द्यमानाचदेवीदेवांगनादिभिः ॥ धनानिदद्तीतेभ्योद्विजातिभ्योयथेप्सितम् ॥ १७ ॥
गजारूढौकुमारौचपुरस्कृत्यजनेश्वरि ॥ मयानुगम्यमानाचगच्छायोध्यांनिजांपुरीम्
॥ १८ ॥ त्वयितत्रगतायांतुसंगतायांप्रियेणते ॥ सर्वासांराजनारीणामागतानांचसर्व
शः ॥ १९ ॥ सर्वासामृषिपत्नीनांकौसलानांतथैवच ॥ मंगलैर्वाद्यगीताद्यैर्भवत्वद्यमहो

 त्सवः ॥१००॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिविज्ञापनांदेवीश्रुत्वासीतातमाहसा ॥ नाहंकीर्ति
 करीराज्ञोह्यपकीर्तिःस्वयंत्वहम् ॥१०१॥ किंमयातस्यसाध्यंस्याद्धर्मकामार्थशून्यया ॥
सत्यैवंभवतांभूपेकोविश्वासोनिरंकुशे ॥१०२॥ प्रत्यक्षावापरोक्षावाभर्तुर्दोषामनःस्थि
ताः ॥ नवाच्याजातुमादृश्याकल्याणकुलजातया ॥१०३॥ पाणिग्रहणकालेमेयद्रूपोहृ
दयेस्थितः ॥ तद्रूपोहृदयान्नासौकदाचिदपसर्पति ॥१०४॥ लक्ष्मणेमौकुमारौमेतत्तेजोंश
समुद्भवौ ॥ वंशांकुरौमहाशूरौधनुर्विद्याविशारदौ ॥५॥ नीत्वापितुःसमीपंतुलालनीयौ
प्रयत्नतः ॥ तपसाराधयिष्यामिरामंकाममिहस्थिता ॥६॥ वाच्यंत्वयामहाभागपूज्य
पादाभिवंदनम् ॥ सर्वेभ्यःकुशलंचापिगत्वेतोमदुपेक्षया ॥७॥ पुत्रौसमादिशत्सीताग
च्छतंपितुरंतिकम् ॥ शुश्रूषणीयएवासौभवद्भ्यांस्वपदप्रदः ॥८॥ आज्ञप्तावप्यनिच्छंतौ
तौकुमारौकुशीलवौ ॥ वाल्मीकिवचनात्तत्रजग्मतुश्चसलक्ष्मणौ ॥९॥ वाल्मीकेरेवपा
दाब्जसमीपंतत्सुतौगतौ ॥ लक्ष्मणोपिववंदेतंगत्वाबालकसंयुतः ॥११०॥ वाल्मीकिर्ल

क्ष्मणस्तौतुकुमारौमिलिताअमी ॥ सभायांसंस्थितंरामंज्ञात्वातेजग्मुरुत्सुकाः ॥ ११ ॥
लक्ष्मणःप्रणिपत्याथसीतावाक्यादिसर्वशः ॥ कथयामासरामायहर्षशोकयुतःसुधीः ॥
॥ १२ ॥ सीतासंदेशवाक्येभ्योरामोमूर्च्छांसमन्वभूत् ॥ संज्ञामवाप्यचोवाचलक्ष्मणंनय
कोविदम् ॥ १३ ॥ गच्छमित्रपुनस्तत्रयत्नेनमहताचतां ॥ शीघ्रमानयभद्रंतेमद्वाक्यानिनि
वेद्यच ॥ १४ ॥ अरण्येकिंतपस्यंत्यागतिरन्याविचिंतिता ॥ श्रुताद्दष्टाथवामत्तोयन्नाग
च्छसिजानकि ॥ १५ ॥ त्वदिच्छयात्वमेवेतोगतारण्यंमुनिप्रियम् ॥ पूजितामुनिपत्न्य
स्ताद्दष्टामुनिगणास्त्वया ॥ १६ ॥ पूर्णोमनोरथस्तेद्यकिन्नागच्छसिभामिनि ॥ नदोषं
मयिपश्येस्त्वंस्वात्मेच्छयाविलोकनात् ॥ १७ ॥ गत्वागत्वाथवामोरुपतिरेवगतिःस्त्रि
यः ॥ निर्गुणोपिगुणांभोधिःकिंपुनर्मनसेप्सितः ॥ १८ ॥ यायाक्रियाकुलस्त्रीणांसासाप
त्युःप्रतुष्टये ॥ पूर्वमेवप्रतुष्टोहमिदानींसुतरांत्वयि ॥ १९ ॥ यागोजपस्तपोदानंव्रतंतीर्थं
दयादिकम् ॥ देवाश्चमयिसंतुष्टेतुष्टमेतदसंशयम् ॥ १२० ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिसंदेश

रा. मे. ॥२०३॥ माादायसीतांप्रतिजगत्पतेः ॥ आहलक्ष्मणआत्मेशमानतःप्रणयाद्गुरो ॥ २१ ॥ सीता अ० ६६
नयनमुद्दिश्यप्रसन्नस्त्वंयदूचिवान् ॥ कथयिष्यामितद्वाक्यंविनयेनसमन्वितम् ॥ २२॥
इत्युक्त्वापादयोर्नत्वारघुनाथस्यलक्ष्मणः ॥ जगामत्वरितःसीतांरथेतिष्ठन्महाजवे ॥
॥ २३ ॥ वाल्मीकिःश्रीयुतौवीक्ष्यराजपुत्रौमहौजसौ ॥ उवाचस्मितमाधायमुखंकृत्वा
मनोहरम् ॥ २४ ॥ युवांप्रगायतांपुत्रौरामचारित्रमद्भुतम् ॥ वीणांप्रवादयंतौचकलगा
नेनशोभितम् ॥ २५ ॥ इत्युक्तौतौसुतौरामचारित्रंबहुपुण्यदम् ॥ अगायतांमहाभागौसु
वाक्यपदचित्रितम् ॥ २६ ॥ यस्मिन्धर्मविधिःसाक्षात्पातिव्रत्यंतुयत्स्थितम् ॥ भ्रातृस्ने
होमहान्यत्रगुरुभक्तिस्तथैवच ॥ २७॥ स्वामिसेवकयोर्यत्रनीतिर्मूर्तिमतीकिल ॥ अध
र्मकरशास्तिर्वैयत्रसाक्षाद्रघूद्वहात्॥२८॥ तद्गानेनजगद्व्याप्तंदिविदेवाअपिस्थिताः॥ कि
न्नराअमियद्गानंश्रुत्वामूर्च्छामिताःक्षणात् ॥ २९ ॥ वीणायारणितंश्रुत्वातालमानेनशो ॥२०३॥
भितं ॥ निखिलापरिषत्तत्रशालभंजीवचित्रिता ॥ १३० ॥ हर्षादश्रूणिमुंचंतोरामाद्याभू

मिपास्तथा॥ तद्गानपंचमालापमोहिताश्चित्रितोपमाः॥३१॥तत्ररामःसुतौदृष्ट्वामहागान
विमोहकौ ॥ अदात्ताभ्यांसुवर्णस्यलक्षंलक्षंपृथक्पृथक् ॥३२॥ तदादानपरंदृष्ट्वावाल्मी
किंमुनिसत्तमं॥ अब्रूतांप्रहसंतौतौकिंचिद्वक्रभ्रुवौततः ॥३३॥ मुनेमहानयोनेनक्रियते
भूमिपेनवै ॥ यदावाभ्यांसुवर्णानिदातुमिच्छातिलोभयन् ॥ ३४ ॥ प्रतिग्रहोब्राह्मणा
नांशस्यतेनेतरेषुवै ॥ प्रतिग्रहपरोराजानरकायैवकल्पते ॥ ३५॥ आवयोःकृपयामुक्तं
राज्यंभुंक्तेमहीपतिः॥ कथंदातुंसुवर्णानिवांच्छातिश्रेयसांचितः॥३६॥ इत्युक्तवंतौतौदृ
ष्ट्वावाल्मीकिःकृपयायुतः॥ अशंसद्युष्मत्पितरंजानीथानीतिवित्तमौ॥३७॥ इतिश्रुत्वा
मुनेर्वाक्यंबालकौनृपपादयोः ॥ लग्नौविनयसंयुक्तौमातृभक्त्यातिनिर्मलौ॥३८॥रामो
बालौदृढेस्वांगेपरिरभ्यमुदान्वितः॥ मेनेस्त्रियस्तदाधर्मौमूर्तिमंतावुपस्थितौ ॥३९॥ स
भापिरामसुतयोर्वीक्ष्यवक्त्रेमनोरमे ॥ जानकीपतिभक्तित्वंसत्यंमेनेमुनीश्वर॥ १४० ॥
इतिशेषमुखप्रोक्तंश्रुत्वावात्स्यायनोब्रवीत् ॥ रामायणंश्रोतुमनाःसर्वधर्मसमान्वितम् ॥

॥ ४१ ॥ ॥ वात्स्यायनउवाच ॥ ॥ कस्मिन्कालेकृतंस्वामिन्रामायणमिदंमहत् ॥ क
स्माच्चकारकिंतत्रवर्णनंतद्वदस्वमे ॥ ४२ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ एकदागतवान्विप्रोवा
ल्मीकिर्विपिनंमहत् ॥ यत्रतालास्तमालाश्चकिंशुकायत्रपुष्पिताः ॥ ४३ ॥ केतकीयत्रर
जसाकुर्वंतिसौरभंवनं॥शशिप्रभेवमहतीदृश्यतेशुभ्रवर्णभृत्॥चंपकोबकुलश्चापिकोवि
दारःकुरंटकः ॥ ४४ ॥ अनेकेपुष्पितायत्रपादपाःशोभनेवने ॥ कोकिलानांविरावेणषट्
पदानांचशब्दितैः ॥ ४५ ॥ संघुष्टंसर्वतोरम्यंमनोहरवयोन्वितम् ॥ तत्रक्रौंचयुगंरम्यंका
मबाणप्रपीडितम् ॥ ४६ ॥ परस्परंप्रहर्षितं रेमेस्निग्धतयास्थितम्॥तदाव्याधःसमागत्य
तयोरेकंमनोहरम् ॥ ४७ ॥ अवधीन्निर्दयःकश्चिन्मांसास्वादनलोलुपः ॥ तदाक्रौंचीव्या
धहतंस्वपतिंवीक्ष्यदुःखिता ॥४८॥ विललापभृशंदुःखान्मुंचंतीरावमुच्चकैः ॥ तदामुनिः
प्रकुपितोनिषादंक्रौंचघातकम् ॥ ४९ ॥ शशापवार्युपस्पृश्यसरितःपावनंशुभम् ॥ मा ॥२०४॥
निषादप्रतिष्ठांत्वमगमःशाश्वतीःसमाः॥ १५० ॥ यत्क्रौंचपक्षिणोरेकमवधीःकाममोहि

तम् ॥ तदाप्रबंधंश्लोकस्यजातंमत्वाह्यनुद्विजाः ॥५१॥ ऊचुर्मुनिंप्रहृष्टास्तेशंसंतःसाधु
साध्विति ॥ स्वामिन्शापोदितेवाक्येभारतीश्लोकमातनोत् ॥ ५२ ॥ अत्यंतंमोहनोजा
तःश्लोकोयंमुनिसत्तम ॥ तदामुनिःप्रहृष्टात्माबभूववाडवर्षभ ॥ तस्मिन्कालेसमागत्य
ब्रह्मापुत्रैःसमन्वितः ॥ ५३ ॥ वचोजगादवाल्मीकिंधन्योसित्वंमुनीश्वर ॥ भारतीत्वन्मु
खेस्थित्वाश्लोकत्वंसमपद्यत ॥ ५४ ॥ तस्माद्रामायणंरम्यंकुरुष्वमधुराक्षरम् ॥ येनते
विमलाकीर्तिराकल्पांतंभविष्यति ॥ ५५ ॥ धन्यासैवमुखेवाणीरामनाम्नासमन्विता ॥
अन्याकामकथानॄणांजनयत्येवपातकम् ॥ ५६ ॥ तस्मात्कुरुष्वरामस्यचरितंलोकवि
श्रुतम् ॥ येनस्यात्पापिनांपापहानिरेवपदेपदे ॥ ५७ ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेब्रह्मासर्वैर्देवैः
समन्वितः ॥ ततःसंचिंतयामासकथंरामायणंभवेत् ॥ ५८ ॥ तदाध्यानपरोजातोनदी
तीरेमनोरमे ॥ तस्यचेतस्यथोरामःप्रादुर्भूतोमनोहरः ॥५९॥ नीलोत्पलदलश्यामंरामंरा
जीवलोचनम् ॥ निरीक्ष्यतस्यचरितंभूतंभव्यंभवत्तथा ॥ ६० ॥ तदात्यंतंमुदंप्राप्तोरामभा

यणमथासृजत् ॥ मनोरमपदैर्युक्तंवृत्तैर्बहुविधैरपि ॥ ६१ ॥ षट्कांडानिसुरम्याणियत्र
रामायणेऽनघ ॥ बालमारण्यकंचान्यत्किष्किंधासुंदरंतथा ॥ ६२॥ युद्धमुत्तरमन्यच्चष
डेतानिमहामते ॥ शृणुयाद्योनरःपुण्यात्सर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ६३ ॥ तत्रबालेतुसंतुष्टःपु
त्रेष्ट्याचतुरःसुतान् ॥ प्रापपंक्तिरथःसाक्षाद्धरिंब्रह्मसनातनम् ॥ ६४ ॥ सकौशिकमखंग
त्वासीतामुद्वाह्यभार्गवम् ॥ आगत्यपुरमुत्कृष्टोयौवराज्यप्रकल्पनं ॥६५॥ मातृवाक्या
द्वनंप्रागाद्गंगामुत्तीर्यपर्वतम् ॥ चित्रकूटंमहिलयालक्ष्मणेनसमन्वितः ॥६६॥ भरतस्तंव
नेश्रुत्वाजगामभ्रातरंनयी॥ तमप्राप्यस्वयंनंदिग्रामेवासमचीकरत्॥६७॥बालमेतच्छृ
णुष्वान्यदारण्यकसमुद्भवम् ॥ मुनीनामाश्रमेवासस्तत्रतत्रोपवर्णनम् ॥ ६८ ॥ नासा
च्छेदःशूर्पणख्याःखरदूषणनाशनम् ॥ मायामारीचहननंदैत्याद्रामापहारणं ॥६९॥ वने
विरहिणाभ्रांतंमनुष्यचरितंभृतम् ॥ कबंधप्रेक्षणंतत्रपम्पायांगमनंतथा ॥१७०॥ हनूम
तासंगमनमित्येतद्वनसंज्ञितम् ॥ अपरंचशृणुमुनेसंक्षिप्यकथयाम्यहम् ॥ १७१ ॥ स

सतालप्रभेदश्चवालेर्मारणमद्भुतम् ॥ सुग्रीवेराज्यदानंचनगवर्णनमित्युत ॥७२॥ लक्ष्म
णात्कर्मसंदेशःसुग्रीवस्यविवासनम् ॥ तथासैन्यसमुद्देशःसीतान्वेषणमप्युत ॥ ७३ ॥
संपातिप्रेक्षणंतत्रवारिधेर्लंघनंतथा ॥ परतीरेकपिप्राप्तिःकैष्किंधकांडमद्भुतम् ॥ ७४ ॥
सुंदरंशृणुकांडंवैयत्ररामकथाद्भुता ॥ प्रतिगेहेपरिभ्रांतिःकपेश्चित्रस्यदर्शनम् ॥ ७५ ॥ सी
तासंदर्शनंतत्रजानक्याभाषणंतथा ॥ वनभंगःप्रकुपितैर्बंधनंवानरस्यच ॥ ७६ ॥ ततो
लंकाप्रज्ज्वलनंवानरैःसंगतिस्ततः ॥ रामाभिज्ञानदानंचसैन्यप्रस्थानमेवच ॥ ७७ ॥
समुद्रेसेतुकरणंशुकसारणसंगतिः ॥ इतिसुंदरमाख्यातंयुद्धेसीतासमागमः ॥७८॥ उत्त
रेऋषिसंवादोयज्ञप्रारंभएवच ॥ तत्रानेकारामकथाःशृण्वतांपापनाशकाः ॥ ७९ ॥ इति
षट्कांडमाख्यातंब्रह्महत्यापनोदनं ॥ संक्षेपतोमयातुभ्यमाख्यातंसुमनोहरम् ॥१८०॥
चतुर्विंशतिसाहस्रंषट्कांडंपरिचिह्नितम् ॥ तद्वैरामायणंप्रोक्तंमहापातकनाशनं ॥ ८१ ॥
तच्छ्रुत्वाराघवःप्रीतःपुत्रावाघ्रायचासने ॥ दृढंतौपरिरभ्याथसीतांसस्मारवल्लभां ॥८२॥

॥ इतिश्रीप०पाताल०शेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेषट्षष्टितमोऽध्यायः ॥ ६६ ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ अथसौमित्रिरागत्यजानकींनतवान्मुहुः ॥ प्रेमगद्गदयाशंसन्रामचं
द्रप्रणोदितम् ॥ १ ॥ सीतासमागतंदृष्ट्वालक्ष्मणंविनयान्वितम् ॥ तन्मुखाद्रामसंदेशंश्रुत्वो
वाचविलज्जिता ॥ २ ॥ सौमित्रेकथमागच्छेरामत्यक्तामहावने ॥ तिष्ठामिरामंस्मरन्तीवा
ल्मीकेराश्रमेत्वहम् ॥ ३ ॥ तस्यामुखोदितंवाक्यंश्रुत्वासौमित्रिरब्रवीत् ॥ मातःपतिव्रते
रामस्त्वामाकारयतेमुहुः ॥ ४ ॥ पतिव्रतापतिकृतंदोषंनानयतेहृदि ॥ तस्मादागच्छहिम
यास्थित्वास्यंदनउत्तमे ॥ ५ ॥ इत्यादिवचनंश्रुत्वाजानकीपतिदेवता ॥ मनोरोषंपरित्य
ज्यतस्थौसौमित्रिणारथे ॥ ६ ॥ तापसीःसकलानत्वामुनींश्चनिगमोज्ज्वलान् ॥ रामंस्मरं
तीमनसारथेस्थित्वागमत्पुरीं ॥ ७ ॥ क्रमेणनगरींप्राप्तामहार्हाभरणान्विता ॥ रामस्यपा
दयोर्लग्नापतिव्रतपरायणा ॥ ८ ॥ रामस्तामागतांदृष्ट्वाजानकींप्रेमविह्वलाम् ॥ साध्वि
त्वयासहेदानींकुर्वेयज्ञसमापनम् ॥ ९ ॥ वाल्मीकिंसानमस्कृत्यतथान्यान्विप्रसत्तमा

न् ॥ जगाममांतृपदयोः सन्नतिंकर्तुमुत्सुका ॥ १० ॥ कौसल्यातामथायांतींवीरसूंजा
नकींप्रियाम् ॥ आशीर्भिरभिसंयुज्यंययौहर्षमनेकधा ॥ ११ ॥ कैकेयीपदयोर्नम्रांवीक्ष्य
वैदेहपुत्रिकाम् ॥ भर्त्रासहचिरंजीवसपुत्रेत्याशिषंव्यधात् ॥ १२ ॥ सुमित्रास्वपदेनम्रां
वीक्ष्यवैदेहपुत्रिकाम् ॥ आशिषंव्यदधात्तस्याः पुत्रपौत्रप्रदायिनीम् ॥ १३ ॥ सीताताः
सर्वतोनत्वारामचंद्रप्रियासती ॥ परमंहर्षपापन्नावभूवकिलवाडव ॥ १४ ॥ समागतां
वीक्ष्यपत्नींरामचंद्रस्यकुंभजः ॥ सुवर्णपत्नींधिक्कृत्वातामधाद्धर्मचारिणीम् ॥ १५ ॥
रामस्तदायज्ञमध्येशुशुभेसीतयासह ॥ तारयानुगतोयद्वच्छशीवशरदुत्प्रभः ॥ १६ ॥ प्रयो
गमकरोत्तत्रकालेप्राप्तेमनोरमे ॥ वैदह्याधर्मचारिण्यासर्वपापापनोदनम् ॥ १७ ॥ सीत
यासहितंरामंप्रयुक्तंयज्ञकर्मणि ॥ निरीक्ष्यजहृषुस्तत्रकौतुकेनसमन्विताः ॥ १८ ॥ व
सिष्ठंप्राहसुमतिंरामस्तत्रकृतौवरे ॥ किंकर्तव्यंमयास्वामिन्नतःपरमवश्यकम् ॥ १९ ॥ राम
स्यवचनंश्रुत्वागुरुःप्राहमहामतिः ॥ ब्राह्मणानांप्रकर्तव्यापूजासंतोषकारका ॥ २० ॥

मरुत्तेनक्रतुःसृष्टःपूर्वंसंभारसंभृतः ॥ ब्राह्मणास्तत्रवित्ताद्यैस्तोषिताअभवंस्तदा॥२१॥
अत्यंतंवित्तसंभारंनेतुंविप्राशकन्नहि ॥ प्राक्षिपन्हिमवद्देशेवित्तभारासहाद्विजाः॥२२॥
तस्मात्त्वमपिराजाग्र्यलक्ष्मीवान्नृपसत्तम॥देहिदानादिविप्रेभ्योयथास्यात्प्रीतिरुत्तमा॥
॥ २३ ॥ एतच्छ्रुत्वासराजाग्र्यःपूज्यंमत्वाघटोद्भवम् ॥ प्रथमंपूजयामासब्रह्मपुत्रंतपो
धनम् ॥२४॥ अनेकरत्नसंभारैःस्वर्णभारैरनेकधा॥देशैर्जनैःपरिवृतैरत्यंतंप्रीतिदायकैः
॥२५॥अगस्त्यंपूजयामाससपत्नीकंमनोरमम्॥तथैवरत्नैःस्वर्णैश्चदेशैश्चविविधैरपि ॥
॥ २६ ॥ व्यासंसत्यवतीपुत्रंतथैवसमपूजयत् ॥ च्यवनंभार्ययासाकंसुरत्नैःसमपूजय
त् ॥ २७ ॥ अन्यानपिमुनीन्सर्वानृत्विजःस्तपसांनिधीन् ॥ पूजयामासरत्नौघैःस्वर्ण
भारैरनेकधा ॥ २८ ॥ अदात्तदाक्रतौरामोविप्रेभ्योभूरिदक्षिणाम् ॥ लक्षंलक्षंसुवर्णस्यप्र
त्येकंत्वग्रजन्मने ॥ २९ ॥ दीनांधकृपणेभ्यश्चदाद्दानमनेकधा ॥ यथासंतोषविहितैर्वि
त्तैरत्नैर्मनोहरैः ॥ ३० ॥ वासांसिचविचित्राणिभोजनानिमृदूनिच ॥ तत्रप्रादाद्यथाशा ॥२०७॥

संदेशंनयहारका: ॥ ३४ ॥ भरतोरामसंदेशंश्रुत्वाधीमान्ययौसदः ॥ रामंप्रतिरहःसंस्थं
श्रुत्वातंत्वरयायुतः ॥ ३५ ॥ आगत्यतंप्रतीहारंप्रत्युवाचमहामनाः ॥ कुत्रास्तेरामभद्रो
सौममभ्राताकृपानिधिः ॥ ३६ ॥ तन्निर्दिष्टगृहंवीरोययौरत्नमनोहरम् ॥ रामंविलोक्य
विक्रांतंभयमापसमानसे ॥ ३७ ॥ किंन्वासौकुपितोरामः किंवादुःखमिदंविभोः ॥ तदाप्रो
वाचनृपतिंनिःश्वसंतंमुहुर्मुहुः ॥ ३८ ॥ स्वामिन्सुखसमाराध्यंवक्त्रंतेकथमानतम् ॥ अश्रु
भिर्लक्ष्यतेराहुग्रस्तदेहःशशीवते ॥ ३९ ॥ सर्वंमेकारणंतथ्यंब्रूहिमांकिंकरोमिते ॥ त्यजदुः
खंमहाराजकथंदुःखस्यभाजनं ॥ ४० ॥ एवंभ्रात्राप्रोच्यमानोगद्गदस्वरयागिरा ॥ प्रोवा
चभ्रातरंवीरोरामचंद्रश्चधार्मिकः ॥ ४१ ॥ शृणुभ्रातर्वचोमह्यंममदुःखस्यकारणम् ॥ त
न्मार्जनंकुरुष्वाद्यभ्रातःप्रातर्महामते ॥ ४२ ॥ वंशेवैवस्वतेराजानकश्चिदयशःक्षतः ॥
मत्कीर्तिरद्यकलुषागंगायमुनयागता ॥ ४३ ॥ येषांयशोनृणांभूमौतेषामेवसुजीवितम् ॥
अपकीर्तिक्षतानांतुजीवितंमृतकैःसमम् ॥ ४४ ॥ येषांयशोभवेद्भूमौतेषांलोकाःसनात

ना: ॥ अपकीर्त्युरगीदुष्टास्तेषांभूयादधोगतिः ॥ ४५ ॥ अद्यमेकलुषाकीर्तिःस्वर्धुनीलो
कविश्रुता ॥ तच्छृणुष्ववचोमेद्यरजकेनयथोदितम् ॥ ४६ ॥ अस्मिन्पुरेद्यरजकउक्तवा
न्जानकीभवम् ॥ किंचिद्वाक्यंततोभ्रातः किंकरोमिमहीतले ॥ ४७ ॥ किमात्मानंजहा
म्यद्यकिमेनांजानकींस्त्रियं॥उभयोःकिंमयाकार्यंतत्तथ्यंब्रूहिमेभवान्॥४८॥इत्युक्त्वा
निर्गलद्बाष्पोवेपथुक्षुभितांगकः ॥ पपातभूमौविरजोधार्मिकाणांशिरोमणिः ॥ ४९ ॥
भ्रातरंपतितंदृष्ट्वाभरतोदुःखसंयुतः ॥ संवीक्ष्यशनकैरामंप्राप्तसंज्ञंचकारसः ॥ ५० ॥ सं
ज्ञांप्राप्तंतुसंवीक्ष्यरामचंद्रंसुदुःखितम् ॥ उवाचदुःखनाशायवाक्यंतुसुमनोहरम् ॥ ५१॥
॥ भरतउवाच ॥ ॥ कोऽयंवैरजकःकिंतुवाच्यंवाक्यंयथाब्रवीत् ॥ जिव्हाछेदंकरिष्या
मिजानकीवाच्यकारिणः ॥ ५२ ॥ तदारामोब्रवीद्वाक्यंरजकस्यमुखोद्गतम् ॥ श्रुतंचारे
णतत्सर्वंभरतायमहात्मने ॥ ५३ ॥ तच्छ्रुत्वाभरतःप्राहभ्रातरंदुःखशोकिनम् ॥ जान
कीवन्हिशुद्धाभूल्लंकायांवीरपूजिता ॥ ५४ ॥ ब्रह्माब्रवीदियंशुद्धापितादशरथस्तव ॥ क

थंस्मारजकोक्तित्वाद्धातव्यालोकपूजिता ॥५५॥ ब्रह्मादिसंस्तुताकीर्तिस्तवलोकान्पुना
तिहि॥साकथंरजकोक्त्यावैकलुषाद्यभविष्यति ॥ ५६ ॥ तस्मात्त्यजंमहादुःखंसीतावा
च्यसमुद्भवम् ॥ कुरुराज्यंतयासार्धमंतर्वत्न्यासुभाग्यया ॥ ५७ ॥ त्वंकथंस्वशरीरंतुहा
तुमिच्छसिशोभनं॥ वयंहताःस्मसर्वेंद्यत्वांविनादुःखनाशकम् ॥ ५८ ॥ क्षणंसीतानजी
वेतत्वांविनासुमहोदया ॥ तस्मात्पतिव्रतासाकंभुनक्तुविपुलांश्रियम् ॥ ५९ ॥ इतिवा
क्यंसमाकर्ण्यभरतस्यचधार्मिकः ॥ पुनरेवजगादेमंवाक्यंवाक्यविदांवरः ॥ ६० ॥ य
त्त्वंकथयसिभ्रातस्तत्सर्वंधर्मसंयुतम् ॥ परंयद्वच्म्यहंवाक्यंतत्कुरुष्वममाज्ञया ॥६१॥
जानाम्येनांवन्हिशुद्धांपवित्रांलोकपूजितां ॥ लोकापवादाद्भीतोहंत्यजामिस्वांतुजान
कीं ॥ ६२ ॥ तस्मात्करेशितंधृत्वाकरवालंसुदारुणम् ॥ शिरश्छिंध्यथवाजायांजान
कींमुंचवैवने ॥ ६३ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यरामस्यभरतोपतत् ॥ मूर्च्छितःसन्क्षितौदे
हकंपयुक्तःसबाष्पकः ॥ ६४ ॥ ॥ इतिश्रीप०पा०शेष०रामा०षट्पंचाशत्तमो० ॥५६॥

॥ वात्स्यायनउवाच ॥ ॥ जगत्पवित्रसत्कीर्तिजानक्यावाच्यवाचनम् ॥ कथंसमकरो
त्स्वामीतन्मेकथयसुव्रत ॥ १ ॥ यथामेमनसःसौख्यंभविष्यतिसुशोभनम् ॥ तंथाकुरु
ष्वशेषाद्यत्वन्मुखान्निःसृतामृतम् ॥ पिबतस्तृप्तिरेवस्याद्यस्यासंस्मृतिकीर्तनम् ॥ २ ॥ ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ मिथिलायांमहापुर्यांजनकोनामभूपतिः ॥ तस्यांकरोतिसद्राज्यंधर्मे
णाराधयन्प्रजाः ॥ ३ ॥ तस्यसंकर्षतोभूमिंसीतयादीर्घमुख्यया ॥ सीरध्वजस्यनिरगा
त्कुमारीह्यतिसुंदरी ॥ ४ ॥ तदात्यंतंमुदंप्राप्तःसीरकेतुर्महीपतिः ॥ सीतानामाकरोत्तस्या
मोहिन्याजगतःश्रियः ॥ ५ ॥ सैकदोद्यानविपिनेखेलंतीसुमनोहरा ॥ अपश्यत्स्वमनः
कांतंशुकशुक्योर्युगंवदत् ॥ ६ ॥ अत्यंतंहर्षमापन्नमत्यंतंकामलोलुपं ॥ परस्परंभाषमाणं
स्नेहेनशुभयागिरा ॥ ७ ॥ रममाणंतदायुग्मंनभसिक्षिप्रवेगतः ॥ समुत्पतन्नगोपस्थेस्थितं
शब्दंचकारतत् ॥ ८ ॥ रामोमहीपतिर्भूमौभविष्यतिमनोहरः ॥ तस्यसीतेतिनाम्नातुभवि ॥१६६॥
ष्यतिमहेलिका ॥ ९ ॥ सतयासहवर्षाणांसहस्राण्येकयुग्दश ॥ राज्यंकरिष्यतेधीमान्क

र्दन्भूमिपतीन्बली ॥१०॥ धन्यासाजानकीदेवीधन्योसौरामसंज्ञितः ॥ यौपरस्परमाप
न्नौपृथिव्यांरस्यतोमुदा ॥ ११ ॥ इतिसंभाष्यमाणंतुशुकयुग्मंतुमैथिली ॥ ज्ञात्वेदंदेवता
युग्मंवार्णितस्यविलोक्यच ॥१२॥ मदीयास्तुकथारम्याः कुरुतेशुकयोर्युगम् ॥ एतद्ब्रूही
त्वापृच्छामिसर्ववाक्यंगतार्थकम्॥१३॥एवंविचार्यसास्वीयाःसखीःप्रतिजगादह॥गृ
ण्हंतुशनकैरेतत्पक्षियुग्मंमनोहरम् ॥ १४ ॥ सख्यस्तास्तद्गिरिंगत्वागृण्हन्पक्षियुगंवरम्॥
निवेदयामासुरिदंस्वसख्याःप्रियकाम्यया ॥ १५॥ बहुधाविविधान्शब्दान्कुर्वद्वीक्ष्यम
नोहरम् ॥ आश्वासयामासतदापप्रच्छतद्विदंवचः ॥ १६ ॥ ॥सीतोवाच॥ ॥ माभै
षातांयुवांरम्यौकौवांकुत्रसमागतौ॥कोरामःकाचसासीतातज्ज्ञानंतुकुतःस्मृतम्॥१७॥
तत्सर्वंशंसतंक्षिप्रंयतस्तेवाक्यकौशलम् ॥ इतिपृष्टंतयापक्षियुगंसर्वमशंसत॥१८॥ ॥
॥ पक्षियुग्ममुवाच ॥ ॥ वाल्मीकिरास्तेसुमहानृषिर्धर्मविदुत्तमः ॥ आवांतदाश्रमस्था
नेसर्वदासुमनोहरे ॥ १९ ॥ सशिष्यान्गापयामासभाविरामायणंमुनिः ॥ प्रत्यहंतत्प

 दस्मारीसर्वभूतहितेरतः ॥ २० ॥ तदावाभ्यांश्रुतंसर्वंभाविरामायणंमहत् ॥ मुहुर्मुहुर्गाय
 मानमायातंपरिपाठतः ॥ २१ ॥ शृण्वावांतेऽभिधास्यावोयोरामोयाचजानकी ॥ यद्यद्भ
विष्यतेतस्यारामेणक्रीडितात्मना ॥ २२ ॥ ऋष्यशृंगकृतेष्ट्यांचचतुर्धात्वंगतोहरिः ॥ प्रादु
र्भविष्यतिश्रीमान्सुरस्त्रीगीतिसत्कथः ॥ २३ ॥ सकौशिकेनमिथिलांप्राप्स्यतेभ्रातृसंयुतः ॥
धनुःपाणिस्तदादृष्ट्वादुर्ग्राह्यमन्यभूभुजां ॥ २४ ॥ धनुर्भंक्त्वाजनकजांप्राप्स्यतेसुमनोह
रां ॥ तयासहमहद्राज्यंकरिष्यतिश्रुतंवरे ॥ २५ ॥ एतदन्यच्चतत्रस्थैःश्रुतमस्माभिरुद्भुतैः ॥
कथितंतववचार्वंगिमुंचावांगंतुकामुकौ ॥ २६ ॥ इतिवाक्यंतयोर्धृत्वाश्रोत्रयोःसुमनोहर
म् ॥ पुनरेवजगादेदंवाक्यंपक्षियुगंप्रति ॥ २७ ॥ सरामःकुत्रवर्तेतकस्यपुत्रःकथंतुताम् ॥
परिग्रहीष्यतिवरःकीदृग्रूपधरोनरः ॥ २८ ॥ मयापृष्टमिदंसर्वंकथयंतुयथातथम् ॥ पश्चा
त्सर्वंकरिष्यामिप्रियंयुष्मन्मनोहरम् ॥ २९ ॥ तच्छुत्वातांतुकामेनपीडितांवीक्ष्यसाशु
की ॥ जानकयाहृदयंज्ञात्वापपाठपुरतस्ततः ॥ ३० ॥ सूर्यवंशध्वजोधीमान्राजापंक्तिर

र्थोबली ॥ यंदेवाःश्रित्यसर्वारीन्विजेष्यंतिचसर्वशः ॥ ३१ ॥ तस्यभार्यात्रयंभाविश
क्रमोहनरूपधृक् ॥ तस्मिन्नपत्यचातुष्कंभविष्यतिबलोन्नतम् ॥ ३२ ॥ सर्वेषामग्रतोरा
मोभरतस्तदनुस्मृतः ॥ लक्ष्मणस्तदनुश्रीमान्शत्रुघ्नःसर्वतोबली ॥ ३३ ॥ रघुनाथइतिख्या
तिंगमिष्यतिमहामनाः ॥ तेषामनंतनामानिरामस्यबलिनःसखि ॥ ३४ ॥ पद्मकोशइव
शोभनंमुखंपंकजाभनयनेसुदीर्घके ॥ उन्नतापृथुमनोहरानसावल्गुसंगतमनोहरेभ्रुवौ ॥
॥ ३५ ॥ जानुलंबितमनोहरौभुजौकंबुशोभिगलकोतिन्हस्वकः ॥ सत्कपाटतलविस्तृ
तश्रिकंवक्षएतदमलंसलक्ष्मकम् ॥ ३६ ॥ शोभनोरुकटिशोभयायुतंजानुयुग्ममम
स्वसेवितम् ॥ पादपद्ममखिलैर्निजैःसदासेवितंरघुपतिंसुशोभनम् ॥ ३७ ॥ एतद्रूपधरो
रामोमयाकिंतुसवर्ण्यते ॥ शताननोपिनोयातिपक्षिणःकिमुमादृशाः ॥ ३८ ॥ यद्रूपंवी
क्ष्यललितामनोहरवपुर्धरा ॥ लक्ष्मीर्मुमोहभुविकावर्ततेयानमोहति ॥ ३९ ॥ महाबलो
महावीर्योमहामोहनरूपधृक् ॥ किंवर्णयामिश्रीरामंसर्वैश्वर्यगुणान्वितम् ॥ ४० ॥ धन्या

साजानकीदेवीमहामोहनरूपधृक् ॥ रम्यतेयेनसहितावर्षाणामयुतंतथा ॥ ४१ ॥ त्वं
कासिकिंतुनामासिबतसुंदरियत्तुमाम् ॥ परिपृच्छसिवैदग्ध्याद्रामकीर्तनमादरात् ॥ ४२ ॥
एतद्वाक्यंसमाकर्ण्यजानकीपक्षिणोर्युगम् ॥ उवाचजन्मललितंशंसंतीस्वस्यमोहनम् ॥
॥ ४३ ॥ यात्वयाजानकीप्रोक्तासाहंजनकपुत्रिका ॥ सरामोमांयदाभ्येत्यप्राप्स्यतेसुम
नोहरः ॥ ४४ ॥ तदावांमोचयाम्यद्धानान्यथावाक्यलोभिता ॥ लालयामिसुखेनास्तांम
द्गेहेमधुराक्षरौ ॥ ४५ ॥ इत्युक्तंतत्समाकर्ण्यवेपतुर्भयतांगतौ ॥ परस्परंप्रक्षुभितौजान
कीमित्यवोचताम् ॥ ४६ ॥ वयंवैपक्षिणःसाध्विवनस्थावृक्षगोचराः ॥ परिबभ्रामसर्व
त्रनोसुखंनोभवेद्गृहे ॥ ४७ ॥ अंतर्वत्नीस्वकेस्थानेगत्वासंसूयपुत्रकान् ॥ त्वत्स्थानमा
गमिष्यामिसत्यमेवोदितंवचः ॥ ४८ ॥ एवंप्रोक्तातयासातुनमुमोचशुकंस्वयम् ॥ तदा
पतिस्तांप्रोवाचविनीतवदनुत्सुकः ॥ ४९ ॥ सीतेमुंचकथंभार्यांरक्षसेमेमनोहरीम् ॥ आ
वांगच्छावविपिनेविचरावःसुखंवने ॥ ५० ॥ अंतर्वत्नीतुवर्ततेभार्याममममनोरमा ॥ तं

स्याः प्रसूतिंकृत्वात्वामागमिष्यामिशोभने ॥ ५१ ॥ इत्युक्तानिजगादेमंसुखंगच्छ
महामते ॥ एतांरक्षामिसुखिनींमत्पार्श्वेप्रियकारिणीम् ॥ ५२ ॥ इत्युक्तोदुःखितःप
क्षीतामूचेकरुणान्वितः ॥ योगिभिःप्रोच्यतेयद्वैतद्वचस्तथ्यमेवहि ॥ ५३ ॥ नवक्तव्यं
नवक्तव्यंमौनमाश्रित्यतिष्ठताम् ॥ नोचेत्सवाक्यदोषेणप्राप्नोत्यालानमुन्मदः ॥ ५४ ॥
वयंचेदत्रवाक्यंनकरिष्यामोनगोपरि ॥ बंधनंकथमावांस्यात्तस्मान्मौनंसमाचरेत् ॥
॥ ५५ ॥ इत्युक्त्वातांप्रत्युवाचनाहंजीवामिसुंदरि ॥ एतयाभार्ययासीतेतस्मान्मुंचमनो
हरे ॥ ५६ ॥ अनेकविधवाक्यैःसाबोधितानामुचत्तदा ॥ कुपितादुःखिताभार्याशशाप
जनकात्मजाम् ॥ ५७ ॥ यथात्वंपतिनासार्धंवियोजयसिमामितः ॥ तथात्वमपिरामेण
वियुक्ताभवगर्भिणी ॥ ५८ ॥ इत्युक्तवत्यांतस्यांतुदुःखितायांपुनःपुनः ॥ प्राणानिरगम
न्दुःखात्पतिदुःखेनपूरितात् ॥ ५९ ॥ रामंरामंस्मरंत्याश्चवदंत्याश्चपुनःपुनः ॥ विमानमागतं
सुष्ठुपक्षिणीस्वर्गतातदा ॥ ६० ॥ तस्यांमृतायांदुःखार्तोभर्तातस्याःसपक्षिराट् ॥ परमंक्रो

रा. मे. धमापन्नोजान्हव्यांदुःखितोपतत् ॥ ६१ ॥ तयाभवामिरामस्यनंगरेजनपूरिते ॥ मद्वा अ० ५८
॥१६९॥ क्यादियमुद्विग्नावियोगेनसुदुःखिता ॥ ६२ ॥ इत्युक्त्वासपपातोदेजान्हव्याभ्रमशोभि
ते ॥ दुःखितःकुपितोभीतस्तद्वियोगेनकंपितः ॥ ६३ ॥ क्रुद्धत्वाद्दुःखितत्वाच्चसीतायाअ
पमाननात् ॥ अंत्यजत्वंपरंप्राप्तोरजकःक्रोधनाभिधः ॥ ६४ ॥ यःक्रोधाच्चस्वकान्प्राणा
न्महतांदुष्टमाचरन् ॥ संत्यजेत्समृतोयातिअंत्यजत्वंद्विजोत्तमः ॥ ६५ ॥ तज्जातंरजको
त्तयासौनिंदिताचावियोगिता ॥ रजकस्यचशापेनवियुक्तासावनंगता ॥ ६६ ॥ एतत्तेक
थितंविप्रयत्तेपृष्टंविदेहजां ॥ पुनरत्रपरंवृत्तंशृणुष्वनिगदामितत् ॥ ६७ ॥ ॥ इ० प० पा०
शे० सं० रामाश्वमेधेसप्तपंचाशत्तमो० ॥५७॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ भरतंमूर्च्छितंदृष्ट्वार
घुनाथःसुदुःखितः ॥ प्रतीहारमुवाचेदंशत्रुघ्नंप्रापयाशुमाम् ॥ १ ॥ तद्वाक्यंप्रोक्तमाकर्ण्य
क्षणाच्छत्रुघ्नमानयत् ॥ यत्ररामोनिजभ्राताभरतेनसहस्थितः ॥ २ ॥ भरतंमूर्च्छितंदृष्ट्वा ॥१६९॥
रघुनाथंचदुःखितम् ॥ प्रणम्यदुःखितोवोचात्किमिदंदारुणंमहत् ॥ ३ ॥ तदारामोंत्यजप्रो

क्तंवाक्यंलोकविगर्हितं ॥ तंप्रत्युवाचरामोसौशत्रुघ्नंपदसेवकं ॥४॥ अधोमुखोदीनरवोग
द्गदाक्षरवेपथुः ॥ शृणुभ्रातर्वचोमेद्यकुरुतत्क्षिप्रमादरात् ॥ ५ ॥ यथास्यांह्विमलाकीर्तिर्गं
गेवपृथिवींगता ॥ सीतायावाच्यमतुलंलोकेश्रुत्वांत्यजोदितम् ॥ ६ ॥ हातुमिच्छामिदे
हंस्वमेनांवाजानकींकिल ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यरामस्यकिलशत्रुहा ॥ ७ ॥ सवेपथुःप
पातोर्व्यांदुःखितःपरदारणः ॥ संज्ञांप्राप्यमुहूर्तेनरघुनाथमवोचत ॥ ८ ॥ किमेतदुच्यते
स्वामिन्जानकींप्रतिदारुणं ॥ पाषंडैर्दुष्टचित्तैश्चसर्वधर्मबहिष्कृतैः ॥ ९ ॥ निंदिताश्रुतिर
ग्राह्याभवतित्वब्ध्यजन्मनां ॥ जान्हवीसर्वलोकानांपापघ्नीदुरितापहा ॥ १० ॥ निस्पृष्टा
पापिभिःपुंभिःसास्पर्शेनार्हितासताम् ॥ सूर्योजगत्प्रकाशायसमुदेतिजगत्यहो ॥ ११ ॥
उलूकानांरुचिकरोनभवेत्तत्रकाक्षतिः ॥ तस्मात्त्वमेनांगृण्हीष्वमात्यजानिंदितांस्त्रियं ॥
॥ १२ ॥ श्रीरामभद्रकृपयाकुरुष्ववचनंमम ॥ एतच्छ्रुत्वावचस्तस्यशत्रुघ्नस्यमहामनाः ॥
॥ १३ ॥ पुनःपुनर्जगादेदंयदुक्तंभरतंप्रति ॥ तन्निशम्यवचोभ्रातुर्दुःखपरर्षारिप्लुतः ॥ १४ ॥

त्वामपिभ्रातरंत्यक्ष्येलोकवादाद्विगर्हितम् ॥३६॥ किमुतान्येगृहाःपुत्रामित्राणिवसुशो
भनम् ॥ स्वयशःकारणेसर्वंत्यजामिकिमुमैथिलीम् ॥ ३७॥ नतथामेप्रियोभ्रातानकल
त्रंनबांधवाः ॥ यथामेविमलाकीर्तिर्वल्लभालोकविश्रुता ॥ ३८ ॥ इदानींरजकोनैवप्रष्ट
व्योभवतिध्रुवम् ॥ कालेनसर्वंभवितालोकचित्तस्यरंजनम् ॥ ३९ ॥ आमयोयद्वदाम
स्तुनचिकित्स्योभवेत्क्षितौ ॥ सकालेनपरीपाकाद्भेषजादेवनश्यति ॥ ४० ॥ तथाकाले
नसंभाविसांप्रतंमाविलंबय ॥ त्यजैनांविपिनेसाध्वींमांवाखड्गेनघातय ॥४१ ॥ इत्युक्तं
वाक्यमाकर्ण्यदुःखितोभूत्तदामहान् ॥ चिंतयामासचस्वांतेलक्ष्मणः शोककर्शितः ॥
॥ ४२ ॥ पित्राज्ञप्तोजामदग्न्योमातरंचाप्यघातयत् ॥ गुरोराज्ञानैवलंघ्यायुक्तायुक्तापि
सर्वथा ॥ ४३ ॥ तस्मादेनांत्यजाम्येवरामस्यप्रियकाम्यया ॥ इतिसंचिंत्यमनसिभ्रात
रंप्रत्युवाचसः ॥ ४४ ॥ अकृत्यमपिकार्यंवैगुर्वाज्ञांनैवलंघयेत् ॥ तस्मात्कुर्वेभवद्वाक्यं
यत्त्वंवदसिसुव्रत॥४५॥इत्येवंभाषमाणंतंलक्ष्मणंप्रत्युवाचसः॥ साधुसाधुमहाप्राज्ञत्व

यांमेतोषितंमनः ॥ ४६ ॥ अद्यैवरात्रौजानक्यादोहदस्तापसीक्षणे ॥ तन्मिषेणरथेस्था
प्यमोचयैनांमहावने ॥ ४७ ॥ इत्थंभाषितमाकर्ण्यविशुष्यद्वदनोभितः ॥ रुदन्बाष्पक
लांमुंचञ्जगामस्वंनिवेशनं ॥ ४८ ॥ सुमंत्रंतुसमाहूयवचनंतमथाब्रवीत् ॥ रथंमेकुरुसज्जं
वैसदश्ववरभूषितं ॥ ४९ ॥ सतद्वाक्यंसमाकर्ण्यरथमानीतवांस्तदा ॥ आनीतंतंरथंदृष्ट्वाल
क्ष्मणःशोककर्शितः ॥ ५० ॥ परमंदुःखमापन्नःसंरुध्यस्यंदनंवरम् ॥ निःश्वसञ्जानकीगेहं
प्रतस्थेभ्रातृसेवकः ॥ ५१ ॥ गत्वाचांतःपुरेभ्रातारामस्यमिथिलात्मजाम् ॥ प्रत्यूचेनिः
श्वसन्वाक्यंदुःखपूरपरिप्लुतः ॥ ५२ ॥ मातर्जानकिरामेणप्रेषितोभवनंतव ॥ तापसीःप्र
तियाहित्वंदोहदप्राप्तिहेतवे ॥ ५३ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यलक्ष्मणस्यविदेहजा ॥ परमंह
र्षमापन्नालक्ष्मणंप्रत्यभाषत ॥ ५४ ॥ धन्याहंमैथिलीराज्ञीरामस्यचरणस्मरा ॥ यस्या
दोहदपूर्त्यर्थंप्रेषयामासलक्ष्मणम् ॥ ५५ ॥ अद्याहंतावनचरीस्तापसीःपतिदेवताः ॥ नम
स्कुर्यांचवासोभिःपूजयामिमनोहराः ॥ ५६ ॥ इत्युक्त्वारम्यवस्त्राणिमहार्हाभरणानि

च॥मणीन्विमलमुक्ताश्चकर्पूरादिसुगंधिमत् ॥५७॥ चंदनादिकवस्तूनिविचित्राणिसह
स्रधा ॥ जग्राहरघुनाथस्यपत्नीस्वाप्रियकाम्यया ॥ ५८ ॥ सीतागृहीत्वासर्वाणिदासी
भ्यःकरयोर्मुहुः ॥ लक्ष्मणंप्रतिगच्छंतीदेहल्यांचास्खलत्तदा ॥ ५९ ॥ अविचार्यतदौत्सु
क्याल्लक्ष्मणंप्रियकारिणम् ॥ उवाचकुत्रसरथोयेनमांप्रापयिष्यसि ॥ ६० ॥ सनिःश्वस
न्रथंहैमंजानक्यासहनिर्विशत् ॥ सुमंत्रंप्रत्युवाचासौचालयाश्वान्मनोजवान् ॥ ६१ ॥
ततस्तद्वाक्यमाकर्ण्यलक्ष्मणस्याथचालयत् ॥ अश्रुपूर्णमुखंपश्यन्लक्ष्मणंसमुहुर्मुहुः ॥
॥ ६२ ॥ आहतास्तेनकशयावाहास्तस्यापतन्पथि ॥ नचलंतियदावाहास्तदालक्ष्मणम
ब्रवीत् ॥ ६३ ॥ स्वामिंश्चलंतिनोवाहायत्नेनपरिचालिताः ॥ किंकरोमिनजानेत्रकारणं
वाहपातने ॥६४॥ एवंब्रुवंतंप्रत्यूचेलक्ष्मणोगद्गदस्वरः ॥ सारथिंधैर्यमास्थायताडयैतान्
कशादिभिः ॥६५॥ एतच्छ्रुत्वोदितंयंताकथंचित्समचालयत् ॥ तदास्फुरद्दक्षनेत्रंजान ॥१७२॥
क्यादुःखशंसकं ॥ ६६ ॥ तदैवहृदयेशोकःसमभूद्दुःखशंसकः ॥ तदैवपक्षिणःपुण्याःकुर्वं

तिपरिवर्तनम् ॥ ६७ ॥ एवंवीक्ष्यैववैदेहीप्रत्युवाचाथदेवरम् ॥ कथंमेतापसीक्षायैयातु
मिच्छारघूद्वह ॥ ६८ ॥ रामेभूयाद्धिकल्याणंभरतेवातथानुजे ॥ तत्प्रजासुचसर्वत्रमाभ
वंतुविपर्ययाः ॥६९॥ एवंब्रुवतींसंवीक्ष्यजानकींचसलक्ष्मणः ॥ नकिंचिदुक्तवान्रुद्धकं
ठोबाष्पप्रपूरितः ॥ ७० ॥ सागच्छंतीमृगान्वामंपरिवर्तनकारकान् ॥ अपश्यद्दुःखसंघा
तकारकान्समभाषत ॥ ७१ ॥ अद्ययन्ममृगावामंवर्तयंतितदिष्यते ॥ श्रीरामचरणौमु
क्त्वागच्छंत्यायुक्तमेवतत् ॥७२॥ महिलानांपरोधर्मःस्वभर्तृचरणार्चनम् ॥ तन्मुक्त्वा
न्यत्रयांत्यामेयद्भवेद्युक्तमेवतत् ॥ ७३ ॥ एवंपथिविचारंतुकुर्वंत्यापरमार्थतः॥ जाह्नवी
ददृशेदेव्यामुनिवृंदैकसेविता ॥ ७४ ॥ यस्यांजलस्यकल्लोलादृश्यंतेदुग्धसंनिभाः ॥ त
रंगोदृश्यतेयत्रस्वर्गसोपानमूर्तिभृत् ॥ ७५॥ यस्यांवारिकणस्पर्शान्महापातकसंचयः॥
पलायतेनकुत्रापिस्थानमीक्षन्समंततः ॥ ७६ ॥ गंगांप्राप्याथसौमित्रिर्जानकींस्यंदने
स्थिताम् ॥ उवाचनिर्गलद्बाष्पएहिसीतेरथाद्भुवि ॥ ७७ ॥ सीतातद्वाक्यमाकर्ण्यक्षणाद

 वनतारसा ॥ लक्ष्मणनधृताबाहौस्खलंतीपथिकंटकैः ॥ ७८ ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणे
 पातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेराम्राश्वमेधेगंगादर्शनंनाम अष्टपंचाशत्तमो० ५८
॥ शेषउ० ॥ अथनावासमुत्तीर्यजान्हवींलक्ष्मणस्तदा ॥ जानकींपरतस्तीरेहस्तेधृत्वाव
नंययौ ॥ १ ॥ साचलंतीपथितदाशुष्यद्वदनलक्षिता ॥ कंटकक्षतसत्पादास्खलंतीचप
देपदे ॥ २ ॥ लक्ष्मणस्तांमहाघोरेविपिनेदुःखदायिनि ॥ प्रवेशयामासतदाराघवाज्ञावि
धायकः ॥ ३ ॥ यत्रवृक्षामहाघोराबुर्बूलाःखदीराघनाः ॥ श्लेष्मातकाश्चिंचिणीकाः
शुष्कादावेनवन्हिना ॥ ४ ॥ कोटरस्थामहासर्पाः स्फूत्कुर्वंतिसुकोपिताः ॥ उलूकाद्याम
हाक्रूरालोकाचित्तभयंकराः ॥५॥व्याघ्राःसिंहाःसृगालाश्चद्वीपिनोतिभयंकराः ॥ दृश्यंते
यत्रसरलामनुष्यादाःसुकोपनाः ॥ ६ ॥ महिषाःसूकरादुष्टादंष्ट्राद्वयविलक्षिताः॥ कुर्वंति
प्राणिनांतापंमानसस्यमदोद्धुराः ॥ ७ ॥ ईदृग्वनंप्रपश्यंतीभयेनोपगतज्वरा ॥ कंटकैर्दष्ट
चरणालक्ष्मणंवाक्यमब्रवीत् ॥ ८ ॥ वीरर्षिमुनिसंसेव्यानाश्रमान्नेत्रसौख्यदान् ॥ नाहं

पश्यामिनोतेषांपत्नीश्चसुतपोधनाः ॥ ९ ॥ पश्यामिकेवलंघोरान्पक्षिणःशुष्कवृक्षका
न् ॥ दावानलेनतत्सर्वंदह्यमानमिदंवनम् ॥ १० ॥ त्वांचपश्यामिदुःखार्त्तमश्रुपूर्णाकुलेक्ष
णं ॥ शकुनेतरसाहस्रंभवेन्ममपदेमदे ॥ ११ ॥ तन्मेकथयवीराद्यकथंमुक्तामहात्मना ॥
रामेणदुष्टहृदयाक्षिप्रंकथयमेहितत् ॥ १२ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यलक्ष्मणःशोककर्शि
तः ॥ संरुद्धबाष्पवदनोनकिंचित्प्रोक्तवांस्तदा ॥ १३ ॥ तदेवविपिनंघोरंगच्छंतीलक्ष्मणा
न्विता ॥ पुनरप्याहतंवीरंदुःखार्तापश्यतीमुखम ॥ १४ ॥ तदापिसनतांवक्तिकिमपिप्रेक्षु
लोलुपः ॥ तदासात्यंतनिर्बंधंचकारपरिपृच्छती ॥ १५ ॥ आग्रहेणयदापृष्टोलक्ष्मणः
सीतयातदा ॥ रुद्धकंठोमुहुःशोचन्नवदत्त्यागसंभवम ॥ १६ ॥ तद्वाक्यंपविनातुल्यंनिश
म्यमुनिसत्तम ॥ सुलताकृत्तमूलेवबभूवाकल्पवर्जिता ॥ १७ ॥ तदैवपृथिवीतांनजग्राहत
नयामिमाम् ॥ रामोविपापिनींसीतांनजह्यादितिशंकिनी ॥ १८ ॥ पतितांतांतुवैदेहींदृ
ष्ट्वासौमित्रिरुत्सुकः ॥ पल्लवाद्यसमीरेणसंज्ञितांतुचकारसः ॥ १९ ॥ संज्ञांप्राप्तात्युवा

चेदंमाहात्म्यंकुरुदेवर ॥ कथंमांपापरहितांत्यजतेसरघूद्वहः ॥ २० ॥ एवंबहुविलप्याथ
लक्ष्मणंदुःखसंयुतम् ॥ संवीक्ष्यमूर्च्छिताभूमौपपातपरिदुःखिता ॥ २१ ॥ मुहुर्तेनापिसं
ज्ञांसाप्राप्यदुःखपरिप्लुता ॥ जगादरामचरणौस्मरंतीशोकाविक्षता ॥ २२॥ रघुनाथोमहा
बुद्धिस्त्यजतेमांकथंमहान् ॥ योमदर्थेपयोराशिंबद्धवान्वानरैर्युतः ॥ २३ ॥ सकथंमांम
हावीरोनिष्पापांरजकोक्तितः ॥ त्यजिष्यतिममैवात्रदैवंतुप्रतिकूलितम् ॥२४॥ एवंवद
न्तीपुनरपिमूर्च्छांप्राप्ताविदेहजा ॥ मूर्च्छितांतांसमीक्ष्याथरुरोदविकृतस्वरः ॥२५॥पुनः
संज्ञामवाप्यैवंसौमित्रिंनिजगादसा॥दुःखातुरंवीक्ष्यमाणारुद्धकंठंसुदुःखिता ॥ २६ ॥
सौमित्रेगच्छरामंत्वंधर्ममूर्तिंयशोनिधिं ॥ मद्वाक्यमेवैतद्ब्रूयाःसमक्षंतपसांनिधेः॥२७॥
मांतत्याजभवान्यद्वैजानन्नपिविपापिनीम् ॥ कुलस्यसदृशंकिंवाशास्त्रज्ञानस्यतत्फल
म् ॥ २८ ॥ नित्यंतवपदेरक्तांत्वदुच्छिष्टभुजंहिमाम् ॥ भवांस्तत्याजतत्सर्वंममदैवंतु
कारणम् ॥ २९ ॥ कल्याणंतवसर्वत्रभूयाद्वीरवरोत्तम ॥ अहंतावद्वनेत्वांहिस्मरंतीप्राण

धारणम् ॥ ३० ॥ मनसाकर्मणावाचाभवानेवममोत्तमः ॥ अन्येतुच्छीकृताःसर्वेमन
सारघुवंशज ॥३१॥ भवेभवेभवानेवपतिर्भूयान्महीश्वरः ॥ त्वत्पदस्मरणानेकहतपापा
सतीश्वरी॥३२॥ श्वश्रूजनंब्रूहिसर्वंमत्संदेशंरघूत्तम ॥ त्यक्तावनेमहाघोरेरामेणनिरघास
ती ॥ ३३ ॥ स्मरामिचरणौयुष्मद्वनेमृगगणैर्युते ॥ अंतर्वत्नीवनेत्यक्तारामेणसुमहात्म
ना ॥ ३४ ॥ सौमित्रेशृणुमद्वाक्यंभद्रंभूयाद्रघूत्तमे ॥ इदानींसंत्यजेप्राणान्रामवीर्यंसुरक्ष
ती ॥ ३५ ॥ त्वंरामवचनंतथ्यंयत्करोषिशुभंतव ॥ परतंत्रेणतत्कार्यंरामपादाब्जसेविना
॥ ३६ ॥ गच्छत्वंरामसविधेशिवाःपंथानएवते ॥ ममोपरिकृपाकार्यास्मर्तव्याहंकदाक
दा ॥ ३७ ॥ इत्युक्त्वामूर्च्छिताभूमौपपातपुरतस्तदा ॥ लक्ष्मणोदुःखमापेदेवीक्ष्यमूर्च्छि
तजानकीम् ॥ ३८ ॥ वीजयामासवासोग्रैःसंज्ञांप्राप्तांप्रणम्यच ॥ सौमित्रिःसांत्वयामा
सवचनैर्मधुरैर्मुहुः ॥ ३९ ॥ एषगच्छामिरामंवैगत्वाशंसामिसर्वशः ॥ समीपेतेमुनेरस्ति
वाल्मीकेराश्रमोमहान् ॥ ४० ॥ इत्युक्त्वातांपरिक्रम्यदुःखितोबाष्पपूरितां ॥ मुंचन्नश्रु

कलादुःखाद्ययौराममहीपतिम् ॥ ४१ ॥ जानकीदेवरंयांतंवीक्ष्यविस्मितलोचना ॥ हसं
त्ययंमहाभागोलक्ष्मणोदेवरोमम ॥ ४२ ॥ कथंमांप्राणतःप्रेष्ठांविपापांराघवोत्यजत् ॥
इतिसंचिंतयंतीसातमैक्षदनिमेषणा ॥ ४३ ॥ जाह्नवींसर्वथोत्तीर्णांज्ञात्वासत्यंस्वहाप
नम् ॥ पतिताप्राणसंदेहंप्राप्तामूर्च्छांगतातदा ॥ ४४॥ तदाहंसाःस्वपक्षाभ्यांजलमानीय
सर्वतः ॥ सिषिचुर्मधुरोवायुर्ववौपुष्पसुगंधिमान् ॥ ४५ ॥ करिणःपुष्करैःस्वीयैर्जलपू
र्णैःसमंततः ॥ व्याप्तंशरीरंरजसाक्षालयंतइवागताः ॥ ४६ ॥ मृगास्तदंतिकंप्राप्यसंतस्थु
र्विस्मितेक्षणाः ॥ नगाःपुष्पयुताआसंस्तत्कालंमधुनाविना ॥ ४७ ॥ एतस्मिन्समयेवृ
त्तेसंज्ञांप्रापतदासती ॥ विललापसुदुःखार्तारामरामेतिजल्पती ॥४८॥ हानाथदीनबंधो
हेकरुणामयसंनिधे ॥ अपराधादृतेमांत्वंकथंत्यजसिवैवने ॥ ४९ ॥ इत्येवमादिभाषं
तीविलपंतीमुहुर्मुहुः ॥ इतस्ततःप्रपश्यंतीसंमूर्च्छंतीपुनःपुनः ॥ ५० ॥ तदास्वशिष्यैर्भग
वान्वाल्मीकिःसंगतोवनम् ॥ शुश्रावरुदितंतत्रकरुणास्वरभाषितम् ॥ ५१ ॥ शिष्यान्प्र

तिजगादाथपश्यंतुवनमध्यतः ॥ कोरोदितिमहाघोरेविपिनेदुःखितस्वरः ॥ ५२ ॥ तेप्रयु
क्ताश्चमुनिनासंजग्मुर्यत्रजानकी॥ रामरामेतिभाषंतीबाष्पपूरपरिप्लुता ॥ ५३ ॥ तांदृष्ट्वा
स्वियमौत्सुक्याद्वाल्मीकिंप्रत्यगुर्मुनिं॥श्रुत्वातदीरितंवाक्यंजगामासौततोमुनिः॥५४॥
दृष्ट्वातंतपसांराशिंजानकीपतिदेवता ॥ नमोस्तुमुनयेवेदमूर्तयेव्रतवार्धये ॥५५॥ इत्युक्त
वंतींतांसीतांआशीर्भिरभ्यनंदयत् ॥ भर्त्रासहचिरंजीवपुत्रौप्राप्नुहिशोभनौ ॥ ५६ ॥ का
सित्वंकिंवनेघोरेसंगतासिकिमीदृशी ॥ सर्वंमेशंसजानीयांतवदुःखस्यकारणम् ॥५७॥
सातदाप्रत्युवाचेमंरामस्यमहिलामुनिं ॥ निःश्वसंतीकरुणयागिरासंजातवेपथुः ॥५८॥
शृणुमेवाक्यमर्थोक्तंसर्वदुःखस्यकारणम् ॥ जानीहिमांभूमिपतेरघुनाथस्यसेवकीम् ॥
॥ ५९॥ अपराधंविनात्यक्तानजानेतत्रकारणम् ॥लक्ष्मणोमांविमुच्यात्रगतवान्राघवा
ज्ञया ॥ ६० ॥ इत्युक्त्वाश्रुकलापूर्णाबिभ्रतींमुखपंकजम् ॥ वाल्मीकिःसांत्वयन्प्राहजा
नकींकमलेक्षणां ॥६१॥ वाल्मीकिंमांविजानीहिपितुस्तवगुरुंमुनिम् ॥ दुःखंमाकुरुवैदे

हित्वागच्छममचाश्रमं ॥ ६३॥ भिन्नस्थानेपितुर्गेहंजानीहिपतिदेवते॥ईदृशेकर्मणिमम
रोषोस्त्वेवमहीपते:॥६४॥एवंवच:समाकर्ण्यजानकीपतिदेवता॥दु:खपूर्णाश्रुवदनाकिं
चित्सुखमवापसा ॥६५॥ शेषउ० ॥ वाल्मीकि:सांत्वयित्वैनांदु:खपूराकुलेक्षणां ॥ नि
नायस्वाश्रमंपुण्यंतापसीवृन्दपूरितम् ॥ ६६ ॥ सागच्छंतीपृष्ठतोस्यवाल्मीकेस्तपसां
निधे: ॥ रराजेंदो:पृष्ठतोवैतारकेवमनोहरा ॥ ६७ ॥ वाल्मीकि:प्राप्यचस्वीयमाश्रमंमु
निपूरितम् ॥ तापसी:प्रतिसंचख्यौजानकींस्वाश्रमंगताम् ॥ ६८ ॥ वैदेहीतापसी:सर्वा
नमश्चक्रेमहामना: ॥ परस्परंप्रहर्षिता:परिरंभंसमाचरन् ॥६९॥ वाल्मीकिर्निजशिष्या
न्सप्रत्युवाचतपोनिधि: ॥ रच्यतांवतजानक्या:पर्णशालामनोरमा ॥ ७० ॥ इत्युक्तंवा
क्यमाकर्ण्यवाल्मीके: सुमनोरमम् ॥ व्यचरन्पत्रकै:शालांदारुभि:सुमनोहराम् ॥७१॥
तत्रावसद्धिवैदेहीपतिव्रतपरायणा ॥ वाल्मीके:परिचर्यांचकुर्वंतीफलभक्षका ॥ ७२ ॥
जपंतीरामरामेतिमनसावचसास्वयं ॥ निनायदिवसांस्तत्रजानकीपतिदेवता ॥ ७३ ॥

कालेसासूतपुत्रौद्वौमनोहरवपुर्धरौ ॥ रामचंद्रप्रतिनिधीद्यश्विनाविवजानकी ॥ ७४ ॥
तच्छ्रुत्वातुमुनिर्हृष्टोजानकयाःपुत्रसंभवम् ॥ चकारजातकर्मादिसंस्कारान्मंत्रवित्तमः॥
॥ ७५ ॥ कुशैर्लवैश्चवाल्मीकिर्मुनिःकर्माणिचाचरत् ॥ तन्नाम्नापुत्रयोराख्याकुशोलवइ
तिस्फुटा ॥ ७६ ॥ वाल्मीकिर्यत्रविरजामंगलंतद्यथाचरत् ॥ अत्यंतंहृष्टचित्तासाबभूव
कमलेक्षणा ॥ ७७ ॥ तद्दिनेलवणंहत्वाशत्रुघ्नःस्वल्पसैनिकः ॥ आगमच्चाश्रमेचास्यवा
ल्मीकेर्निशिशोभने ॥ ७८ ॥ तदावाल्मीकिनाशिष्टःशत्रुघ्नोरघुनायकम् ॥ माशंसजान
कीपुत्रौकथयिष्याम्यहंपुरः ॥ ७९ ॥ जानकीपुत्रकौतत्रववृधातेमनोरमौ ॥ कंदमूलफ
लैःपुष्टौविदधादुन्मदौवरौ ॥ ८० ॥ शुक्लप्रतिपदायाश्चशशीवसुमनोहरौ ॥ कालेनसंस्कृ
तौजातावुपनीतौमनोहरौ ॥ ८१ ॥ उपनीयमुनिर्वेदंसांगमध्यापयत्सुतौ ॥ सरहस्यंधनु
र्वेदंरामायणमपाठयत् ॥ ८२ ॥ वाल्मीकिनाचधनुषीदत्तेस्वर्णसुभूषिते ॥ अभेद्येसगु
णेश्रेष्ठेवैरिवृंदविदारणे ॥ ८३ ॥ इषुधीबाणसंपूर्णौअक्षयेकरवालके ॥ चर्माण्यभेद्यानिददौ

जानक्यात्मजयोस्तदा ॥८४॥ धनुर्धरौधनुर्वेदपारगावाश्रमेमुदा ॥ चरंतौतत्ररेजातेअ
श्विनाविवशोभनौ ॥८५॥ जानकीवीक्ष्यपुत्रौद्वौखड्गचर्मधरौवरौ॥परमंहर्षमापन्नाविर
होद्भवमत्यजत् ॥ ८६ ॥ एषतेकथितोविप्रजानक्याःपुत्रसंभवः॥ अतःशृणुष्वयद्वृत्तंवी
रबाहुविकृंतनम् ॥८७॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्व
मेधेकुशलवोत्पत्तिकथानकंनामैकोनषष्टितमोऽध्यायः ॥ ५९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ शत्रुघ्नोनिजवीराणांछिन्नान्बाहून्निरीक्षयन् ॥ उवाचतान्सुकुपितोरो
षसंदंशिताधरः ॥ १ ॥ केनवीरेणवोबाहुकृंतनंसमकारिभो ॥ तस्याहंबाहूकृंतामिदेवगुप्त
स्यवैभटाः ॥ २ ॥ नजानातिमहामूढोरामचंद्रबलंमहत् ॥ इदानींदर्शयिष्यासिपराक्रां
त्याबलंस्वकम् ॥३ ॥ सकुत्रवर्ततेवीरोहयःकुत्रमनोरमः ॥ कोवागृह्णात्सुप्तसर्पान्मूढोज्ञा
त्वापराक्रमम् ॥ ४ ॥ इतितेकथितावीराविस्मितादुःखिताभृशं ॥ रामचंद्रप्रतिनिधिंबाल
कंसमशंसत ॥ ५ ॥ सश्रुत्वारोषताम्राक्षोबालकेनहयग्रहम् ॥ सेनान्यंवैकालजितमा

ज्ञापयद्युयुत्सुकः॥ ६॥ सेनानीःसकलांसेनांव्यूहयस्वममाज्ञया॥ रिपुःसंप्रतिगंतव्योमहा
बलपराक्रमः ॥ ७ ॥ नायंबालोहरिर्नूनंभविष्यतिहयंधरः ॥ अथवात्रिपुरारिःस्यान्नान्य
थामद्धयापहृत् ॥ ८ ॥ अवश्यंकदनंभाविसैन्यस्यबलिनोमहत् ॥ स्वच्छंदचरितैःखेल
न्नास्तेनिर्भयधीःशिशुः ॥ ९ ॥ तत्रगंतव्यमस्माभिःसन्नद्धैरिपुदुर्जयैः ॥ एतन्निशम्यवच
नंशत्रुघ्नस्यससैन्यपः ॥ १० ॥ सज्जीचकारसेनांतांदुर्व्यूढांचतुरंगिणीम् ॥ सज्जांतांशत्रु
जिद्दृष्ट्वाचतुरंगयुतांवराम् ॥ ११ ॥ आज्ञापयत्ततोगंतुंयत्रबालोहयंधरः ॥ साचचालत
दासेनाचतुरंगसमन्विता ॥ १२ ॥ कंपयंतीमहीभागंत्रासयंतीरिपून्बलात् ॥ सेनानी
स्तंददर्शाथबालकंरामरूपिणम् ॥ १३ ॥ विचार्यरामप्रतिममब्रवीद्वचनंहितम् ॥ बालमुं
चहयश्रेष्ठंरामस्यबलशालिनः ॥ १४ ॥ सेनानीःकालजिन्नामतस्यभूपस्यदुर्मदः ॥ त्वां
रामप्रतिमंदृष्ट्वाकृपामेहृदिजायते ॥ १५ ॥ अन्यथातवमेदौस्थ्याज्जीवितंनभविष्यति ॥
एतद्वाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यभटस्याहं ॥ १६ ॥ जहासकिंचिदाकोपादुवाचचवचोद्धु

तम् ॥ गच्छमुक्तोसितंरामंकथयस्वहयग्रहम् ॥ १७ ॥ त्वत्तोबिभेमिनोशूरवाक्येननय
शालिना ॥ ममात्रगणनानास्तित्वादृशाःकोटयोयदि ॥ १८ ॥ मातृपादप्रसादेनतूलीभूतान
संशयः ॥ कालजित्तवयन्नाममात्राकारिमनोज्ञया ॥ १९ ॥ पक्वबिंबफलस्येववर्णतोन
चवीर्यतः ॥ दर्शयस्वाधुनावीर्यंस्वनामबलचिन्हितः ॥ २० ॥ मांकालंतवसंजित्यस
त्यनामाभविष्यसि ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ सवाक्यैःपविनातुल्यैर्भिन्नःसुभटशेखरः ॥
॥ २१ ॥ चुकोपहृदयेत्यंतंजगादवचनंपुनः ॥ त्वन्नामनाभिजानामिकुलंशीलंवयस्त
था ॥ २२ ॥ पादचारंरथस्थोहमधर्मेणकथंजये ॥ तदात्यंतंप्रकुपितोजगादवचनंपुनः ॥
॥ २३ ॥ कुलेनकिंचशीलेननाम्नावासुमनोहृदा ॥ लवोहंलवतःसर्वान्जेष्यामिरिपु
सैनिकान् ॥ २४ ॥ इदानींत्वामपिभटंकरिष्येपादचारिणम् ॥ इत्थमुक्त्वाधनुःसज्यंच
कारसलवोबली ॥ २५ ॥ टंकारयामासतदावीरानाकंपयन्हृदि ॥ वाल्मीकिंप्रथमंस्मृ
त्वाजानकींमातरंलवः ॥ २६ ॥ मुमोचबाणान्निशितान्सद्यःप्राणापहारिणः ॥ कालजि

त्स्वधनुःकृत्वासज्यंकोपसमन्वितः ॥२७॥ ताडयामासजघनोल्लवंरणविशारदः ॥ तद्बा
णाञ्छतधाछित्त्वाक्षणाद्वेगात्कुशानुजः॥२८॥सेनान्यंविरथंचक्रेवसुभिःस्वशरोत्तमैः
विरथोगजमानीतमारुरोहभटैर्निजैः ॥ २९ ॥ मदोन्मत्तंमहावेगंसप्तधाप्रस्रवान्वितम् ॥
गजारूढंतुतंदृष्ट्वादशभिर्धनुषोगतैः ॥ ३० ॥ बाणैर्विव्याधविहसन्सर्वांस्त्रिपुगणाञ्जयी
त् ॥ कालजित्तस्यवीर्यंतुदृष्ट्वाविस्मितमानसः ॥ ३१ ॥ गदांमुमोजमहतींमहायसवि
निर्मिताम् ॥ आपतंतींगदांवेगाद्धारायुतविनिर्मिताम् ॥ ३२ ॥ त्रिधाचिच्छेदतरसाक्षुर
प्रैःसकुशानुजः ॥ परिघंनिशितंघोरंवैरिप्राणहरोदितं ॥ ३३ ॥ मुक्तंपुनस्तेनलवश्चिच्छेद
तरसान्वितः ॥ छित्त्वातत्परिघंघोरंकोपाद्दारक्तलोचनः ॥ ३४ ॥ गजोपस्थेस्वमारूढंम
न्युमान्यश्रुकोपह ॥ तत्क्षणादच्छिनत्तस्यशुंडांखड्गेनदंतिनः ॥३५॥ दंतयोश्चरणौधृत्वा
रुरोहगजमस्तके ॥ मुकुटंशतधाकृत्वाकवचंतुसहस्रधा ॥ ३६ ॥ केशेष्वाकृष्यसेनान्यं
पातयामासभूतले ॥ पातितःसगजोपस्थात्सेनानीःकुपितःपुनः ॥ ३७ ॥ हृदयेताडया

रा. मे. मासमुष्टिनावज्रमुष्टिना॥सआहतोमुष्टिभिस्तुक्षुरप्रान्निशिताञ्छरान्॥३८॥मुमोचहृद अ०
॥१७१॥ येक्षिप्रंकुंडलीकृतधन्ववान्॥ सराजरणोपांतेकुंडलीकृतचापवान्॥ ३९ ॥ शिरस्त्रंकं ६०
वचंबिभ्रदभेद्यंशरकोटिभिः॥ सविद्धःसायकैस्तीक्ष्णैस्तंहंतुंखड्गमाददे॥४०॥ दशन्रोषा
त्स्वदशनान्निश्वसन्नुच्छ्वसन्मुहुः॥ खड्गहस्तंसमायांतंशूरंसेनापतिंलवः॥४१॥ चिच्छे
दभुजमध्यंतुसखड्गःपाणिरापतत्॥ छिन्नंखड्गधरंहस्तंवीक्ष्यकोपाच्चभूपतिः॥ ४२ ॥
वामेनगदयाहंतुंप्रचक्रामभुजेनतम्॥ सोपिछिन्नोभुजस्तस्यसांगदस्तीक्ष्णसायकैः॥
॥४३॥ तदाप्रकुपितोवीरःपादाभ्यामहनल्लवं॥ लवःपादाहतस्तस्यनचचालरणांगणे॥
॥ ४४॥ स्रजाहतोद्विपइवचरणच्छेदनंव्यधात्॥ तदापितंमौलिनासौप्रहर्तुमुपचक्रमे॥
॥ ४५ ॥ तदालवश्चभूनाथंमन्यमानोधिपौरुषम्॥ करवालंसमादायकरेकालानलोप
मम्॥ ४६ ॥ अच्छिनच्छिरएतस्यमहामुकुटशोभितम्॥ हाहांकारोमहानासीच्चभूनाथे ॥१७१॥
निपातिते॥ ४७॥ सैनिकाःपरिसंक्रुद्धालवंहंतुंसमागताः॥ लवस्तान्स्वशराघातैःपला

यनपरान्व्यधात् ॥ ४८ ॥ छिन्नाभिन्नांगकाःकेचिद्गताःकेचिद्रणांगणात् ॥ सनिवार्या
खिलान्योधान्विजगाहचमूंमुदा ॥ ४९ ॥ वाराहइवनिश्वस्यप्रलयेसुमहार्णवम् ॥ गजा
भिन्नाद्विधाजातामौक्तिकैःपूरितामही ॥५०॥ दुर्गमाभूद्घटाघ्याणांपर्वतैर्व्याप्तायथा॥
अश्वाःकनकपल्याणारुचिरारत्नराजिताः ॥५१॥ अपतन्रुधिराप्लुष्टेन्हदेबलसुशोभि
ताः ॥ रथिनःकरमध्यस्थधनुर्दंडसुशोभिनः ॥५२॥ रथोपस्थेनिपतिताःस्वर्गगाइववै
सुराः ॥ संदष्टौष्ठपुटावक्त्रभ्रमल्लक्ष्मीविलक्षिताः ॥ ५३ ॥ पतितास्तत्रदृश्यंते वीरारण
विशारदाः ॥ सुस्रावशोणितसरिद्धयमस्तककच्छपा ॥ ५४ ॥ महाप्रवाहलसितावैरिणां
भयकारिका ॥ केषांचिद्बाहवश्छिन्नाःकेषांपादाविकर्तिताः ॥५५॥ केषांकर्णाश्चनासा
श्चकेषांकवचकुंडले ॥ एवंतुकदनंजातंसेनान्येपतितेरणे ॥ ५६॥ सर्वेनिपतितावीरान
केचिज्जीवितास्ततः॥ लवोजयंरणेप्राप्यवैरिवृंदंविजित्यच ॥ ५७॥ अन्यागमनशंका
यांमनःकुर्वन्नवैक्षत ॥ केचिदुर्वीरतायुद्धान्द्भाग्येननरणेमृताः ॥५८॥ शत्रुघ्नंसविधेजग्मुः

शंसितुंवृत्तमद्भुतम् ॥ गत्वातेकथयामासुर्यथावृत्तंरणांगणे ॥ ५९ ॥ कालजिन्निधनंबा
लाच्चित्रकारिरणोद्यमं ॥ तच्छ्रुत्वाविस्मयंप्राप्तःशत्रुघ्नस्तानुवाचह ॥ ६० ॥ हसन्रोषाद्दश
न्दंतान्बालग्राहहयंस्मरन्॥ रेवीराःकिंमदोन्मत्तायूयंकिंवाछलग्रहाः ॥ ६१ ॥ किंवावै
कल्पमायातंकालजिन्मरणंकथम् ॥ यःसंख्यैवैरिवृंदानांदारणःसमितिंजयः ॥ ६२ ॥
तंकथंबालकोजीयाद्यमस्यापिदुरासदम् ॥ शत्रुघ्नवाक्यंसंश्रुत्यवीराःप्रोचुरसृक्प्लुताः ॥
॥ ६३ ॥ नास्माकंमदमत्तादिनच्छलोनचदेवनम् ॥ कालजिन्मरणंसत्यंलवाज्जानीहि
भूपते ॥ ६४ ॥ बलंचकृत्स्नंमथितंबालेनातुलशौंडिना ॥ अतःपरंतुयत्कार्यंयेप्रेष्यानृव
रोत्तमाः ॥ ६५ ॥ बालंज्ञात्वाभवान्मात्रकरोतुबलसाहसम् ॥ इतिश्रुत्वावचस्तेषांवीरा
णांशत्रुहातदा ॥ ६६ ॥ सुमतिंचमतिश्रेष्ठमुवाचरणकारणे ॥ ६७ ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुरा
णेपातालखण्डेशेषवा० रामाश्वमेधेकुशलवयुद्धेसैन्यपराजयोनामषष्टितमो० ॥ ६० ॥
॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ जानासिकिंमहामंत्रिन्कोबालोहयमाहरत् ॥ येनमेक्षपितंसर्वंबलं

वारिधिसन्निभम् ॥ १ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ स्वामिन्नयंमुनिश्रेष्ठवाल्मीकेराश्रमोमहान् ॥
क्षत्रियाणामत्रवासोनास्त्येवपरतापन ॥ २ ॥ इंद्रोभविष्यतिपरममर्षीहयमाहरत् ॥ पुरा
रिर्वान्यथावाहंतवकःसमुपाहरेत् ॥ ३ ॥ कालजिद्येननाशंवैप्राप्तःपरमदारुणः ॥ तंप्रतिश्री
महाराजगंताकःपुष्कलान्यतः ॥ ४ ॥ त्वंचवीरैर्भटैःसर्वैराजभिःपरिवारितः ॥ तत्रगच्छस्व
सैन्येनमहताशत्रुकृंतन ॥ ५ ॥ गत्वासजीवितंवीरंबद्ध्वातुकुतुकार्थिने ॥ दर्शयिष्यामिरामा
यमतंमेत्विदमादृतम् ॥ ६ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यवीरान्सर्वान्समादिशत् ॥ सैन्येनम
हतायातयूयमायामिपृष्ठतः ॥ ७ ॥ निर्दिष्टास्तेक्षणाद्वीराजग्मुर्यत्रलवोबली ॥ धनुर्विस्फा
रयंस्तत्रसुदृढंगुणपूरितम् ॥ ८ ॥ आयान्तंतन्महद्दृष्ट्वाबलंवीरप्रपूरितम् ॥ नकिंचिन्मनसा
बिभ्येलवेनबलशालिना ॥ ९ ॥ लवःसिंहइवोत्तस्थौमृगान्मत्वाऽखिलान्भटान् ॥ धनु
र्विस्फारयन्रोषाच्छरान्मुंचन्सहस्रशः ॥ १० ॥ तैःशरैःपीड्यमानास्तुमहारोषेणपूरिताः ॥
वीरंबालंमन्यमानाःसंमुखंप्राद्रवंस्तदा ॥ ११ ॥ वीरान्सहस्रशोदृष्ट्वाभ्रमिभिःपर्यवस्थि

तान् ॥ लवोजवेनसंधायशरान्रोषप्रपूरितः ॥१२॥ भ्रमिराद्यासहस्रेणद्वितीयायुतसंख्य
या ॥ तृतीयायुतयुग्मेनतुरीयायुतपंचभिः ॥ १३ ॥ पंचमीलक्षयोधानांषष्ठीयोधायुता
धिकैः ॥ सप्तमीलक्षयुग्मेनसप्तभिर्भ्रमिभिर्वृतः ॥ १४ ॥ मध्येलवोभ्रमिव्याप्तःसचरन्व
न्हिवत्तदा ॥ दाहयामाससर्वान्वैसैनिकान्भ्रमिकारकान् ॥१५॥ काचित्खड्गैःशरैःकाचि
त्काचित्प्रासैश्चकुंतलैः ॥ पट्टिशैःपरिघैःसर्वाभ्रमिर्भग्नामहात्मना॥१६॥ सप्तभिर्भ्रमिभि
र्युक्तोरराजसकुशानुजः ॥ मेघवृंदविनिर्मुक्तःशशीवशरदागमे ॥ १७ ॥ प्राहरत्सर्वथायो
धान्भिंदन्गजकरान्बहून् ॥ छिंदञ्छिरांसिवीराणांचक्रभ्रूणिमहांतिच ॥१८॥ अनेकेप
तितावीरालवबाणप्रपीडिताः ॥ मुमुहुःसमरेधान्येनष्टाअन्येसुकातराः ॥१९॥ पलायनं
परंसैन्यंलवबाणप्रपीडितम् ॥ वीक्ष्यवीरोरणेयोद्धुंप्रायात्पुष्कलसंज्ञकः ॥ २० ॥ तिष्ठति
ष्ठतिचवदन्रोषपूरितलोचनः ॥ रथेसुहयशोभाढ्येतिष्ठन्प्रायाल्लवंबली ॥ २१ ॥ सलवंप्र ॥१८१॥
त्युवाचाथपुष्कलःपरमास्त्रवित् ॥ तिष्ठत्त्वमयासंख्येरथेसुहयशोभिते॥२२॥पदातिना

त्वयायुद्धंकरोमिकथमाहवे ॥ तस्मात्तिष्ठरथेपश्चाद्युद्धयेहंभवतासह ॥ एतद्वाक्यंनिश
म्यासौलवःपुष्कलमब्रवीत् ॥ २३ ॥ त्वयादत्तेरथेस्थित्वायुद्धंकुर्यामहंरणे ॥ तदामेपाप
मेवस्याज्जयःसंदिग्धएवहि ॥ २४ ॥ नवयंब्राह्मणावीरप्रतिग्रहपरायणाः ॥ वयंतुक्षत्रि
यानित्यंदानकर्मक्रियारताः ॥ २५ ॥ इदानींत्वद्रथंकोपाद्भनज्मिप्रत्यहंभवान् ॥ पादचा
रीभवत्येवपश्चाद्युद्धंकरिष्यति ॥ २६ ॥ पुष्कलोवाक्यमाकर्ण्यधर्मधैर्यसमन्वितम् ॥
विसस्मायचिरंचित्तेधनुःसज्यमथाकरोत् ॥ २७ ॥ तमात्तधनुषंदृष्ट्वालवःकोपसमन्वि
तः ॥ चापंचिच्छेदपाणिस्थंशरसंधानमाचरन् ॥ २८ ॥ सयावत्सगुणंचापंकुरुतेतावदु
द्धतः ॥ रथभंगंचकारास्यसमरेप्रहसन्बली ॥ २९ ॥ भग्नंरथंस्वकंवीक्ष्यधनुश्छिन्नंमहा
त्मना ॥ महावीरंमन्यमानःपदातिःप्राद्रवद्रणे ॥ ३० ॥ उभौधनुर्धरौवीरावुभावपिशरोद्ध
तौ ॥ उभौक्षतजविप्लुष्टौछिन्नसन्नाहितावुभौ ॥ ३१ ॥ परस्परंबाणघातविशीर्णवपुलक्ष
णौ ॥ जयाकांक्षांप्रकुर्वंतौपरस्परवधैषिणौ ॥ ३२ ॥ जयंतकार्तिकेयौवापुरारिःपुरभिद्यथा

एवंपरस्परंयुद्धंप्रकुर्वाणौरणांगणे ॥३३॥ पुष्कलःप्रत्युवाचाथबालशूरशिरोमणे ॥ त्वा
दृशोनमयादृष्टःकश्चिद्वीरशिरोमणिः ॥ ३४॥ शिरस्तेपातयाम्यद्यबाणैःशितसुपर्वभिः ॥
मापलायस्वसमरेप्राणान्रक्षस्वसंयतः ॥ ३५ ॥ एवमुक्त्वालवंवीरंचकारशरपंजरे ॥
पुंष्कलस्यशराभूमौनभसिव्याप्यसंस्थिताः ॥ ३६ ॥ शरपंजरमध्यस्थोलवःपुष्कलम
ब्रवीत्॥महत्कर्मकृतंवीरयन्मांबाणैरपीडयत् ॥३७॥ इत्युक्त्वाबाणसंघातंप्रच्छिद्यवच
नंपुनः ॥ जगादपुष्कलंवीरःशरसंधानकोविदः ॥ ३८॥ पालयात्मानमाजिस्थंमच्छरा
घातपीडितः ॥ पतिष्यसिमहीपृष्ठेरुधिरेणपरिप्लुतः ॥ ३९ ॥ एवमुक्तंसमाकर्ण्यपुष्कलः
कोपसंयुतः ॥ रणेसंयोधयामासलवंवीरंमहाबलम् ॥ ४० ॥ लवःप्रकुपितोबाणंतीक्ष्णं
वैरिविदारणम् ॥ जग्राहलवतःकोशादाशीविषमिवक्रुधा ॥ ४१ ॥ जाज्वल्यमानःसशर
श्चापमुक्तोलवस्यच ॥ हृदयंभेत्तुमुद्युक्तश्छिन्नोभारतिनाशुसः ॥ ४२ ॥ छिन्नेभारतिना
संख्येशरेणप्राणहारिणा ॥ अत्यंतंकुपितोघोरंशरमन्यंसमाददे ॥४३॥ आकर्णाकृष्टचा

Padma Purana

॥३८॥विद्युन्मालीहतोयेनराक्षसःकामगेस्थितः॥ त्वंतंबध्नासिवीरेंद्रंमतिहीनःप्रभासि
मे॥ ३९॥भ्रातृजोयस्यसुबलीपुष्कलःपरमास्त्रवित्॥ येनरुद्रगणःसंख्येवीरभद्रःसुतो
षितः॥ ४०॥ वर्णयामिकिमेतस्यपराक्रांतिंबलोर्जिताम्॥ येननास्तिसमःपृथ्व्यांबले
नयशसाश्रिया॥४१॥ हनूमान्यस्यनिकटेरघुनाथपदाब्जधीः॥ यस्यानेकानिकर्माणि
भविष्यंतिश्रुतानिते॥ ४२॥ सत्रिकूटाराक्षसपूर्दग्धायेनक्षणाद्बलात्॥ अक्षोयेनहतः
पुत्रोराक्षसेंद्रस्यदुर्मते॥ ४३ ॥ द्रोणोनामगिरिर्येनपुच्छाग्रेणसदैवतः॥ आनीतोजी
वनार्थंतुसैनिकानांमुहुर्मुहुः॥४४॥जानांतिरामश्चारित्रंनान्योजानातिमूढधीः॥ यंकपीं
द्रंमनाक्स्वान्तान्नविस्मरतिसेवकं॥४५॥ सुग्रीवाद्याःकपींद्रायेपृथ्वींसर्वांग्रसंतिये॥ ते
शत्रुघ्नंनृपंसर्वेसेवंतेप्रेक्षणोत्सुकाः॥४६॥ कुशध्वजोनीलरत्नोरिपुतापोमहास्त्रवित्॥ प्र
तापाढ्यःसुबाहुश्चविमलःसुदमस्तथा॥ ४७॥ राजावीरमणिःसत्ययुतोरामस्यसेवकः॥
एतेन्येपिनृपाभूमेःपतयःपर्युपासते॥४८॥ तत्रत्वंक्षीरजलधौमशकःकोभवानिति॥त

 ज्ञात्वागच्छशत्रुघ्नंकृपालुंपुत्रकैर्युतः ॥४९॥ वाहंसमर्प्यगंतासिरामंराजीवलोचनम्॥
दृष्ट्वाकृतार्थीकुरुषेस्वांगानिजन्तुनासह ॥ ५० ॥ ॥शेषउवाच॥ ॥राजाप्रोवाचतंदूतं
प्रब्रुवंतमनेकधा ॥ एतान्दर्शयसिक्षिप्रंसर्वेनममगोचराः ॥ ५१ ॥ यादृशंमद्बलंदूततादृशं
नहनूमतः ॥ योरामंपृष्ठतःकृत्वाप्रागाद्यागस्यपालने ॥ ५२ ॥ यद्यहंमनसावाचाकर्मणा
कुहकान्वितः ॥ भजामिरामंतर्ह्याशुदर्शयिष्यतिस्वांतनुम् ॥ ५३ ॥ अन्यथाहनुमन्मु
ख्यावीरावध्नंतुमांबलात् ॥ गृण्हंतुवाहंतरसारामभक्तिसमन्विताः ॥ ५४ ॥ गच्छत्वंनृप
शत्रुघ्नंकथयस्वममोदितम् ॥ सज्जीभवंतुसुभटाएषयामिरणेबली ॥ ५५ ॥ सविचार्यंय
थायुक्तंकरिष्यतिरणांगणे ॥ मोचयंतुमहावाहंनवामामाददंतुते ॥५६॥ ॥शेषउवाच॥
इतिश्रुत्वास्मितंकृत्वाययौवीरोयतोनृपः ॥ गत्वानिवेदयामासयथोक्तंसुरथेनवै ॥५७॥
॥ इतिश्रीपद्मपुराणे पातालखण्डे शेषवात्स्यायनसंवादे रामाश्वमेधे अंगदस्यदूतत्ववा
क्यंनामपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५० ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ❀ ॥

नंवीरसंयुतं ॥ १८ ॥ रामस्यदौत्यंलंकायांरावणंप्रतियत्कृतम् ॥ तथैवकुरुभूयिष्ठबलसं
युतबुद्धिमन् ॥ १९ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ एतच्छ्रुत्वांगदोवीरओमितिप्रोच्यभूमिपम् ॥
जगामसंसदोमध्येवीरश्रेणिसमन्विते ॥ २० ॥ ददर्शसुरथंभूपंतुलसीमंजरीधरम् ॥ राम
भद्रंरसनयाब्रुवंतंसेवकान्निजान् ॥ २१ ॥ राजापिदृष्ट्वाप्लवगंमनोहरवपुर्धरम् ॥ शत्रुघ्नदूतं
मत्वापिवालिजंप्रत्यभाषत ॥ २२ ॥ ॥ सुरथउवाच ॥ ॥ प्लवगाधिपकस्मात्त्वमागतो
त्रकथंभवान् ॥ ब्रूहिमेकारणंसर्वंयथाज्ञात्वाकरोमितत् ॥ २३ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इति
संभाषमाणंतंप्रत्युवाचकपीश्वरः ॥ विस्मयन्चेतसिभृशंरामसेवाकरंनृपम् ॥ २४ ॥ जा
नीहिमांनृपश्रेष्ठवालिपुत्रंहरीश्वरम् ॥ शत्रुघ्नेनचदूतत्वेप्रेषितोभवतोऽतिकम् ॥ २५ ॥ से
वकःकश्चिदागत्यधृतोश्वोममसांप्रतं ॥ अज्ञानतोमहान्याय्यंकुर्वद्भिःसहसानृप ॥ २६ ॥
तदश्वंसहराज्येनसहपुत्रैर्मुदान्वितः ॥ शत्रुघ्नंयाहिचरणेपतित्वासुप्रदेहिच ॥ २७ ॥ नो
चेच्छत्रुघ्ननिर्मुक्तनाराचैःक्षतविग्रहः ॥ पृथ्वीतलमलंकुर्वन्शयिष्यसिविशीर्षकः ॥ २८ ॥

येनलंकापतिर्नाशंप्रापितोलीलयाक्षणात् ॥ तस्याश्वंयागयोग्यंतुहृत्वाकुत्रगमिष्यसि
॥ २९ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इत्यादिभाषमाणंतुप्रत्युवाचमहीश्वरः ॥ सर्वंतथ्यंब्रवी
षित्वंनानृतंतवभाषितम् ॥ ३० ॥ परंशृणुष्वमद्वाक्यंशत्रुघ्नपदसेवक ॥ मयाधृतोमहान
श्वोरामचंद्रस्यधीमतः ॥ ३१ ॥ नमोक्ष्येसर्वथावाहंशत्रुघ्नादिभयादहम् ॥ चेद्रामःस्वय
मागत्यदर्शनंदास्यतेमम ॥ ३२ ॥ तदाहंचरणौनत्वादास्यामिसुतसंयुतः ॥ सर्वराज्यंकुटुं
बंचधनंधान्यंबलंबहु ॥ ३३ ॥ क्षत्रियाणामयंधर्मोस्वामिनापिविरुद्ध्यते ॥ धर्मेणयुद्धंत
त्रापिरामदर्शनमिच्छता ॥ ३४ ॥ शत्रुघ्नादीन्प्रवीरांस्तानधुनाहंक्षणादपि ॥ जित्वाबध्ना
मिमद्बेहेनोचेद्रामःसमाव्रजेत् ॥ ३५ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वांगदोधीमाञ्जहा
सनृपतिंतदा ॥ उवाचचमहद्वाक्यंमहाधैर्यसमन्वितम् ॥ ३६ ॥ ॥ अंगदउवाच ॥ ॥
बुद्धिहीनःप्रवदसिवृद्धत्वात्संगतातव ॥ यत्त्वंशत्रुघ्ननृपतिंधिक्करोषिधियाबली ॥ ३७ ॥
योमांधातृरिपुंदैत्यंलवणंलीलयावधीत् ॥ येनानेकेजिताःसंख्येवैरिणःप्रबलोद्धताः ॥

मितम् ॥ ६७ ॥ आव्हयामाससुजवैर्वाजिभिः समलंकृतम् ॥ रणोत्साहेनसंयुक्तः सर्वसै
न्यपरीवृतः ॥ ६८ ॥ सभायांसेवकान्सर्वान्दिशन्नास्तेमहीपतिः ॥ ६९ ॥ ॥ इतिश्रीप०
पाता० रामा० शेषवात्स्यायनसंवादेहयग्रहणंनामएकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ४९ ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ अथरामानुजोवेगात्समागत्यस्वसेवकान् ॥ पप्रच्छकुत्रवाहोसौया
ज्ञिकः सुमनोहरः ॥ १ ॥ तदातेवचनंप्रोचुः शत्रुघ्नंसुमहाबलाः ॥ नजानीमोभटाः केचिद्ध
यंनीत्वागताःपुरे ॥ २ ॥ वयंचाधिकृताः सर्वेबलिभीराजसेवकैः ॥ अत्रप्रमाणंभगवानि
तिकर्तव्यतांप्रति ॥ ३ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतेषांशत्रुघ्नः कुपितोभृशम् ॥ दशन्रोषात्स्वदशना
न्जिव्हयालेलिहन्मुहुः ॥ ४ ॥ उवाचवीरोमद्वाहंहत्वाकुत्रगमिष्यसि ॥ इदानींपातयेबा
णैःपुरंजनसमन्वितम् ॥ ५ ॥ इत्युक्त्वासुमतिंप्राहकस्येदंपुटभेदनम् ॥ कोवात्रतस्याधि
पतिर्योमेवाहमजीहरत् ॥ ६ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यभूपतेःकोप
संयुतम् ॥ जगादमंत्रिःसुगिरास्फुटाक्षरसमन्वितम् ॥ ७ ॥ विद्धीदंकुंडलंनामनगरंसुमनो

हरं॥अस्मिन्वसतिधर्मात्मासुरथःक्षत्रियोबली॥८॥नित्यंधर्मपरोरामचरणद्वंद्वसेवकः॥
मनसाकर्मणावाचाहनूमानिवसेवकः ॥ ९ ॥ चरितान्यस्ययशतशोवर्ततेधर्मकारणे ॥
महाबलपरीवारःसुरथःसर्वशोभनः॥ १० ॥ महद्युद्धंभवत्यत्रहृतश्चेद्वाहसत्तमः॥ अनेके
प्रपतिष्यंतिवीरारणाविशारदाः॥ ११ ॥ एवमुक्तंसमाश्रुत्यशत्रुघ्नःसचिवंप्रति॥ उवाचपु
नरप्येवंवचनंवदतांवरः ॥ १२ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ कथमत्रप्रकर्तव्यंरामाश्वोनेन
चेद्धृतः॥ नायातियोद्धुंप्रबलंकटकंवीरसेवितम् ॥ १३ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ दूतःप्रे
ष्योमहाराजराजानंप्रतिवाग्मिकः॥ यद्वाक्येनसमायातिबलेनबलिनांवरः॥ १४॥ नो
चेदज्ञानतोवाहोधृतःकेनापिमानिना॥ अर्पयिष्यतिनःसाधुमश्वंक्रतुवरंशुभम् ॥ १५ ॥
इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंशत्रुघ्नोबुद्धिमान्बली॥अंगदंप्रत्युवाचेदंवचनंविनयान्वितम्॥१६॥
॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ याहित्वंनिकटस्थेवैसुरथस्यमहापुरे ॥ दूतत्वेनततोगत्वाप्रब्रूहि
नृपतिंप्रति ॥ १७ ॥ त्वयाधृतोरामवाहोज्ञानतोऽज्ञानतोपिवा॥ अर्पयतुनवायातुप्रध

गात्परमंपदं ॥ ब्रह्मापिकर्मणालोकंप्राप्यसत्याख्यमद्भुतं ॥४६॥ अनेकेकर्मणासिद्धाम
रुद्रादयईशिनः॥कुर्वन्तिभोगसौख्यंच अप्सरोगणसेविताः॥४७॥तस्मात्कुरुष्वयज्ञादी
न्यजस्वकिलदेवताः ॥ यथातेविमलाकीर्तिर्भविष्यतिमहीतले ॥४८॥ इतिश्रुत्वातुतद्वा
क्यंकोपक्षुभितमानसः॥उवाचरामैकमनाविप्रंकर्मविशारदं॥४९॥माब्रूहिकर्मणोवार्तां
क्षयिष्णुफलदायिनीं ॥ गच्छमन्नगरोपांताद्बहिर्लोकविगर्हितः॥५०॥इंद्रःपतिष्यतिक्षि
प्रंपतिष्यत्यपिपद्मजः ॥ नपतिष्यंतिमनुजारामस्यभजनोत्सुकाः ॥५१॥ पश्यध्रुवंचप्र
ल्हादंविभीषणमथाद्भुतं ॥ येचान्येरामभक्तावैकदापिनपतंतिते ॥५२ ॥ येरामनिंदकादु
ष्टास्तानिमेयमकिंकराः ॥ ताडयिष्यंतिलोहस्यमुद्गरैःपाशबन्धनैः ॥५३॥ ब्राह्मणत्वाद्दे
हदंडंनकुर्यांतेद्विजाधम ॥ गच्छगच्छमदालोकात्ताडयिष्यामिचान्यथा ॥५४॥ इत्थमु
क्तवतिश्रेष्ठेभूपेसुरथसंज्ञिते ॥ सेवकाबाहुनाधृत्वानिष्कासयितुमुद्यताः ॥ ५५ ॥ तदाय
मोनिजंरूपंधृत्वालोकैकवंदितम् ॥ प्राहभूपंप्रतुष्टोस्मियाचस्वहरिसेवकः ॥ ५६ ॥ मया

प्रलोभितोवाग्भिर्बह्वीभिरपिसुव्रत ॥ चलितोसिनरामस्यसेवायाःसाधुसेवितः॥५७॥
तदाप्रोवाचभूमीशोयमंदृष्ट्वासुतोषितम् ॥ उवाचयदितुष्टोसिदेहिमेवरमुत्तमम् ॥ ५८ ॥
तावन्ममनवैमृत्युर्यावद्रामसमागमः ॥ नभयंमेभवत्तोहिकदाचनहिधर्मराट् ॥ ५९ ॥ त
दोवाचयमोभूपंविदातवभविष्यति ॥ सर्वंत्वदीप्सितंतथ्यंकरिष्यतिरघोःपतिः ॥ ६० ॥
इत्युक्त्वांतर्हितोधर्मोजगामस्वपुरंप्रति ॥ प्रशंस्यतस्यचरितंहरिभक्तिपरात्मनः ॥ ६१ ॥
सराजाधार्मिकोरामसेवकःपरयामुदा ॥ गृहीत्वाश्वंप्रत्युवाचसेवकान् हरिसेवकान् ॥
॥ ६२ ॥ मयागृहीतोवाहोसौराघवस्यमहीपतेः ॥ सज्जीभवंतुसर्वत्रयूयंरणविशारदाः ॥
॥ ६३ ॥ इतिप्रोक्तास्तुतेसर्वेभटाराज्ञोमहाबलाः॥सज्जीभूताःक्षणादेवसभायांजग्मुरुत्सु
काः ॥६४ ॥ राज्ञोवीरादशसुताश्वंपकोमोहकस्तथा ॥ रिपुंजयोतिदुर्वारःप्रतापीबलमोद
कः ॥ ६५ ॥ हर्यक्षःसहदेवश्चभूरिदेवःसुतापनः ॥ इतिराज्ञोदशसुताःसज्जीभूतारणांगणे
॥६६॥ यातुमिच्छामकुर्वंस्तेमहोत्साहसमन्विताः॥राजापिस्वरथंचित्रंहेमशोभाविनि

लायांकामवेगंमनोरमम् ॥ २४ ॥ इत्युक्तास्तेततोगत्वावाहंरामस्यशोभितम् ॥ गृहीत्वा
तरसाराज्ञेददुःसर्वशुभांगिनम् ॥ २५ ॥ राजाप्राप्यमुदाचाश्वंरामस्यदनुजार्दनः ॥ सेव
कान्प्राहबलिनोधर्मकृत्यविचक्षणः ॥ २६ ॥ वात्स्यायनमहाबुद्धेशृणुष्वैकाग्रमानसः ॥
नतस्यविषयेकश्चित्परदाररतोनरः ॥ २७ ॥ नपरद्रव्यनिरतोनचकामेषुलंपटः ॥ नजिव्हा
भिरतोन्मार्गेकीर्तयेद्रामकीर्तनात् ॥ २८ ॥ यःसेवकान्नृपोवक्तियूयंसेवार्थमागताः ॥
कथयंतुभवच्चेष्टांधर्मकर्मविशारदाः ॥ २९ ॥ एकपत्नीव्रतधरानपरद्रव्यलोलुपाः ॥ परा
पवादनिरतानचवेदोत्पथंगताः ॥ ३० ॥ श्रीरामस्मरणादीनिकुर्वंतिप्रत्यहंभटाः ॥ तान
हंरामसेवार्थंवक्ष्याम्यंतककोपवान् ॥ ३१ ॥ एतद्विरुद्धधर्माणोयेनराःपापसंयुताः ॥ तान
हंविषयेमत्यंवाहयामिनदुर्मतीन् ॥ ३२ ॥ तस्यदेशेनपापिष्ठाःपापंकुर्वंतिमानसे ॥ ह
रिध्यानहताशेषपातकामोदसंयुताः ॥ ३३ ॥ यदेवमभवद्देशोराज्ञोधर्मेणसंयुतः ॥ तदा
तत्स्थानराःसर्वेमृतागच्छंतिनिर्वृतिम् ॥ ३४ ॥ यमानुचरनिर्वेशोमाभवत्सौरथेपुरे ॥ त

दायमोमुनेरूपंधृत्वाप्रागान्महीश्वरम् ॥३५॥ वल्कलांबरधारीचजटाशोभितशीर्षकः॥
सुरथंतुसभामध्येददर्शहरिसेवकम् ॥ ३६ ॥ तुलसीमस्तकेयस्यवाचिनामहरेःपरम् ॥ ध
र्मकर्मरतांवार्ताश्श्रावयेत्सुनिजान्जनान्॥३७॥तदामुनिंनृपोदृष्ट्वातपोमूर्तिमिवस्थितं ॥
ववंदेचरणौतस्यपाद्यादिकमथाकरोत् ॥३८॥ सुखोपविष्टंविश्रांतंमुनिंप्राहनृपाग्रणीः॥
धन्यमद्यजनुर्मह्यंधन्यमद्यगृहंमम ॥३९॥ कथाःसंकथ्यतांमह्यंरामस्यविविधावाराः॥
याःशृण्वतांपापहानिर्भविष्यतिपदेपदे॥४०॥ इत्थमुक्तंसमाकर्ण्यजहाससमुनिर्भृशम्॥
दंतान्प्रदर्शयन्सर्वांस्तालास्फालितपाणिकः ॥ ४१ ॥ हसंतंतंमुनिंप्राहहसनेकारणंकि
मु ॥ कथयस्वप्रसादेनयथास्यान्मनसःसुखम् ॥ ४२॥ ततोमुनिर्नृपंप्राहशृणुराजन्धिया
युतः ॥ यद्इदंतेभिधास्यामिस्मितेकारणमुत्तमम् ॥ ४३ ॥ त्वयाप्रोक्तंहरेःकीर्तिंकथयस्व
ममाग्रतः ॥ कोहरिःकस्यवाकीर्तिःसर्वेकर्मवशानराः ॥ ४४ ॥ कर्मणाप्राप्यतेस्वर्गःकर्म
णानरकंव्रजेत् ॥ कर्मणैवभवेत्सर्वंपुत्रपौत्रादिकंबहु ॥ ४५ ॥ शक्रःशतंक्रतूनांतुकृत्वागा

॥ इति श्रीरामाश्वमेधः समाप्तः ॥